

KONNUNSUON VANKILA

RAKENNUSHISTORIASELVITYS

OSA 1

Konnunsuon vankilan perustaminen ja rakentaminen

Työnumero 2009-10
4.6.2010

Ilmakuva Konnunsuon vankilan keskuspihasta (Suomen Ilmakuva Oy / kuva Konnunsuon vankilan omistuksessa)

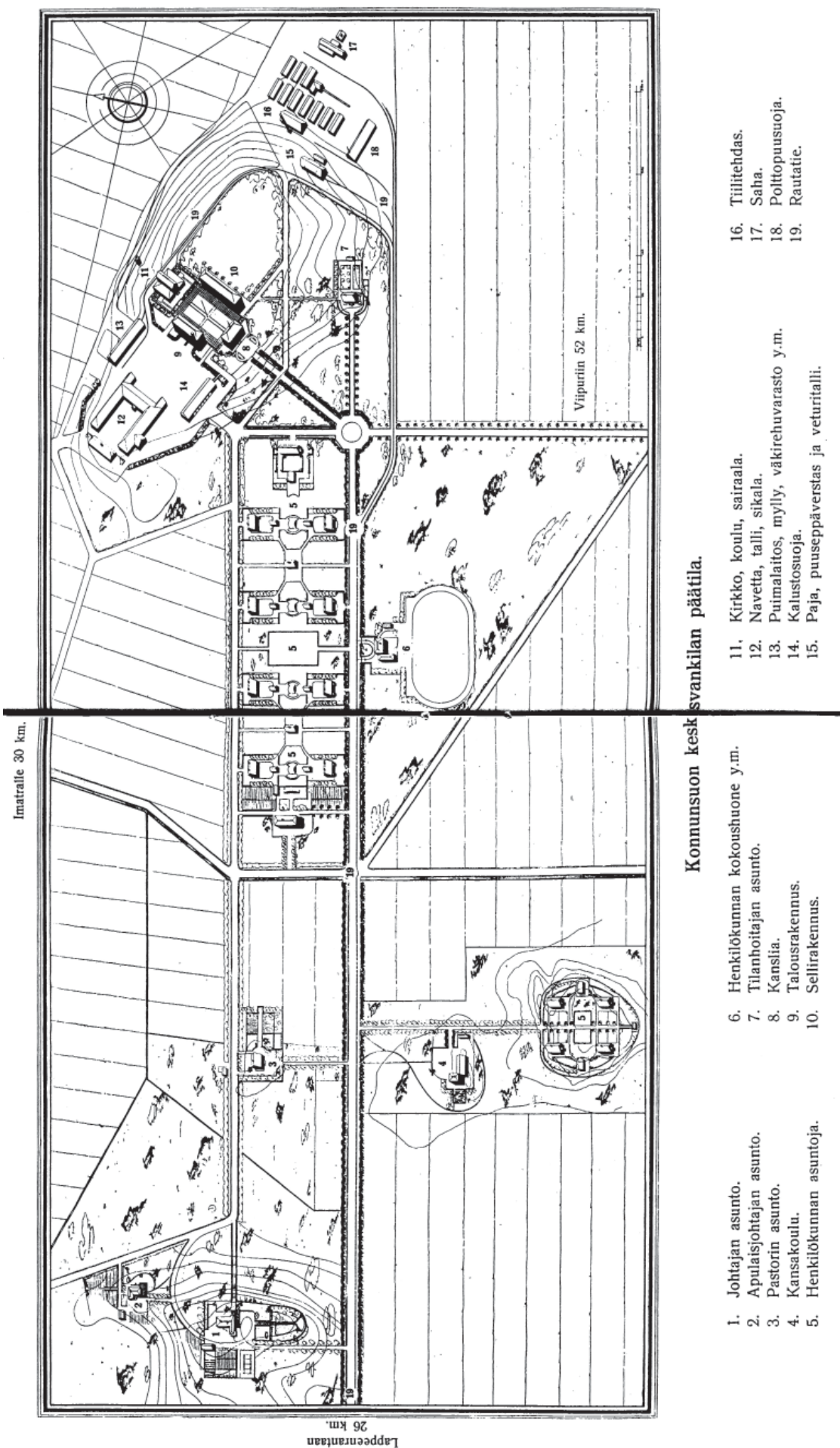
ARKKITEHTITOIMISTO HANNU PUURUNEN OY

Linnansalmentie 85, 73100 Lapinlahti puh 017-733033

Sisällysluettelo

1	ALKULAUSE	5
2	YHTEENVETO	7
2.1	Mikä on rakennushistoriaselvitys?	7
2.2	Lähteet	7
2.3	Konnunsuon vankilan alueen ja rakennuskannan kulttuuri- ja rakennushistoriallinen merkitys	9
2.31	Vankilan rakennusten ominaispiirteet ja säilyneisyys	11
2.32	Konnunsuon maisema, pihat ja puutarhat tänään	11
2.33	Kannanotto säilyttämistavoitteisiin	11
2.34	Rakennuskohtaisia säilyttämissuosituksia	12
2.35	Rakennukset, joista myöhemmin olisi syytä laatia perusteellinen rakennushistoriaselvitys	13
3	KONNUNSUON VANKILAN PERUSTAMINEN JA VANKILAN RAKENTAMISEN VAIHEITA	15
3.1	Maatalousvankilat osana vankiloiden kehittämistä 1900-luvun alkupuolella	15
3.2	Konnunsuon alue ennen vankilan perustamista	17
3.3	Vankilan perustamisvaihe 1917-1922	17
3.31	Ensimmäiset rakennustyöt ja tilapäiset rakennukset	17
3.4	Tulevan keskusvankilan suunnittelu ja rakentaminen 1922-1935	21
3.41	Vankilaa varten luovutetun alueen yleissuunnittelu	21
3.42	Rakennustyöt etenevät ja vankilan toiminnot kehittyvät	25
3.5	Konnunsuon keskusvankila 1935-2000	29
3.51	Sota-aika (1939-1945)	29
3.52	Rakentamista sodan jälkeen (1945-)	30
3.6	Konnunsuon vankila 1.1.2001-	31
4	KONNUNSUON ARKKITEHTUURI	33
4.1	Asemakaava	33
4.2	Konnunsuon rakennusten arkkitehtuuri tyylihistorian näkökulmasta	34
4.3	Konnunsuon arkkitehtuuri eri rakennustyypeissä	34
4.4	Maatalousrakennusten arkkitehtuuri	39
4.41	Tilajäsentelyn ja teknologian yhteys	39
4.42	Julkisivut	39
4.5	Asuinrakennukset	43
4.51	Paritalotyyppit Läykkä ja Jurva	43
4.52	Erillispientalot: tilanhoitajan asunto, pappila, Vuorela ja Saarela	45
4.53	Pienkerrostalotyyppit Kotila ja Kuukka	45
4.54	Rivitalotyyppit	45
4.6	Rakennusten toteutustapa, materiaalit ja tekniikka	46
4.61	Urakoitsijat ja vankityövoima	46
4.62	Rakennusmateriaalit	46
4.63	Koneet ja laitteet	47
4.64	Rakennetekniikkaa	47
4.65	Talotekniikkaa	47
4.7	Maisemakuva, pihat ja puutarhat	50
4.71	Maisemakuva	50
4.72	Kokonaissuunnitelma ja sen jakautuminen alueisiin käytön mukaan	50
4.73	Keskuspihan piha-alue	51
4.74	Asuntoalueiden pihat ja puutarha-alueet	51
4.8	Arkkitehtien rooli ja henkilökohtainen vaikutus vankila-arkkitehtuuriin	57
4.9	Konnunsuon rakennusten suunnittelijoiden henkilökuvia	59
5	LÄHTEET	62
5.1	Painatut lähteet	62
5.2	Arkistolähteet	62
5.3	Haastattelut ja tiedonannot	63
LIITE 1	AIKATASOPIIRUSTUS VANKILA-ALUEESTA	

Vankilan keskeisten alueitten esittelykartta 1930-luvulta (kuva kirjasta Vuori 1993).

1 ALKULAUSE

Konnunsuon vankilan aluetta ja rakennuksia koskeva rakennushistoriaselvitys on laadittu Senaatti-kiinteistöt Oy:n toimeksiannosta (työtilaus 1.12.2009, no 132257).

Museoviraston mukaan Kaakkois-Suomessa sijaitseva Konnunsuon vankila kuuluu Suomen vankeinhoidon rakennusperinnön avainalueisiin ja tällaisena sillä on kiinnostavuutta myös kansainvälisesti. Laitos sisältyy valtakunnallisesti merkittävien rakennettujen ympäristöjen luetteloon. Selvitys oli tullut ajankohtaiseksi Konnunsuon vankilan lakkauttamisen takia. Vankilan lopettaessa toimintansa vuoden 2011 loppuun mennessä valtio pyrki luopumaan vankilan alueista ja rakennuksista.

Rakennushistoriaselvityksen tulokset esitetään kolmiosaisena raporttina:

Osa 1. Konnunsuon vankilan perustaminen ja rakentaminen.

Osa 2. Perustiedot kaikista selvitykseen kuuluneista alueista ja niiden rakennuksista.

Osa 3. Yksityiskohtainen rakennushistoriaselvitys muutamasta tärkeimmästä rakennuksesta.

Tehtävänannon mukaan olemme myös ottaneet kantaa yleisesti rakennusten säilyttämistavoitteisiin ja lisäksi eräisiin akuutteihin, muutamien rakennusten tulevaisuutta koskeviin kysymyksiin.

Työtä on Senaatti-kiinteistöt Oy:n edustajana valvonut myyntipäällikkö Jyrki Maikola. Museoviraston puolesta työtä on ohjanneet erikoistutkija Jarkko Sinisalo ja arkkitehti Pekka Lehtinen. Konnunsuon vankilan henkilökunnalta olemme saaneet arvokasta ja välttämätöntäkin apua sekä vankilan hallussa olevien asiakirjojen että itse rakennusten tutkimiseen. Aivan erityinen hyöty työllemme on ollut kotiseutuneuvos Pertti Vuoren Konnunsuo-tuntemuksesta. Tukea työhömmme olemme saaneet myös Etelä-Karjalan maakuntamuseon amanuenssilta Miikka Kurrilta.

Selvityksen ovat toimistossamme laatineet arkkitehti Hannu Puurunen (selvityksen vastuuhenkilö), arkkitehti Hanna Oijala ja suunnittelija Reijo Myllynen.

Lapinlahdella 4.6.2010

ARKKITEHTITOIMISTO HANNU PUURUNEN OY

Hannu Puurunen

arkkitehti SAFA

2 YHTEENVETO

2.1 Mikä on rakennushistoriaselvitys?

Rakennushistoriaselvityksen tehtävänä on luoda yksityiskohtainen käsitys ja tietoperusta kohteen muodostumis- ja muutosvaiheista sekä nykytilasta rakennussuojelutavoitteiden täsmentämiseksi. Selvitys on tarkoitettu käytettäväksi myös tulevien muutosten ja korjausten suunnittelun pohja-aineistona. Selvitys kohdentuu Konnunsuon vankilan koko alueeseen lukuunottamatta Kivisaaren entistä avovankilaa, jonka rakennuksen on myyty jo aiemmin. Selvityksessä käsitellään eri osa-alueitten ja niillä olevin rakennusten kehitysvaiheet. Toimintoja ja niiden muutoksia kuvataan vain niiltä osin, kuin kysymys on rakennuskannan syntyprosessista ja muutosvaiheista välittömästi selittävästä toimintahistoriasta.

Historiaselvitys on laadittu systemaattisesti kohdetuntemuksen, arkistolähteiden ja kirjallisuuden pohjalta tarpeen mukaan hyödyntäen muita mahdollisia lähteitä (esim. sanomalehdet, valokuvakokoelmat) ja soveltaen rakennushistoriantutkimuksen vakiintuneita menetelmiä.

Raportti sisältää mm. luettelon tutkittavaksi saamistamme vanhoista piirustuksista sekä valokuvista ja keskeisimmistä muista arkistolähteistä. Tosin jo tässä on todettava, että sekä rakennusten suunnitteluvaiheitten että rakennustekniikan selvittämisen kannalta kaikkia olennaisia lähteitä, kuten luonnossuunnitelmia tai toteutusvaiheen rakennusselostuksia, ei tutkituista kokoelmista löydetty.

Nykytilan rakennusinventointi on tarkoituksenmukaisin menetelmin suoritettu rakennuksen dokumentointi, joka kohdistuu rakennuksen ulkoasuun (julkisivuihin), rakennuksen rakenteen peruspiirteisiin sekä sisätiloihin. Sisätilojen inventointi rajattiin toistuvien huonetilojen osalta tyypillisiin tai muutoin esimerkinomaisiin tiloihin. Yleisluontoinen dokumentointi on tehty pääosin valokuvaamalla. Nykytilan inventoinnin tulosten esittely, raportointi, on laadittu kirjallisena esityksenä, jota täydentävät vanhojen piirustusten kopiot ja kohteiden valokuvat.

Rakennushistoriaselvitys toimii kohteen historian ja nykytilanteen dokumentointina, mutta sen on tarkoitus palvella myös konkreettisesti tulevia korjaushankkeita. Selvitykseen liittyy lisäksi arviomme säilyttämistavoitteista sekä ehdotus, mitä muita rakennushistoriaan tai rakennustekniikkaan liittyviä tutkimuksia olisi ennen korjaushankkeita tai sellaisen aikana tehtävä.

2.2 Lähteet

Konnunsuon alueesta ja vankilan historiasta esitettyjen tietojen tärkein lähde on ollut Pertti Vuoren kirja *Konnunsuon keskusvankilan historia* (1993). Alueitten ja rakennuksien nykytilannetta koskevien tietojen pohjana on käytetty Konnunsuon keskusvankilan vuonna 1996 laatimaa kiinteistöinventointia ja Senaatti-kiinteistöjen vuonna 2009 laadittamia kiinteistöarvioita (kts. lähemmin liitteenä olevat lähdeluettelot).

Lisäksi olemme etsineet ja läpikäyneet alkuperäistä arkistomateriaalia mahdollisuuksien mukaan. Senaatti-kiinteistöt Oy ja Rikosseuraamuslaitos ovat viime vuosien aikana luovuttaneet miltei kaiken hallussaan olleen arkistomateriaalin Kansallisarkistolle. Luovutettua aineistoa on ollut joiltakin osin vaikea saada Kansallisarkistossa tutkittavaksi, koska se on vielä osittain järjestämättä. Vankilan omassa arkistossa on osasta näitä asiakirjoja kopiot – tosin usein melko haalistuneina ja käytössä kuluneina paperikopioina. Olennaisia lähteitä ovat esim. vankilan perustamista ja 1920-30-lukujen rakennusvaihetta koskevat asiakirjat ja ennen muuta laaja piirustusaineisto.

Merkittävä lähde sekä selvityksemme että sen tulosten havainnollistamisen kannalta on vankilan alueita, rakennuksia ja toimintoja koskevat vanhat valokuvat.

Lähdeluettelo on raportin lopussa.

Kyntötyöt suosta raivatulla pellolla. (Konnunsuon vankilan kokoelmat)

Vankilan keskeiset rakennukset luoteesta, Joutsenoon menevän tien varressa olevalta lintutornilta nähtyinä.

Vankilan suljettu keskuspiha. Vasemmalla sellirakennus, keskellä kanslia ja oikealla talousrakennus.

2.3 Konnunsuon vankilan alueen ja rakennuskannan kulttuuri- ja rakennushistoriallinen merkitys

Konnunsuon vankila kuuluu vastikään vahvistettuun luetteloon *Valtakunnallisesti merkittävistä rakennetuista kulttuuriympäristöistä* (RKY).

RKY on Museoviraston laatima inventointi, joka on valtioneuvoston päätöksellä 22.12.2009 otettu maankäyttö- ja rakennuslakiin perustuvien valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden tarkoittamaksi inventoinniksi rakennetun kulttuuriympäristön osalta 1.1.2010 alkaen. Koska asiasta on valitettu, päätös ei ole vielä saanut lainvoimaa, mutta inventointia suositellaan noudatettavaksi. Inventointi tulee ottaa huomioon alueiden käytön suunnittelun yhtenä lähtökohtana. Valtakunnallisia alueidenkäyttötavoitteita koskeva valtioneuvoston päätös on tullut voimaan 30.11.2000 ja sen tarkistus 1.3.2008.

Inventoinnissa kuvataan Konnunsuon vankilaa mm seuraavasti:

”Konnunsuo on yksi 1900-luvun alussa perustetuista ns. maatalousvankiloista, joiden tarkoituksena oli vankityövoimalla raivata ja kuivata soita viljelysmaaksi. Konnunsuon vankilan rakennusryhmä ja sitä ympäröivät avoimet pellot muodostavat vaikuttavan maiseman.

Vankila on rakennettu punatiilestä 1920-1930-luvulla linnoitusmaisesti keskellä soita kohoavalle kukkulalle. Selli-, talous- ja hallintorakennukset sekä kirkko ja koulurakennus muodostavat oman suljetun ryhmänsä. Basilikatyyppisen kirkon oikealla puolella on sairaalatiiloja ja vasemmalla koulutiiloja. Sellirakennus, kirkko sekä vankilan kookas karjarakennus ovat Uno Sjöholmin suunnittelemat. Hallintorakennuksen on suunnitellut Elina Vessman.

Varsinaisen laitoksen ulkopuolella on erillisiä vankilaan liittyviä tuotantorakennuksia sekä yhtenäisesti toteutettu henkilökunnan asuinalue säännöllisenä ryhmänä. Lappeenrantaan johtavan tien varrella on entinen koulu sekä Jurvasaaressa neljä vankilan työntekijöiden asuinrakennusta. Elina Vessmanin suunnittelema vankilanjohtajan asunto on funktionalistinen.

Suosta kuivattuja, hyvin laajoja peltoaukeita halkovat pitkät viivasuorat koivukujat.

Konnunsuo on osa valtakunnallisesti arvokasta maisema-alueetta Konnunsuo-Joutsenon kirkonkylä.”

Etelä-Karjalan maakuntakaavan ehdotuksessa 11.3.2010 (kts. kartta seuraavalla aukeamalla) Konnunsuon alueen kulttuuri- ja maisema-arvot on otettu huomioon seuraavasti:

RKY-inventoinnissa määritelty valtakunnallisesti merkittävä kulttuurihistoriallinen ympäristö on rajattu karttaan rky-inventoinnin mukaisesti (vaakasuora vaaleansinin viivoitus + merkintä ”ma/kv”).

Vankilan keskeinen rakennettu alue merkitty selvitysalueeksi, koska vankilakäyttö on lakkaamassa ja uutta käyttöä vasta etsitään (katkoviivaympyrä + merkintä ”se”).

Konnunsuon kyläalue (johon vankila+asuinalueet myös kuuluvat) on merkitty kulttuuripainotteiseksi kyläalueeksi (at/ma), mikä tarkoittaa, että alueen kehittämisessä otetaan erityisesti huomioon alueen maisema- ja kulttuuriarvot

Vaalean sinisellä katkoviiva-merkinnällä (ma/mv) merkitty laajempi aluerajaus liittyy valtakunnallisesti arvokkaaseen maisema-alueeseen Konnunsuo-Joutsenon kirkonkylä.

Lisäksi Konnunsuolle on annettu luonnonsuojelullisista näkökohdista määräykset ”ml” (vihreä paksu viiva) = luontomatkailun ja virkistystyksen kehittämisen kohdealue, sekä ”SL” = luonnonsuojelualue tai -kohde, joita on alueen reunoilla.

Alueen halkoo yt-merkinnöin varustetut yhteystiet, joista toinen on Kivisaaren suunnasta vankilalle ja toinen Nuijamaan suunnasta Joutsenoon johtava tie. Jälkimmäiseen liittyy myös polkupyöräreitti.

2.31 Vankilan rakennusten ominaispiirteet ja säilyneisyys

Nyt laadittu selvitys syventää ja terävöittää kuvaa Konnunsuon alueesta ja rakennuksista.

Vanhimmassa rakennuskannassa on erotettavissa kaksi päävaihetta, nimittäin 1920-luvulta seuraavan vuosikymmen alkuun toteutetut, klassistiset rakennuksen, ja toisena merkittävänä ryhmänä 1930-luvun funktionalismiin suuntautuneet, valkoiseksi rapatut rakennukset. Vankilan ns. keskuspihan rakennukset, maatalousrakennukset sekä vanhimmat teollisuus- ja asuinrakennukset kuuluvan ensin mainittuun ryhmään. "Valkoisten talojen" ryhmään kuuluu asuinrakennuksia, koulurakennus sekä juhla- ja majoitusrakennus Majala.

Keskuspihan rakennukset ovat säilyttäneet ulkoasultaan ja pääosin myös sisätiloiltaan hyvin alkuperäiset piirteensä. Maatalousrakennukset ovat ulkonaisesti melko hyvin vanhassa asussaan, samoin muutamat säilyneet 1920-1930-lukujen teollisuusrakennukset. Kyseisten rakennustyyppien julkisivumutoksissa ja korjauksissa näkyy pyrkimys säilyttää alkuperäinen ilme ja rakennustapa. Toisaalta etenkin karjarakennuksen kohdalla maatalouden harjoittamisen lukuisten muutosten takia rakennusten sisätiloja on jouduttu lähes täysin uusimaan. Suuri osa maatalouden rakennuksista on alun perin tarkoitettu erityyppisiksi varastoiksi, joita on ollut suhteellisen helppo pienin muutoksin soveltaa uusiin käyttötarkoituksiin. Osin tästä maatilapihasta on alkuperäisistä rakenteista purettu vain tuorerehusiilot. Sen sijaan käytöstä kokonaan pois jääneet rakennukset kuten heinäladot ovat lähes kaikki hävinneet.

Henkilökunnan asuinrakennuksissa on tehty melko perusteellisia korjauksia etenkin 1970-1980-luvuilla, mutta niidenkin ulkoasu on yleensä säilynyt lähes alkuperäisenä. Asuinrakennuksiin oleellisenä liittyviä entisiä ulkokuonerakennuksia on lähes kaikkia muutettu suhteellisen paljon, mutta etenkin saunarakennukset on jatkuvan käytön takia voitu säilyttää.

2.32 Konnunsuon maisema, pihat ja puutarhat tänään

Maisemallisesti Konnunsuon alue on muuttunut paljon 1930-1940-luvun tilanteesta, jolloin peltoviljelykset olivat laajimmillaan. 1960-luvulta lähtien peltojen metsittäminen ja tienvarsien pusikoituminen on sulkenut aiempia laajoja näkymiä. Maiseman muutoksen luonne on vähittäistä ja siksi havaittavissa vain entisten peltoalueiden riviin istutetuista puista ja niiden peittoon jääneistä vanhoista heinäladodoista. Ehkä parhaiten maiseman aiempi tilanne on hahmotettavissa tultaessa Konnunsuolle Joutsenon suunnalta päin, jossa peltoaukeat ovat laajimmillaan.

Toisaalta maisemassa on säilynyt alkuperäinen hierarkia. Maiseman maasto-olosuhteiden lähtökohtiin jäsennoity, suurmaisemallinen aluerakenne tielinjauksineen on säilynyt erittäin eheänä. Uusi rakennuskanta on ollut joko täydennysrakentamisen luonteista (uusi huoltorakennus keskuspihaan, tuore-rehusiilo ja kuivuri maatalouspihaan) tai rakentaminen on sijoitettu kokonaan erilleen muista alueista (Hirsisaari rivitaloineen). Selväräjaisena on säilynyt myös rakennettujen alueiden ja metsäsaarekkeiden rajautuminen tasaisesta peltoalueesta.

Rakennetuissa ympäristöissä olevat, aikoinaan hyvin hoidetut puukujanteet ja puutarhat ovat köyhtyneet ja osin jopa kokonaan villiintyneet. Liikennöitävät alueet kuten Kanslian etupiha on asfaltoitu lähes rakennuksen seinään kiinni ja lisäksi pihan pysäköintialuetta on laajennettu. Rajaukset nurmikoiden ja liikennealueiden välillä ovat muuttuneet suurpiirteisimmiksi, kun samalla on luovuttu osasta teitä ja auki-oita reunustavista pensaista ja perennoista. Suurimmat muutokset koskevat aikoinaan vanhoja asuinrakennusten yhteyteen puutarhasuunnitelmin rakennettuja ja istutettuja piha-alueita, joista on jäljellä lähinnä kiinteitä rakenteita kuten maastoon tehtyjä portaita, kellareita tai kiviaitoja sekä joissain pihoissa hedelmäpuita. Pihamiljöön kannalta viehättävimpänä on säilynyt Jurvan pienimittakaavainen piha-alue juuri istutustensa, pensaiden ja vanhojen hedelmäpuiden ansiosta.

2.33 Kannanotto säilyttämistavoitteisiin

Selvitystyössämme on kuva vankilan osa-alueista ja rakennuskannasta täsmentynyt. 1920-luvun klassististen rakennusten ohella Konnunsuolla on merkittävä joukko 1930-luvun funktionalistisia rakennuksia. Säilyttämistavoitteita määriteltäessä on nämä otettava mielestämme korostetummin esille. Kannanotot vankilan keskeisten rakennusten säilyttämiseen on esitetty yleispiirteisesti jäljempänä tässä luvussa ja yksityiskohtaisemmin rakennuskohtaisissa selvityksissä raportin osassa 3.

Senaatti-kiinteistöjen laadituttamissa aiemmissa selvityksissä on esitetty, että mm. asuinrakennus Saa-

Konnunsuon viljelylakeus luoteesta nähtynä.

rela (033) ja Hirsisaaren 1950-luvun rivitalot (030 ja 031) voitaisiin purkaa huonon kuntonsa takia.

Hirsisaaren rivitaloilla ei mielestämme ole erityistä rakennushistoriallista merkitystä tai niin suurta merkitystä vankila-alueen kokonaisuuden kannalta, ettei niitä voisi poistaa.

Sen sijaan *asuinrakennus Saarelalla* on mielestämme huomattava merkitys seuraavista syistä. Vankilan apulaisjohtajan asuinrakennukseksi suunniteltu ja rakennettu Saarela on sekä arkkitehtuuriltaan että rakennustekniikaltaan mielenkiintoinen ja poikkeaa Konnunsuon muista funkiskauden rakennuksista. Lisäksi sen sijainti Pien-Läykässä Kotilan kerrostalon parina on maisemallisesti tärkeä.

Rakennuksen kunto ei mielestämme ole niin huono, ettei sen korjaaminen olisi kannattavaa.

Asuinalueilla olevat *maakellarit* eivät kokonaisuuden kannalta ole mielestämme niin merkittäviä, ettei huonokuntoisimpia voisi purkaa. Toisaalta läheskään kaikki kellarit eivät ole niin huonokuntoisia, ettei niitä voisi kunnostaa.

Asuinalueitten muilla ulkorakennuksilla on usein tärkeä rooli ympäristön – ja myös käytön – kannalta. Etenkin Läykän asuinalueella ulkorakennukset ovat olennainen osa miljööttä. Ne myös edesauttavat piha-alueiden hahmottumista ja luovat siten asuinmiljölle toivottavaa viihtyisyyttä.

Maatalousrakennuksista ja teollisuusalueen rakennuksista osa kuuluu vankilan alkuperäiseen, 1920-30-lukujen rakennuskantaan. Karjatalousrakennukset mainitaan em. museoviraston ehdotuksessa, mutta sen sijaan teollisuusrakennuksia ei. Mielestämme näistäkin olisi luokiteltava säilytettäväksi muutamia 1920-30-luvuilla valmistuneita, etenkin *muuntaja* 005, lisäksi *paja* 078 ja *autotalli* 077. 1960-luvulla rakennettu ja 1990-luvulla toimintansa lopettanut sahalaitos on sinänsä mielenkiintoinen ja toistaiseksi melko hyvin säilynyt kokonaisuus, mutta sen säilyttämiselle ei mitään ilmeisimmin ole edellytyksiä.

Peltoalueilla jäljellä olevat suuret *heinäladot* ovat maisemallisesti tärkeitä ja rakennushistoriallisesti mielenkiintoisia. Tällaisia latoja oli 1930-luvun lopulla Konnunsuolla kaikkiaan 35, nyt jäljellä on vain muutamia (v. 1996 latoja oli 6 kpl). Jäljellä olevat ladot olisi mielestämme suojeltava. Maatalousteknologian liittyvän historian kannalta olisi arvokasta säilyttää latojen päätyharjojen katokset, joista useita on ehditty poistaa.

2.34 Rakennuskohtaisia säilyttämissuosituksia

001 Kansliarakennus ja 002 Kirkkorakennus

Kansliarakennus ja Kirkkorakennus on aikoinaan toteutettu yksityiskohtaisten, rakennusten merkitystä ja tilojen käyttötarkoitusta korostavien suunnitelmien mukaan. Rakentamisessa on käytetty erityisen laadukkaita materiaaleja ja vaativia työtapoja (esim. luonnonkiviosat Kanslian julkisivuissa, kuvioitut kivilattiat, Kirkkorakennuksen tiilijulkisivujen yksityiskohdat, kirkkosalin yksityiskohdat).

003 Sellirakennus ja 004 Talousrakennus

Sellirakennus ja Talousrakennus on toteutettu pääosin samanlaisina toistuvilla tilajärjestelyillä ja rakennustekniikalla. Detalointi on niukkaa ja kohdistuu käytännöllisiin seikkoihin, kuten sellinoviin lukituksineen. Kiinnostavimpia ovat muutamien lähes alkuperäisinä säilyneiden selliosastot ja vankilakäytön vaatima aikanaan moderni talotekniikka, ennen muuta lämmitys ja ilmavaihto.

Läykän alueen asuinrakennukset

Läykän asuinalue on kokonaisuutena merkittävä. Rakennukset edustavat tyyliltään ja rakennustavaltaan 1920-luvulla melko tavallisia, esim. teollisuustyöväen asunnoista tuttuja rakennustyyppisiä. Rakennusten rakennushistoriallista arvoa vähentää kuitenkin niihin tehdyt muutokset, jotka ovat etenkin sisätiloissa olleet varsin kokonaisvaltaisia. Vaikka rakennukset ovat hahmoltaan alkuperäisiä, on suuri

osa rakenteista, kuten kuistit, kokonaan uusittu.

Säilyttämissuosituksen rakennusten ulkoasu, pääasiallinen alkuperäinen huonejako, alkuperäiset kantavat rakenteet.

023 Päivölä ja 024 Pappila

Rakennukset toteutettiin vuonna 1931 lähes identtisesti, noudattaen samoja piirustuksia, joiden mukaan myös Sukevan vankilan johtajan asunto tehtiin. Vaikka rakennuksia on paljon muutettu, on niissä vielä mielenkiintoisia ja laadukkaasti tehtyjä yksityiskohtia.

Säilyttämissuosituksen rakennusten ulkoasu yksityiskohtineen (esim. kaiteet, portaat, terassointi, säilyneet alkuperäiset ovet) pääasiallinen alkuperäinen huonejako (muutetun huonejaon mahdollinen palautus korjauksen yhteydessä), alkuperäiset kantavat rakenteet.

Konnunsuon funkiskauden rakennukset (Majala, Kotilan ja Kuukan pienkerrostalot, Vuorela, Saarela)

1930-luvulla eri puolille vankilan aluetta toteutetut funktionalismia edustavat rakennukset muodostavat oman ja erityisen kiinnostavan kohderyhmänsä. Rakennusten merkitystä nostaa funkisarkkitehtuurin harvinaisuus etenkin maaseutualueilla.

Majalasta laadittiin tämän selvityksen yhteydessä erillinen, yksityiskohtainen rakennushistoriaselvitys. Syynä Majalan valitsemiseen selvityskohteeksi oli se, että erityisesti rakennuksen sisätilat ovat säilyneet muita funkiskauden rakennuksia paremmin.

Säilyttämissuosituksen funkiskauden rakennuksille: rakennusten ulkoasu yksityiskohtineen, pääasiallinen huonejako, alkuperäiset kantavat rakenteet. Funkisrakennuksissa erityistä huomiota on kiinnitettävä rakenteiden korjauksiin, koska nämä kuuluivat olennaisina suunnitelmiin (ovet, ikkunoiden tyypit profiileineen, räystäät kattokorjausten ym. yhteydessä, palotikkaat, terassi- ja parvekekaiteet).

Majalan ja Vuorelan osalta myös keskeisten sisätilojen ilme ja yksityiskohdat. Kotilassa ja Kuukassa porrashuoneet yksityiskohtineen.

2.35 Rakennukset, joista myöhemmin olisi syytä laatia perusteellinen rakennushistoriaselvitys

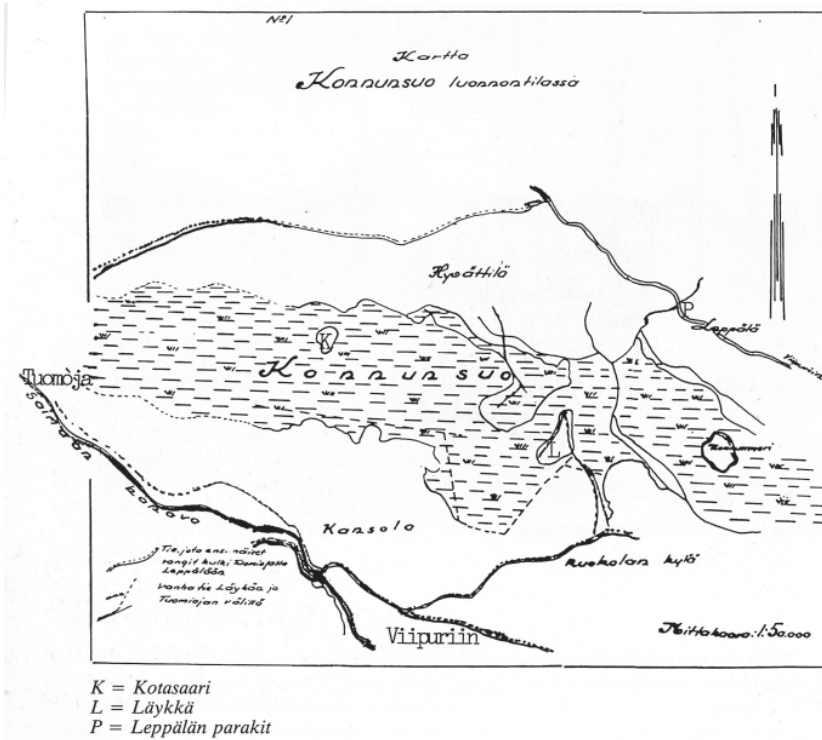
Tähän RHS-työhön liittyy tarkemmat selvitykset edellä mainituista rakennuksista. Näiden lisäksi olisi perusteellinen selvitys mielestämme myöhemmin laadittava kaikista muistakin funkiskauden rakennuksista eli Vuorelasta, Kotilasta, Kuukan pienkerrostalosta ja Saarelasta.

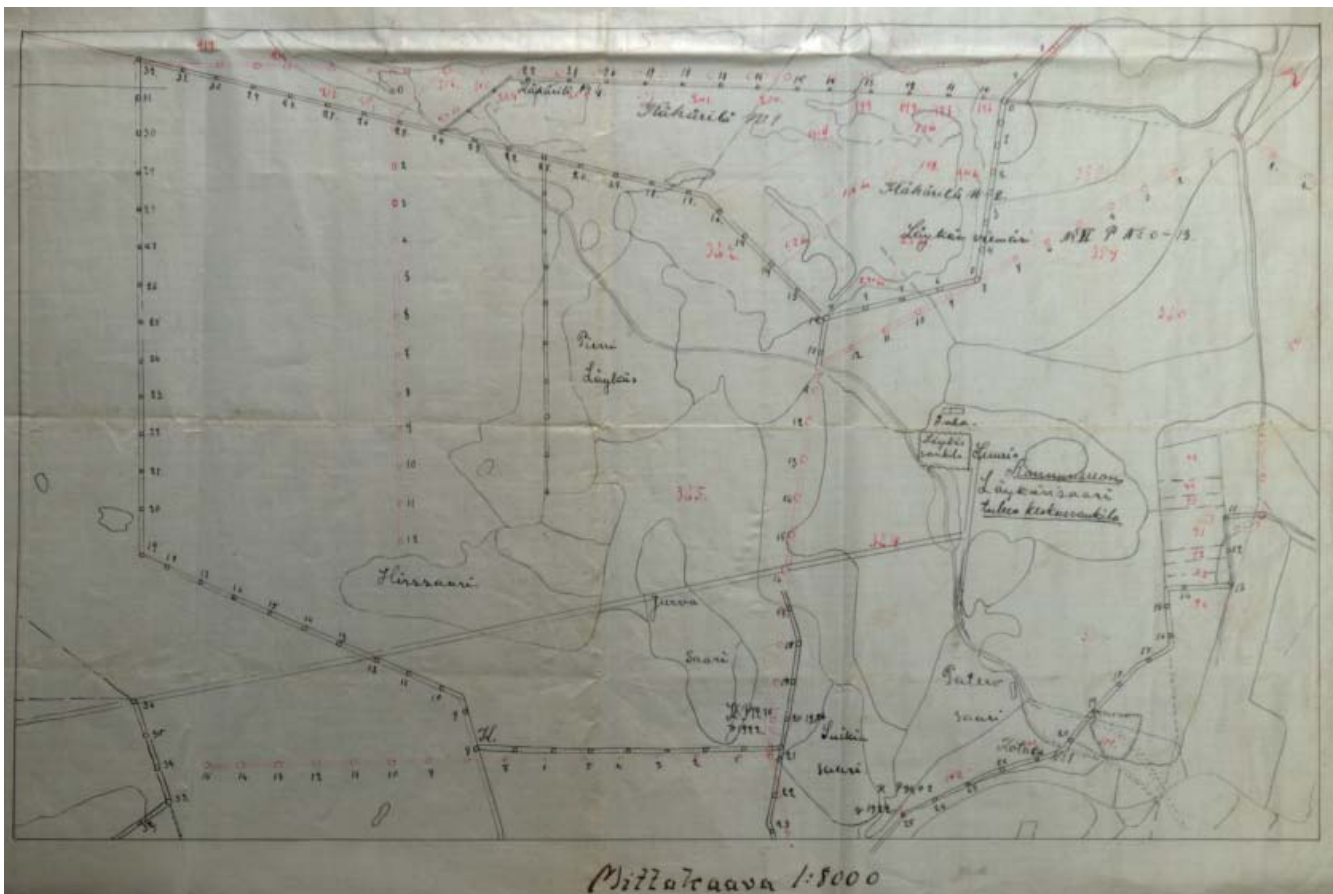
Parihevosten vetämiä viljan leikkuukoneita konnunsuon kauraa kaatamassa. Kuvan konetyyppi oli 1860-luvulla Amerikassa kehitetty Mc.Cormick.

Horisonttiin ulottuvat heinäseiväsrivistöt olivat varmasti maatalousvankiloiden peltomaisemia vaikuttavimmillaan.

(kuvat vankilan arkistosta)

Konnausuo luonnontilassa, ennen kuivatustöitä ja vankilan perustamista (Vuori 1993, s. 16).

Konnausuo kuivatuksen suunnitelma. Kuivatussuunnitelman laati Vilho Mäkinen 1913. Kuvan kartta on nähtävästi piirretty 1920-luvun alussa, sillä karttaan on merkitty kenttäradan linja Tuomojalta Lyykkään ja Lyykänsaareen teksti "Konnausuo tuleva keskusvankila"

3 KONNUNSUON VANKILAN PERUSTAMINEN JA VANKILAN RAKENTAMISEN VAIHEITA

3.1 Maatalousvankilat osana vankiloiden kehittämistä 1900-luvun alkupuolella

1900-luvun alussa Suomen vankilaverkostoon kuului lääninvankiloiksi perustetut Kuopion, Mikkelin, Vaasan ja Helsingin laitokset sekä ojenuslaitoksiksi perustetut Turun ja Hämeenlinnan laitokset. Lisäksi oli perustettu varavankiloita ja vankisiirtoloita, joksi myös Konnunsuo ensin perustettiin. Vankilaitoksiin voidaan ryhmitellä myös 7-14 -vuotiaille lapsille tarkoitettut kasvatuslaitokset, joita perustettiin 1800-luvun lopulta alkaen.

Ns. maatalousvankiloita ryhdyttiin perustamaan Suomeen 1900-luvun alkupuolella kansainvälisten vaikutteiden mukaan. Maataloustöitä perusteltiin kasvatuksellisilla syillä, sillä siviilielämässä maatalouden parista tulneiden vankien katsottiin sopeutuvan huonosti suljettuihin vankiloihin, joissa heille ei ollut tarjolla sopivaa työtä, ja toisaalta maatalousvankiloilla katsottiin olevan huomattava koulutuksellinen merkitys.

Toinen syy oli taloudellinen: vankien määrä oli kasvamassa, sisävankilat tulivat kalliiksi ja niistä saatava yhteiskunnallinen hyöty oli vähäinen. Yleisesti hyväksyttiin ajatus, että yhteiskuntaa vastaan rikkoneet voisivat kaikkia hyödyttävällä työllä sovittaa tekonsa. Maatalousvankilan tuotto kattoi sen oman kulutuksen ja jonkin verran tuli myös ylijäämää.

Vankiloiden perustamisen taustalla vaikutti erityisesti ensimmäisen maailmansodan jälkeen Suomen asutuspolitiikka ja vaikea taloustilanne, jonka kohentamiseen merkittävän roolin sai maatalouden edistäminen. Maatalous ja omavaraisuus ilmeni niin valtakunnan kuin paikallistason laitoksissa (kansakoulujen koulupuutarhat, vanhainkodit ja kunnantilat, erilaiset oppilaitokset sekä mielisairaalat ym.). Merkittävimpiä esimerkin antajia niin maatalouden rakennustapoihin, teknologiaan, puutarhoihin kuin viljelyyn ja karjahoitoon olivat kuitenkin maatalousoppilaitokset, joita rakennettiin erityisesti juuri 1900-luvun alkuvuosikymmeninä. Näiden suunnittelusta vastasivat useimmiten arkkitehdit. Maatilatalouden arvostuksesta kertovat useat aiheeseen liittyvät arkkitehtikilpailut ja alan oppikirjoissa arkkitehtien laatimat mallisuunnitelmat maatalojen varten. Myös Sukevan vankila-alueesta järjestettiin arkkitehtikilpailu, johon otti osaa suuri osa maan tunnetuista arkkitehteistä. Huomattavaa on, että Konnunsuon vankila-alueen ensimmäiset suunnitelmat laatinut arkkitehti Henrik R. Helin toimi mm. Mustialan maatalousoppilaitoksessa opettajana sekä Maanviljelyshallituksen arkkitehtinä.

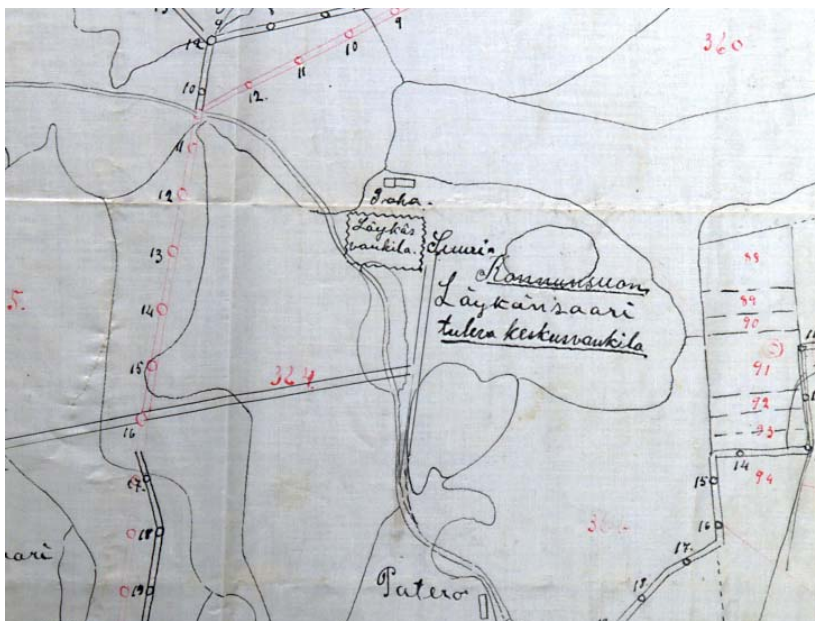
Maatalousvankiloista merkittävimmät Konnunsuo ja Sukeva perustettiin samanaikaisesti ja niiden suunnittelussa sovellettiin paljolti samoja rakennustyyppejä. Vankimäärien edelleen kasvaessa perustettiin vuonna 1929 maataloutta harjoittava Riihimäen vankila, jonka rakennuskanta on kahta edellistä pienempi.

Vankiloiden perustamisvaiheessa 1922 Konnunsuota pidettiin eteläisen sijaintinsa soveliaana karjatalouden harjoittamisen lisäksi myös viljanviljelyyn, kun Sukevalla keskityttäisiin karjanhoitoon ja rehun viljelyyn: Hevoskasvatusta armeijan tarpeisiin ja lampaiden pitoa turkisten ja lihan tuottamiseen kaavailtiin erityisesti Sukevalle sopivaksi. Silti peltoa aiottiin Sukevalla raivata sama määrä. Konnunsuolla arvioitiin saatavan viljelykseen peltomaata yhteensä jopa 1000 hehtaaria ja todettiin, että Konnunsuolla suotuisan asemansa vuoksi voitaisiin harjoittaa laajaa viljantuotantoa koko maan vankiloitten tarpeiksi. Vuotuisen tuotannon arvioitiin nousevan miljoonaan kiloon viljaa. Perunoita aiottiin viljellä vain omiin tarpeisiin. Samoin lypsykarjaa ja hevosia oli tarkoitus pitää vain omaa laitosta varten. Hevosten tarvittavaa määrää vähensivät suunnitelmat rautatien, autojen ja koneiden käytöstä. Hevosten määräksi Konnunsuolla arvioitiin silti 50-60 kpl. Lypsylehmiä arvioitiin tarvittavan 300 kpl täyttämään oma maidon ja naudanlihan kulutus. Sianlihaa sen sijaan aiottiin tuottaa myös myytäväksi. Oman ja muiden vankiloiden ja armeijan tarpeisiin Konnunsuolle suunniteltiin ja perustettiin myös suuri turvepehkuitehdas, koska alueen soilta oli runsaasti saatavissa kuivikepehkuksi soveltuvaa rahkaturvetta. Turve paalattiin tehtaassa, minkä jälkeen se voitiin käytännöllisemmin kuljettaa.

"Siinä vankilan pihaa ympäröi piikkilanka-aita, langat olivat ruosteiset, ne olivat vissiin olleet muuallakin ja yksi pylväk oli sinne ja toinen toisaalle vinossa. Kaksi pitkää parakkia oli siinä sitten. Piha oli siinä välissä. Ne olivat entisistä Venäjän armeijan parakeista rakennettuja. Vannerilevyt oli lyöty parruihin niistä ne oli koottu. Yksi saattoi olla vihreä, toinen punainen ja mikä minkäkin värinen. Kaminoilla niitä lämmitettiin ja mistä tuli peltitorvi ulos ikkunasta, kalterin raosta, mistä ovesta." (U.K.)

Yllä Tuomojan vankisiirtola 1910-luvun lopulla. Alla vasemmalla Tuomojan osasto keväällä 1919 ja oikealla "Läykän Juonaan" eli metsänvartija Joonas Eiskosen asuttama torppa. (kuvat kirjasta Vuori 1993)

Osa 1920-luvun alussa laaditusta Konnunsuon kartasta. Läykänsaarella näkyy suorakaide, jonka sisällä on teksti "Läykäs vankila". Tämä osoittanee vankilan piikkilanka-aitauksen sijainnin. Vangit majoitettiin aitauksen yhteydessä oleviin parakkeihin, kunnes varsinaiset vankilarakennukset valmistuivat. Aitauksen pohjoispuolella näkyy vankilan ensimmäinen sahalaitos. Läykässaaresta etelään menevän tien varressa, Paterosaarella näkyy rakennus, joka saattaa olla myöhemmin Vanhan Kuukan nimellä tunnettu talo. Rakennukseen sijoitettiin alkuvaiheessa vankilan toimistotiloja ja johtajan asunto.

3.2 Konnunsuon alue ennen vankilan perustamista

Konnunsuo alue oli aikoinaan ns. kruunun ylijättömaata. Suoalue, johon Konnunsuo kuuluu, on kaikkiaan noin 55 km pitkä, ulottuen nykyisen valtakunnanrajan itäpuolelle. Tästä valtiolle oli isossajaossa jäänyt Joutsenon, Lappeen ja Nuijamaan kuntien alueilla lännestä itään kulkeva alenne, jonka pituus oli noin 12 km, leveys 2-5 km ja laajuus 2152 hehtaaria.

Konnunsuon keskellä, Läykänsaaren länsilaidalla, asui valtion asettama metsänvartija. Muita asumuksia ei alueella ollut, lukuun ottamatta Kivisaaressa ollutta mökkiä.

Konnunsuon kuivattamista oli ehdotettu jo 1840-luvulta lähtien, ja mm. 1871 ja 1885 kuivattamisesta oli jo laadittu suunnitelmiakin. (Helsingin Sanomat nro 242 19.10.1907) Vuonna 1915 Lappeen, Joutsenon, Nuijamaan ym. maanviljelysseurat olivat anoneet senaatilta, että suo kuivatettaisiin vankityövoimaa käyttäen..

3.3 Vankilan perustamisvaihe 1917-1922

1917 teki valtioneuvosto päätöksen ryhtyä suon perkaukseen hätäaputöinä. Työssä noudatettiin maanviljelysinsinööri Vilho Mäkisen vuonna 1913 laatimaa Konnunsuon kuivatussuunnitelmaa. Kansalaissoidan jälkeen, heinäkuusta 1918 lähtien suota perattiin valtiorikosvankityövoimaa eli punavankeja käyttäen. Lappeenrannan keskusvankilasta tuotiin 150 vankia Tuomojalle, jonne perustettiin vankisiirtola.

Valtioneuvosto oli antanut kesäkuussa 1918 suon kuivattamisen toteuttamisen asutushallituksen tehtäväksi. Kesäkuussa 1919 asutushallitus alisti ehdotuksensa kuivattamisesta ja asutustilojen perustamisesta valtioneuvoston hyväksyttäväksi. Vankeinhoitohallitukselle olisi tämän ehdotuksen mukaan jäänyt vain Kotasaari ympäristöineen, yhteensä 175 ha. Valtioneuvosto hylkäsi kuitenkin asutushallituksen ehdotuksen päätöksellään 28.10.1920 ja määräsi Konnunsuon alueen luovutettavaksi pääosin vankeinhoitohallitukselle.

Valtioneuvosto määräsi samalla tarkemmin eri alueitten ja niiden luonnonvarojen käytöstä. Vankilan paikaksi määriteltiin Läykänsaari ja työsiirtolan paikaksi Kotasaari. Läykänsaaren ympärillä olevat suoalueet määrättiin Vankeinhoitohallituksen hoitoon ja muut osat suosta Rautatiehallitukselle polttoturpeen ja turvepehkon valmistamista varten. Suon kuivattamisen loppuunsaattaminen jätettiin Vankeinhoitohallitukselle, mutta työn tekninen ohjaus ja valvonta jätettiin edelleen Asutushallitukselle. Maatalousministeriön kirje Vankeinhoitohallitukselle 28.10.1920 N:o 4119. KA

Asutushallitus teetti suon kuivatustöitä vuosina 1918-20, jolloin saatiin valmiiksi osa valtaojista eli ”viemäreistä”.

Selostus vuosina 1918-1922 suoritetuista Konnunsuon kuivatustöistä (laatija ja pvm puuttuu). KA

Tosiasiaa oli Konnunsuon alue ollut vankilan määräysvallassa jo vuodesta 1918, kun vankisiirtola perustettiin. Asetuksella 21.1.1919 muutettiin vankisiirtola itsenäiseksi varavankilaksi 1.3.1919 lähtien. Vuoden 1919 alussa vankisiirtolassa oli kaikkiaan 217 vankia.

Keskusvankilan saamisesta Konnunsuolle oli ennakkotietoja jo 1921, mutta 6.7.1922 määräsi valtioneuvosto lopullisesti, että Konnunsuolle on perustettava pääosin maanviljelystä harjoittava maatalousvankila avovankilajärjestelmää soveltaen. Konnunsuon ohella muita maatalousvankiloita ovat mm. Riihimäen ja Sonkajärven Sukevan vankilat.

Valtioneuvosto määräsi vankilan rakennettavaksi Vankeinhoitohallituksen ehdotukseen 7.9.1921 liittyneen vankilan pohjapiirustuksen mukaan pääasiassa vankityövoimaa käyttäen. Vankeinhoitohallituksen tuli vuosittain tehdä Oikeusministeriölle ehdotukset kustannusarvioineen seuraavan vuoden rakennustöistä. Rakennustöiden yleistä johtoa ja valvontaa varten tuli Vankeinhoitohallituksen asettaa kolmijäseninen rakennustoimikunta. Oikeusministeriön kirje Vankeinhoitohallitukselle 6.7.1922. KA

Valtioneuvoston 1920 määrittelemä tulevan keskusvankilan hallintaan jäävä alue oli noin 12 km pitkä, itä-länsisuuntainen kaistale, johon kuului suoalueita ja suosaarekkeita. Merkittävimmät rakennuskelpoiset saarekkeet olivat Läykänsaari, Kivisaari, Jurvansaari ja Hirsisaari.

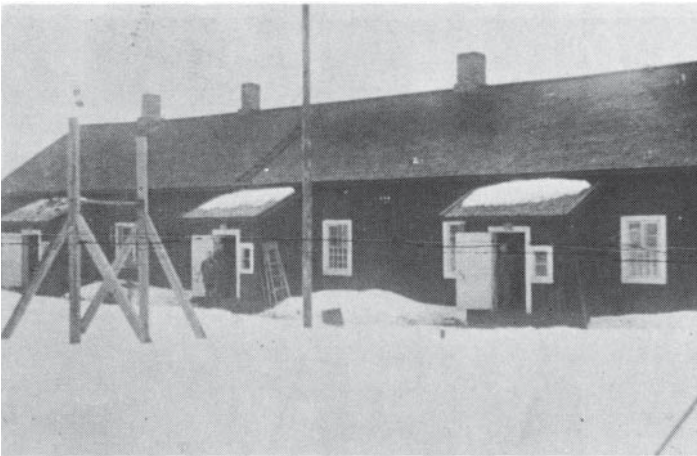
Vankeinhoitoasiain osasto oli suunnitellut, että Konnunsuon vankilan rakennukset rakennettaisiin ja suoalue pääpiirteissään raivattaisiin viisivuotiskautena 1925-29.

3.31 Ensimmäiset rakennustyöt ja tilapäiset rakennukset

Vankisiirtolan perustamisen jälkeen oli ensimmäisenä tehtävänä 1918 tilapäisten asumusten rakentaminen Tuomojalle, Läykkään ja Leppälään. Saimaan kanavan varressa sijaitseva Tuomoja tarjosi vesiliikenneyhteyden Konnunsuon alueen länsipuolelle, 8 km päähän vankilan keskuspaikaksi kaavaillusta Läykänsaaresta. Keskellä suoaluetta sijaitseva Läykänsaari oli sijaintinsa ja maaperänsä takia sopiva

Valokuvia Läkän Alatalosta 1920-luvulla.
(kuvat kirjasta Vuori 1993)

vankilan keskuspaikaksi. Läkänsaareen, jossa vanhastaan oli metsänvartijan asumus, oli jonkinlainen tieura suon eteläpuolella olevasta Ruokolan kylästä.

Konnunsuon keskusvankilan yleissuunnitelmassa 1921 kuvataan Läkää seuraavasti (H. Helin 1921): "...Konnunsuon alueella... löytyy vai yksi, suurempi kovamaaperäinen alue, entisen LÄYKKÄ-nimisen torpan kotipalstalla, mikä täysin sekä vankeinhoidolliselta että rakennustekniseltä kannalta soveltuu rakennusalueeksi ehdotettua uutta KESKUSVANKILAA varten. Tämä alue on pinta-alaltaan noin 225000 neliometriä. Jankko siinä on soraa; keskellä ja pohjoisivulla on kuitenkin päällä runsaammin irtokiviä. Alue on soikion muotoinen kohoutuen keskeltä harjuksi, joka on 11 metriä ylempänä läheisen suon keskikorkeustasoa. Havumetsä peittää suurimmaksi osaksi alueen, lukuun ottamatta länsipuoleista rinnettä, jossa on torpan raivaamia vanhoja peltoja. Alueen ympäristöllä noin 1,5 m korkeustasolle ulottuu savijankko lähelle maanpintaa ja on se viljelyskelpoista. Alueen lounaiseen kolkkaan johtavat juuri valmistumaisillaan olevat tiet; toinen Tuomojalta ja toinen Ruokosten kylästä."

Konnunsuon koillislaidalla sijaitseva Leppälä oli tärkeä puolestaan siksi, että sieltä käsin hoidettiin suon kuivatukseen kannalta keskeisten Leppäsjoen ja Suokumaanjoen perkaustyöt. Tuomojalle Saimaan kanavan reunaan alettiin 1918 rakentaa vankilalle omaa lastausasemaa ja samalla valmistui sen lähistölle ensimmäinen asuinrakennus, Koivula, johon mm. vankilan johtaja asettui. Kanavalta Hulkonmäelle tehtiin kenttärata, jotta sitä myöten voitiin parakkitarpeet työntää perille. Vangit sijoitettiin aluksi Muukkosen talon riiehen ja latoon, joita joten kuten kunnostettiin. Vuoden 1918 aikana Tuomojalle saatiin siirrettyä vanhoja venäläisiä miehistöparakkeja, joista tuli vankien asumus vuoteen 1927 asti.

Kuten edellä todetaan, Läkänsaari oli valittu tulevan vankilan keskuspaikaksi heti 1920-luvun alussa. Siellä olleita entisen metsävarhijatorpan rakennuksia hyödynnettiin alkuvaiheessa: kahdesta tuparakennuksesta toinen muutettiin kansliaksi, jonka päädyssä oli neljä selliä, toisesta tuvasta tehtiin keittiö. Aitta varustettiin kouluhuoneeksi. Navettaan pantiin vankilan lehmät. Vuonna 1922 rakennettiin vangeille isompi sauna ja sen toiseen päähän keittiö. Talousrakennuksen valmistuttua muutettiin se asuinrakennukseksi.

Läkässä tehtiin vielä v. 1925 kolme tilapäistä parakkia vangeille, pieni selliosasto ja iso varasto, joka pian muutettiin tilapäiseksi kirkko- ja koulurakennukseksi. Läkän lähettyville rakennettiin myös ensimmäinen virkailijarakennus ns. Vanha Kuukka. Tähän muutti mm. johtaja Nummelin tultuaan Läkään 1926.

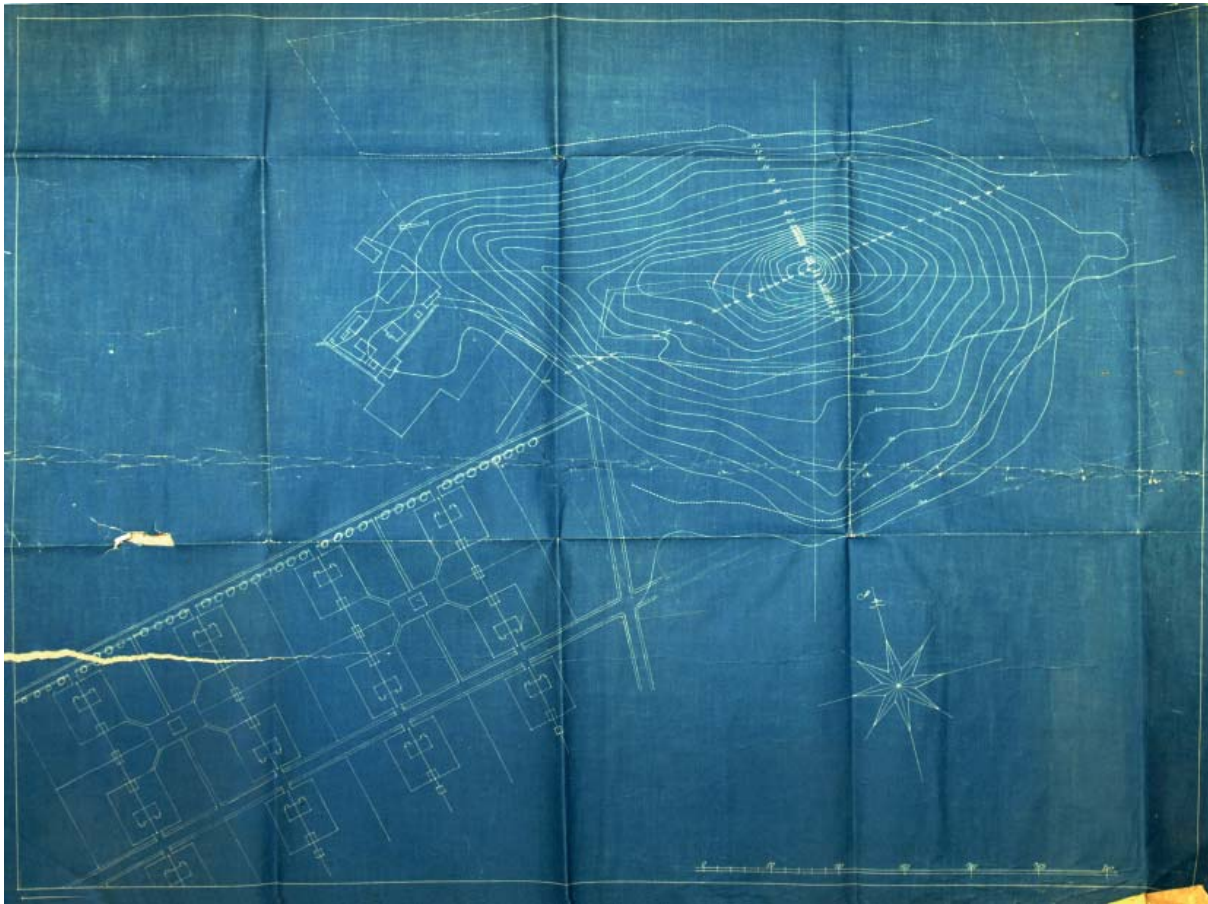
Konnunsuon pohjoislaidalla olevaan Leppälään tehtiin 30 miehen osasto. Siellä ollut riie kunnostettiin ja laajennettiin toimistotiloiksi ja vartijaintuvaksi ja vangit asutettiin uuteen parakkiiin.

Mainituista rakennuksista pääosa teetettiin urakoitsijoilla, vankityövoimaa käytettiin lähinnä parakkien pystyttämiseen.

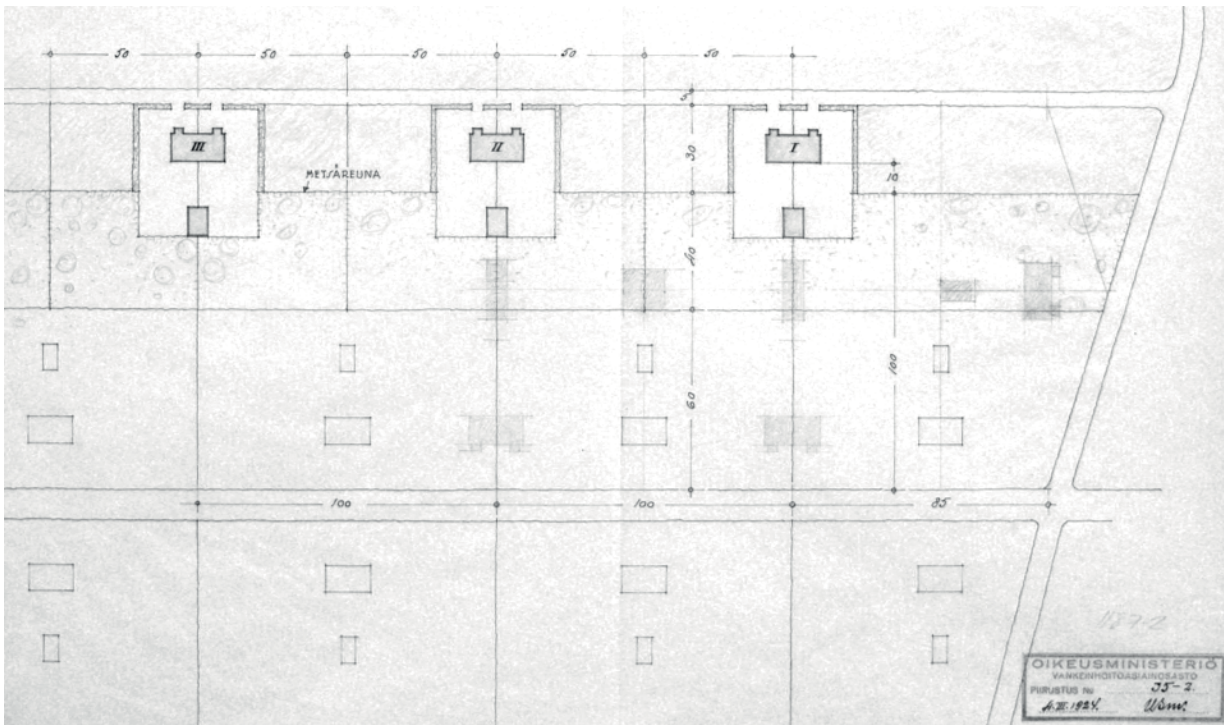
Vuonna 1924 valmistui Tuomojalta Läkään kapearaiteinen rautatie. Upottavimmissa paikoissa se oli tehtävä leveiden hirsikehikoiden varaan.

Osa seuraavalla aukeamalla olevasta Läkän kartasta. Kuvan yläosassa näkyvät Alatalon rakennukset 1920-luvun alussa. (säilymuunnos Vankilan arkistossa olevasta sinikopiosta).

Vankilan arkistossa oleva päiväämätön ja nimeämätön mittauspiirros Läkän alueesta (sinikopio). Läkän asuinalueen "asemakaava" on tässä jo valmis. Läkän mäki on kartoitettu varsin tarkkaan tulevia vankilan keskusrakennuksen rakennustöitä ajatellen. Kartoitusta tarvittiin myös mäen soravarojen arvioimiseen. Kartassa näkyy myös Alatalon rakennusryhmä ja Läkän asuinalueen suunnitelma. Piirros on noin vuosilta 1922-24.

Läkän asuinalueen ensimmäisten vartijarakennusten asemapiirros 3.4.1924. Piirroksessa näkyy korostettuna kolme rakennusta piharakennuksineen. Luonnosmaisesti on esitetty kuusi muuta asuinrakennusta ja alueen itäpäässä poikittain oleva rakennus. Tälle kohdalle pystytettiin vuonna 1926 suurempi asuinrakennus, jonka yläkertaan sijoitettiin tilapäisesti vankilan kanslia, kokoustila sekä johtajan, talouspäällikön ja rakennusmestarin työhuoneet. Kyseessä on nykyinen rakennus nro 012.

3.4 Tulevan keskusvankilan suunnittelu ja rakentaminen 1922-1935

(varavankilana 1919-1935)

3.41 Vankilaa varten luovutetun alueen yleissuunnittelu

Päätettäessä keskusvankilan perustamisesta ei Konnunsuon alueen käytöstä ilmeisesti ollut vielä laadittu mitään kokoavaa yleissuunnitelmaa, vaan toimintojen sijoittuminen alueelle määräytyi usean erillisen suunnitelman ja käytännön olosuhteiden perusteella.

Konnunsuon keskusvankilan rakentamisen ensimmäisen, lähinnä Läkänsaaren alueen käsittävän suunnitelman, johon Valtioneuvoston heinäkuussa 1922 tekemässä päätöksessä viitataan, oli tehnyt arkkitehti Henrik Helin kesällä 1921.

Keskusvankilan varten laatimansa yleissuunnitelman selostuksessa Helin perustelee laajasti rakennusten sijoittelulle ehdottamaansa ns. puoliavointa järjestelmää, jossa rakennukset oli sijoitettu melko kauaksi toisistaan peräti neljän hehtaarin suuruisen piha-aukion ympärille. Pihan keskelle oli jätetty harju, jolla sijaitsivat kirkko ja koulu – kirkon tornista pihavartija olisi voinut valvoa koko piha-alueen. Helinin laatimaa yleissuunnitelmapiirustusta ei ole löytynyt, ainoastaan kirjallinen selostus. (H. Helin 1921: Rakennusselvitys ja työehdotus Konnunsuon keskusvankilan yleissuunnitelmaa varten. KA)

Rakentamista ei kuitenkaan aloitettu tämän suunnitelman mukaan, vaan vankeinhoitohallitukseen (myöhemmin oikeusministeriön vankeinhoitoasiain osasto) samana vuonna palkatun arkkitehti Uno Sjöholmin laatimilla suunnitelmilla. Sjöholm teki varmaankin oman versionsa yleissuunnitelmasta, mutta sitäkään ei ole löydetty. 1920-luvun alkupuolelta on säilynyt ainoastaan viereisellä sivulla olevat Läkän asuinalueen suunnitelmat, joissa ei ole esitetty vankila- tai maatalousrakennuksia. Seuraavalla sivulla olevat havaintokuvat vankilasta on ilmeisesti tehty vasta 1930-luvulla, kun vankila oli jo pääosin valmis.

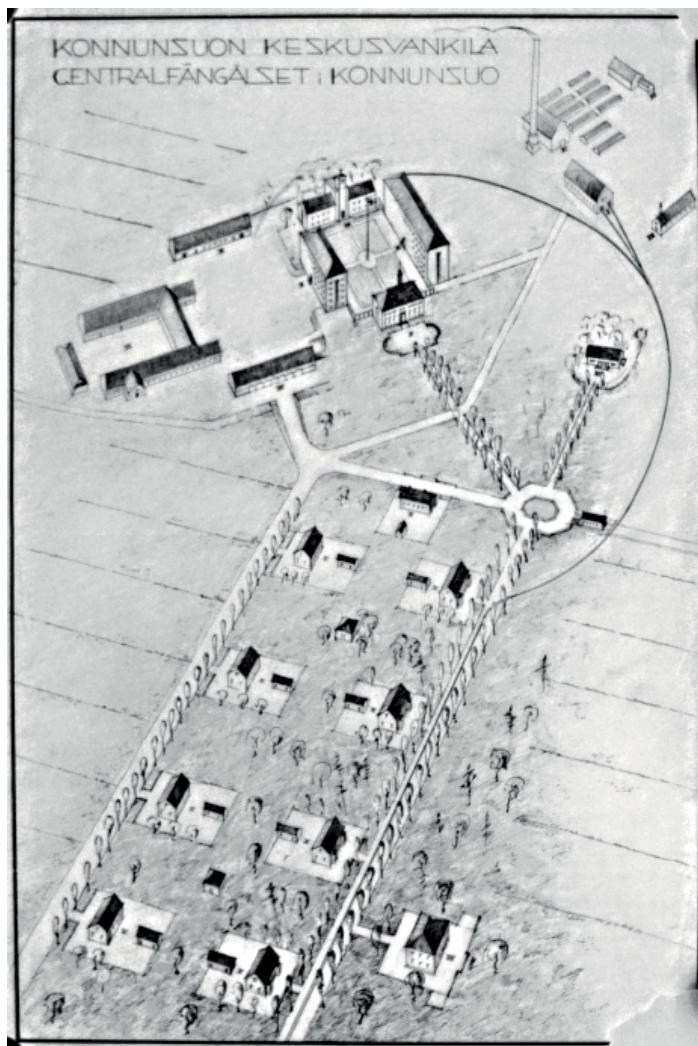
Rakennustoimikunta

Oikeusministeriön Konnunsuon ja Sukevan vankiloiden rakentamisen johtoa ja valvontaa varten nimettiin rakennustoimikunta vuodenvaihteessa 1923-24. Toimikunta kokoontui ensimmäisen kerran 5.4.1924.

Rinnan Konnunsuon suunnitelmien kanssa rakennustoimikunta käsitteli myös Sukevan vankilan suunnitelmia. Hankkeissa on monia yhtymäkohtia, koska molemmat perustettiin nimenomaan maatalousvankiloiksi. Määrärahojen puutteen takia toimikunta oli päättänyt kohdistaa rakentamisen vuonna 1924 Sukevalla vankilarakennukseen ja Konnunsuolla neljään vartijarakennukseen. Vuonna 1925 rakennustoiminta painottui edelleen Sukevalle, Konnunsuolle tehtiin pääosin tilapäisiä, rakennusvaiheen aikaisia rakennuksia ja pyrittiin saamaan tiilitehdas tuotantokuntoon. Mutta 1926 resurssit keskitettiin Konnunsuolle: työohjelmaan sisällytettiin Talousrakennuksen, Sellirakennuksen, ajokalukatoksen, neljän vartijarakennuksen ja vahtimestarien asuinrakennuksen töiden aloittaminen. Lisäksi Sukevalla työnjohtajana toiminut rakennusmestari ja ammattitaitoiset vartijat päätettiin siirtää Konnunsuolle johtamaan ja ohjaamaan rakennustöitä.

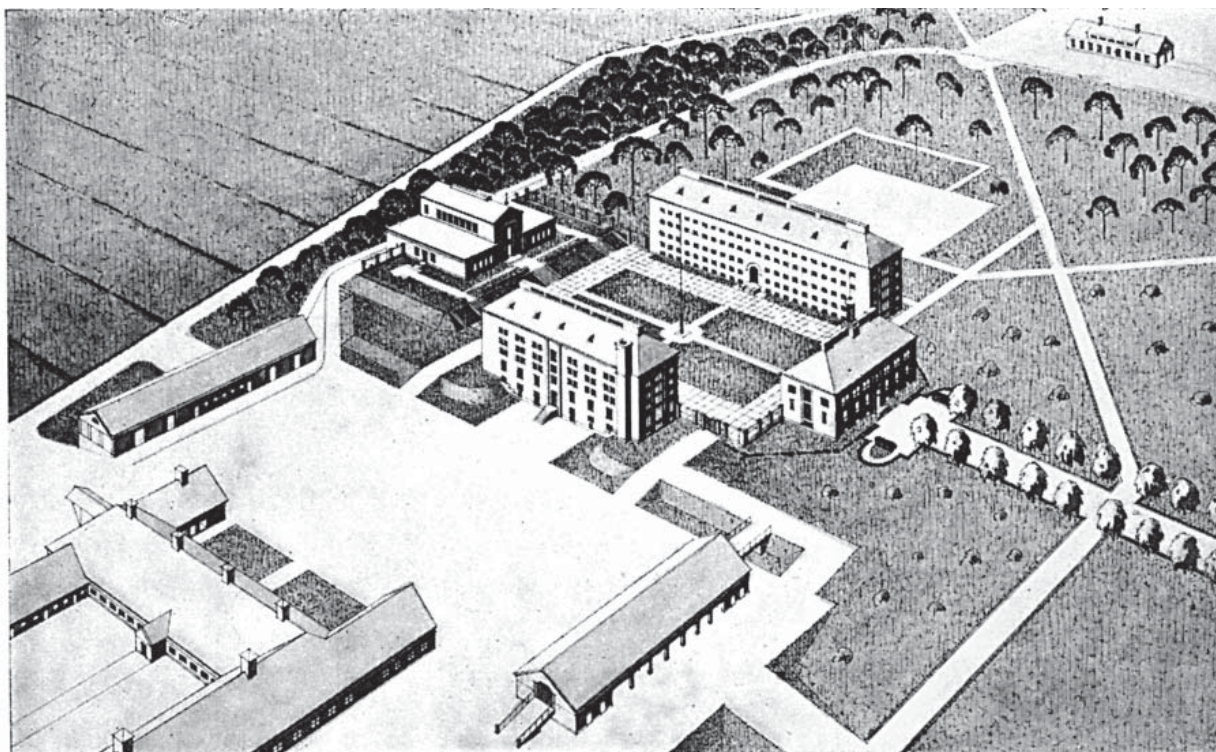
Yleissuunnitelman muotoutuminen ja rakennusten suunnittelu

Valtioneuvoston päätöksen liitteenä olevassa kartassa määriteltujen alueen rajojen ohella selviä lähtökohtia alueen jäsentymiselle ja myöhemmälle suunnittelulle näyttävät olleen suoalueen kuivatuksesta 1913 tehty suunnitelma, Läkänsaaren valinta vankilan keskuspaikaksi sekä Tuomojan lastauspaikka ja sieltä Läkänsaareen rakenteilla ollut ratalinja. Suoalueen kuivatussuunnitelma ja ennen muuta siinä esitetyt valtaojat ("viemärit") vaikuttivat osaltaan alueen jäsentelyyn, mutta muutoin Konnunsuon "yleiskaavan" lähtökohtana on selvästi itä-länsisuuntaiseen akseli, jonka toisena päätteenä on Läkänsaari ja toisena Tuomojan satamapaikka. Näiden välille 1920-luvun alussa tehty lähes viivasuora kenttärata ja tielinja on myöhemmissä suunnitelmissa otettu vankila-alueen yleisjäsentelyn lähtökohdaksi. Tästä koordinaatistosta poikkeavat kuitenkin vankilan keskeiset rakennukset pihapiireineen sommitelman seurauksena jokseenkin alkuperäistä Läkän soikiomuotoista kaakko-luode suuntaista harjumuotoa. Koordinaatiston kääntämiseen on todennäköisesti vaikuttanut ennen muuta vankilarakennusten keskinäinen sijoittelu ja tilantarve suhteessa Läkänsaaren olosuhteisiin. Mutta mahdollisesti suunnittelijat (H. Helin

Havaintokuva vankilan rakennuksista Läkän alueella. Piirros on todennäköisesti tehty 1930-luvun alussa, laatijana Uno Sjöholm tai mahdollisesti Elina Wessman. Huom. Kirkko on erilainen kuin myöhemmissä suunnitelmissa.

Alla Uno Sjöholmin havaintokuva vankilan keskuspihasta vuodelta 1934 (Vuori 1993)

ja Uno Sjöholm) ovat halunneet ratkaisulla myös tuoda jännitettä kokonaissuunnitelmaan aikakauden asemakaavallisten sommittelukeinojen mukaan.

Suoalueen hankala maaperä vaikutti olennaisesti rakennusryhmien sijoittumiseen, sillä ainoastaan suon saarekkeissa oli kantavaa maata rakennuspohjiksi. Vetelillä suoalueilla oli teitinkin rakentaminen hankalaa. Suon kuivatus paransi vähitellen olosuhteita myös rakentamisen kannalta, ja vähemmän soistuneita alueita, kuten Läkänsaaren länsipuolta, voitiin käyttää rakennusmaana.

Konnunsuon keskeisten rakennusten toteutussuunnitelmat laadittiin oikeusministeriössä 1920-luvun lopulla ja 1930-luvun alussa, pääarkkitehtina Uno Sjöholm. Hänellä oli vuosina 1924-27 apunaan arkkitehti Elli Ruuth ja vuodesta 1930 vuosikymmenen loppuun asti arkkitehti Elina Wessman.

Tarkkoja tietoja Ruuthin ja Wessmanin työskentelystä Vankeinhoitohallituksen palveluksessa ei ole käytettävissä, koska viraston nimikirjaa tältä ajalta ei ole löydetty.

Ruuth toimi pitkään Vankeinhoitohallituksen palveluksessa vastaten vankiloitten puusepätuotteiden suunnittelusta. Wessman puolestaan työskenteli vuodesta 1922 Yleisten rakennusten ylihallituksessa, ja on mahdollista, että hänet määrättiin avustamaan Vankeinhoitohallitusta. Kts. myös suunnittelijoita koskeva erillinen luku.

Ruuthin ja Wessmanin ohella Sjöholmin apulaisena toimi vuosina 1930-32 myös nimikirjaimia WB käyttänyt henkilö, jota ei ole pystytty tunnistamaan. Hän on laatinut merkittävän osan etenkin Sellirakennuksen ja kirkon piirustuksista. Kts. suunnittelijoita koskeva erillinen luku.

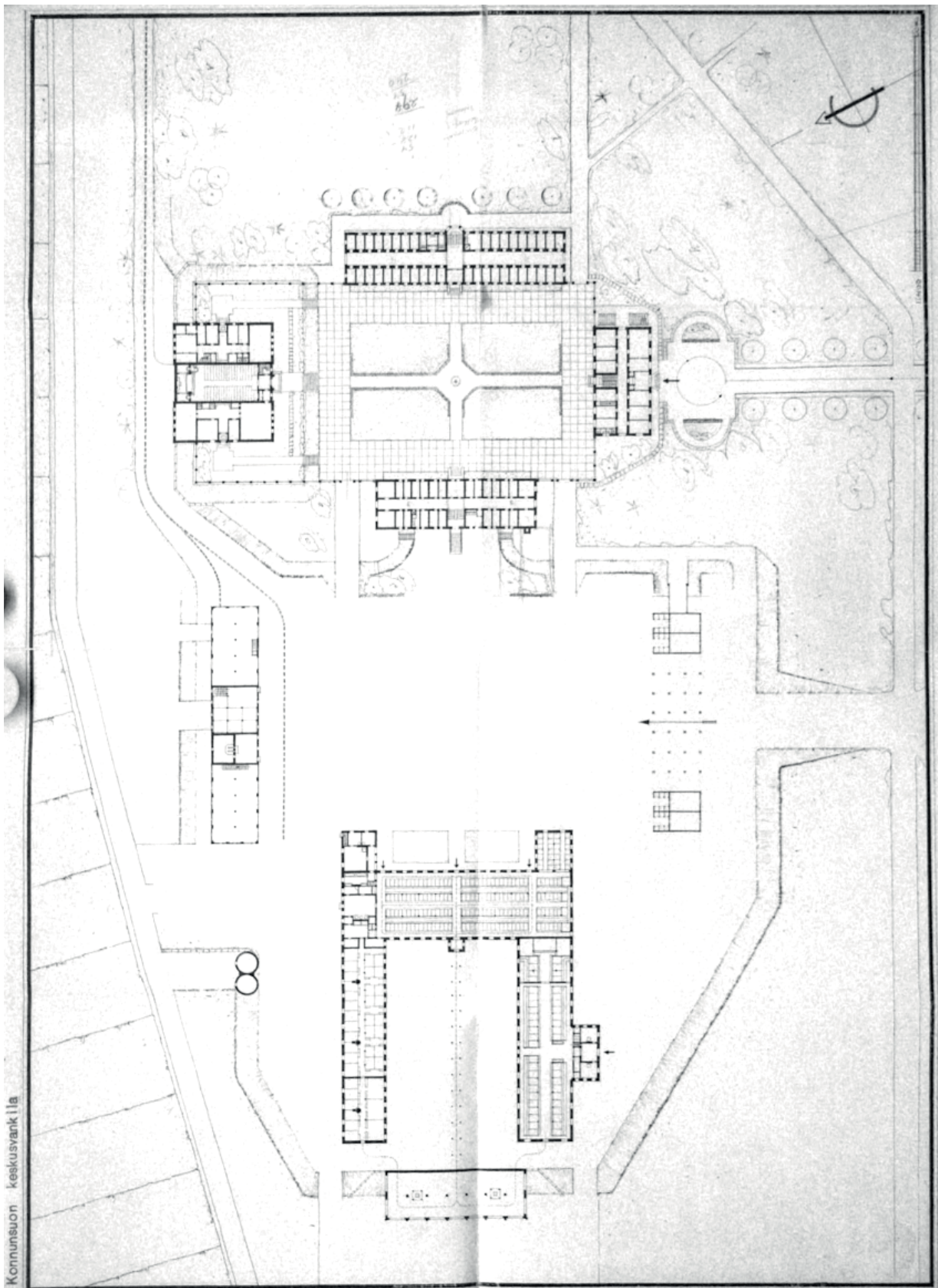
Näyttää siltä, että suunnitelmia jouduttiin laatimaan kovassa kiireessä sitä mukaa kuin määrärahoja eri kohteiden toteuttamiseen myönnettiin. Tehdessään huhtikuussa 1924 Sukevan Iskolan vankilarakennuksen suunnitelmia Sjöholm valitti rakennustoimikunnalle, ettei ennätä saada valmiiksi niitä ajallaan. Iskolan urakkasopimukset saatiin kuitenkin solmittua jo heinäkuussa 1924. Myös rakennustoimikunta ahkeroi: kiireisimpinä aikoina se kokoontui jopa 2-3 kertaa kuukaudessa. Paineita toimikunnan työn ja suunnittelun aikataululle asetti hallituksen päättämän aikataulun ja uusien tilojen polttavan tarpeen ohella osaltaan se, että vankiloilla oli runsaasti työvoimaa töiden toteuttamiseen. Mikäli ammattitaitoisia miehiä ei vangeissa ollut, heidät koulutettiin. Esimerkiksi Konnunsuon Sellirakennuksen muuraustyöt tekivät pääosin vangit, joilla ei aiemmin ollut kokemusta tällaisista töistä. Sellirakennuksen pystyttäminen työllisti jatkuvasti noin sata vankia.

Läykkä-Tuomoja tie rakenteilla 1920-luvun alkupuolella.

Maansiirroissa apuna oli työmaata varten tehty tilapäinen rata, joka näkyy kuvassa.

Tielinjalle tehtiin myöhemmin alla olevan kuvan kapearaiteinen rautatie, jota käytettiin 1960-luvulle asti. (Konnunsuon vankilan arkisto)

Uno Sjöholmin laatima, päiväämätön asemapiirros vankilan keskeisistä rakennuksista. Rakennusten ensimmäisen kerroksen huonejako esitetty. Alhaalla navettapiha, ylhäällä keskuspiha.

Näkymä Sellirakennuksen katolta länteen.
Etualalla Hallintola eli kansliarakennus,
Läykän asuinalue vasemmalla. Viivasuora tie
vie kohti Pappilaa ja Vuorelaa.
(Pertti Vuoren kokoelmat)

3.42 Rakennustyöt etenevät ja vankilan toiminnot kehittyvät

Vankilan lopullisten rakennusten pystyttäminen aloitettiin henkilökunnan asuinrakennuksista, sillä varti-
joitten ja heidän perheittensä asuinolojen saaminen kuntoon oli olennaista, koska muutoin työvoimaa oli
vaikea houkutella ja kotouttaa syrjässä sijaitsevaan vankilaan. Läykän alueelle valmistui vuodesta 1925
lähtien yhteensä 9 kahdenperheen asuinrakennusta. Vankilan johtajakin asui Läykän ensimmäisessä
rakennuksessa, Läykkä 1:ssä (nyk. nro 012).

Johtaja Erkki Vuoren perhe asui Läykkä 1:ssä 1929-36 (Pertti Vuoren tiedonanto)

Asuntojen rakentaminen jatkui 1920-luvun lopulla, kun Jurvan alueen neljä tiilistä kahdenperheentaloa
valmistuivat, ja vielä 1930-luvun puolella (mm. tilanhoitajan asunto Päivölä ja apulaisjohtajan asunto,
joka myöhemmin tunnetaan Pappilan nimellä sekä pienkerrostalo Kuukka).

Asuntojen rinnalla pyrittiin rakentamaan maatalous- ja teollisuustuotantoa palvelevia rakennuksia. Teolli-
suusrakennuksista tiilitehdas saatiin tuotantokuntoon 1920-luvun puolivälissä. Pajan, puusepänverstaan
ja veturitallin käsittävä rakennus sekä uusi suuri höyrysahalaitos valmistuivat 1930-luvun taitteessa.

Tulevan keskuspihan lähistölle rakennettiin suuri ajokalusuoja vuonna 1926. Aiemman hirsisen navetan
korvannut suuri karjarakennus (navetta, talli ja sikala) sekä lantala valmistuivat vuonna 1928. Samana
vuonna valmistui viljankäsittelyrakennus, jossa oli puimalaitos, mylly ja väkirehuvarasto. Peltoalueille
pystytettiin suuria rehulatoja sitä mukaa kuin peltoja saatiin raivattua viljelykseen.

Keskuspihan rakennusten pystytys alkoi Talousrakennuksesta, joka valmistui vuonna 1928. Tämä
helpotti vankien oloja olennaisesti, koska heidät voitiin siirtää Talousrakennuksen selleihin. Suuri selli-
rakennus, kansliarakennus eli Hallintola sekä kirkko-sairaala-koulurakennus saatiin valmiiksi vuoteen
1933 mennessä.

Läykän asuinalueen kylkeen rakennettiin kokoontumis- ja kerhotila Majala urheilukenttineen ja ulko-ra-
kennuksineen 1934.

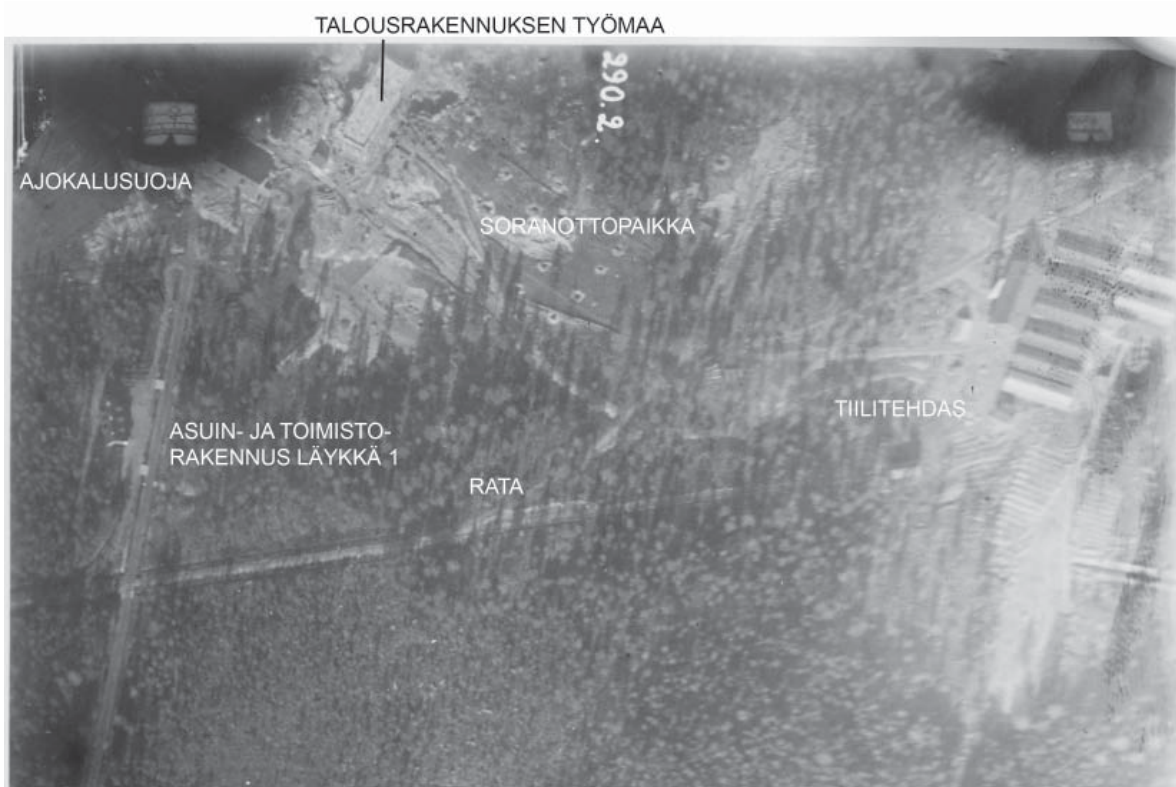
Noin neljän kilometrin päähän Läykän keskuspaikasta Tuomojalle päin rakennettiin erillinen Kivisaaren
osasto vuosina 1928-1933. Kivisaaren osaston perustamisen ajatuksena oli se, että avovankilan tai
työsiirtolan ajateltiin toimivan vangin vapautumisen välivaiheena. Käytännössä Kivisaareen sijoitettiin
lyhytaikaisen tuomion saaneet eli sakko- ja vankeusvangit sekä vesileipäläiset, sen sijaan kuritushuone-
vangit eli yli kuuden kuukauden tuomion saaneet sijoitettiin varsinaiseen vankilaan Läykkään.

Kivisaaren alueen ja rakennusten lähempi tarkastelu ei kuulu tämän rakennushistoriaselvityksen piiriin.

Suoalueiden ojitus oli suurimmaksi osaksi saatu tehtyä vuoteen 1925 mennessä, ja pelloksi oli tällöin
saatu muokattua 25 ha. Jo vuoden kuluttua peltoa oli 103 ha, vuoteen 1928 mennessä 345 ha ja vuo-
teen 1935 827 ha. Huippu saavutettiin 1941, jolloin vankilalla oli viljelysmaata 910 hehtaaria.

Karjataloutta laajennettiin nopeasti: vuonna 1923 vankilalla sanotaan olleen 11 lypsylehmää, 1931 jo
100. Vuosina 1930-50 lehmien luku vaihteli 109:stä 170:een. Nautojen kokonaismäärä oli hieman yli
200. Nautojen ohella vankilalla oli 1930-50-luvuilla 150-200 sikaa.

1920-luvun alussa vankilalla oli kymmenkunta hevosta, joita käytettiin rahdinajoon ja ratsuina. Vuonna

Ilmavomien ottama ilmalokuva lokakuulta 1926. Vankilan rakennustyömaa sattuu kuvan ylälaitaan ja lisäksi kameran kompassit tms. laitteet osin peittävät näkymää. Mutta kuvasta kuitenkin erottuu työmaan tilanne: asuin- ja toimistorakennus Läykkä 1 sekä suuri ajokaluvarasto ovat valmiit, rata ja osa teistä rakennettu, tiilitehdas toiminnassa ja Talousrakennuksen työmaa käynnissä. Soranottoaikalla näkyvät pienemmät kuopat ovat ilmeisesti koekuoppia, joista on tutkittu soran laatua ja kerroksen paksuutta.

Läykän alue Kunnunsuon viljelysmaita koskevassa kartassa vuodelta 1934. Kivirakennukset on merkitty punaisella, puurakennukset oranssilla. Kartassa näkyy Läykän asuinrakennusten pohjoispuolella vielä entisiä Alatalon rakennuksia, jotka purettiin 1940-luvulla.

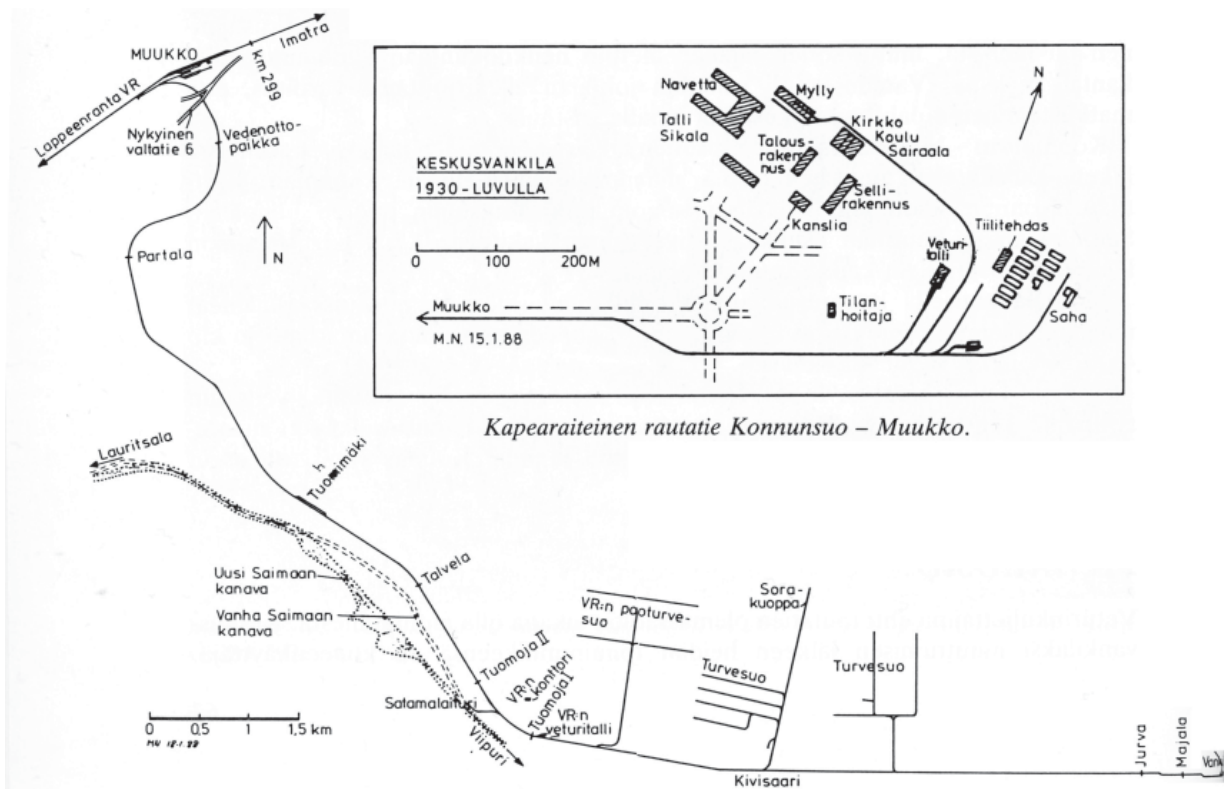
Vuonna 1926 valmistunut
tiilitehdas (purettiin 1960-luvulla).

Talousrakennuksen muuraus
meneillään vuonna 1926.

Alla näkymä Läkän
asuinalueelta
vankilarakennuksille päin
vuonna 1930. Ajokalusuoja ja
talousrakennus ovat valmiit,
mutta sellirakennus ja kanslia
puuttuvat vielä.
Läkän soramäki on puoliksi
kaivettu - myöhemmin
se tasattiin kokonaan, ja
sora käytettiin teiden ja
rakennusten perustuksiin.

Kapearaiteinen rataverkko Kouvolaan 1930-luvulla (Vuori 1993, s. 68).

Ilmakuva vankilan keskeisistä alueista vuonna 1935. Kouvolaan vankilan arkisto.

1926 oli vankilalla lainassa armeijalta 90 työhevosta ja seuraavana vuonna 42. 1930-luvulle tultaessa oli vankilalla 60-70 omaa hevosta sekä lisäksi varsoja ja nuoria hevosia. Jatkosodan aikana toimi Konnunsuolla armeijan hevosvarikko.

Kapearaiteinen rata Tuomojalta Läykkään oli valmistunut 1924. Rataa täydennettiin sivuraiteilla tarpeen mukaan: Näin saatiin kuljetettua pelloille painomaata, rakennuksille tarvikkeita ja maataloudelle lannoitteita ja lantaa. Vastaavasti voitiin viedä maatalouden, tiilitehtaan ja sahan tuotteita kanavalle jatkokuljettusta varten. Rataa jatkettiin vuosina 1936-37 Tuomojalta Muukkoon, jossa kapearaiteinen rata tavoitti vastavalmistuneen Lappeenranta – Elisenvaara –rautatien. Liikenne lopetettiin ja kapearaiteinen rata purettiin 1961.

Teitten rakentaminen upottavaan suomaastoon oli alusta lähtien eräs vankila-alueen rakentamisen avainkysymyksiä. Ensimmäisenä parannettiin tiepohja Ruokolasta Läykkään 1910-luvun lopulla. Tuomojalta Läykkään johtava maantie rakennettiin kapearaiteisen radan vierelle ja saatiin valmiiksi 1929. Pohjoiseen päin Läkystä Hyvättilään pääsi suon yli vanhastaan vain pitkospuita myöten. Vuonna 1934 valmistui Läkystä tie Leppälään, jolloin yhteys Joutsenoon ja Viipuriin parantui. Vankilan alueella on teitä kaikkiaan noin 10 kilometriä.

Polttoturpeen nostoa VR:lle oli tehty Tuomolan suolla vuosina 1921-24. Toiminta käynnistettiin uudelleen vuonna 1934 ja 1940-luvulla tuotantoa laajennettiin polttoturpeen ohella kuiviketurpeeseen. Polttoturpeen tuotanto lopetettiin 1960.

Vuonna 1933 vankilan katsottiin saavuttaneen vaaditun tason. 8.10.1933 vietettiin laitoksella kirkkokennuksen vihkiäisiä ja samalla vankilan valmistumisjuhlaa. Keskusvankilaksi Konnunsuo nimitettiin vuonna 1935 (säädöskokoelma no 60/1935: Asetus Konnunsuon keskusvankilan perustamisesta).

Vankilassa oli tällöin 224 selliä ja 12 yhteishuonetta. Vankitiloja oli normaalisti 271 vangille, mutta silläkin hetkellä oli vankiluku kolminkertainen.

3.5 Konnunsuon keskusvankila 1935-2000

Vankilan toiminnan kehittymistä 1930- ja 1940-luvuilla on kuvattu jo osittain edellä. Viittaamme myös Pertti Vuoren kirjaan (Vuori 1993), jossa näitä vuorikymmeniä ja etenkin sota-aikaa on kuvattu laajasti.

Uudisrakentaminen ja vanhojen rakennusten korjaukset jatkui tarpeen mukaan. 1930-luvun jälkipuoliskolla valmistuivat Pien-Läykkään asuinkerrostalo Kotila ja vankilan apulaisjohtajan asunto Saarela, lähelle Hirsisaarta vankilan johtajan asuintalo Vuorela ja Kuukkaan uusi pienkerrostalo virkailija-asunoiksi.

Konnunsuolle saatiin oma kansakoulurakennus 1935. Vankilan henkilökunnan lapset joutuivat aluksi kulkemaan kansakoulussa Ruokolan kylässä. Vuonna 1932 Joutsenon kunta ja varavankila sopivat, että pienimmille lapsille järjestyy koulutila ”Vanhan Majalan” yläkertaan. Oppilasmäärien kasvaessa saatiin kunta 1930-luvun puolivälissä rakentamaan Konnunsuolle oma koulurakennus. Varavankilan alueelta, Jurvan asuinalueen vierestä luovutettiin koulua varten tontti ja piirustukset koulua varten laati vankeinhoitovirasto. Lisäksi opettajille annettiin oikeus käyttää jotakin henkilökunnan saunaa ja koululle oikeus käyttää henkilökunnan urheilukenttää. Vankila myös hankki tiilet ym. rakennusaineet ja rakensi koulun kunnan suorittamaa korvausta vastaan.

Teollisuusalueella muutettiin ja täydennettiin rakennuksia tarpeen mukaan (mm. uusi autotallirakennus).

Peltoalueille rakennettiin lisää rehulatoja. Kun viimeinen suuri lato valmistui 1939, latoja oli kaikkiaan 35 kpl. Tällöin oli myös päästy pellonraivauksessa tavoitteeseen (Vuori 1993, s. 31)

3.51 Sota-aika (1939-1945)

Pertti Vuori on kuvannut kirjassaan laajasti Konnunsuon vankilan oloja toisen maailmansodan aikana (Vuori 1993, s. 83-99).

Konnunsuon vankila oli ainut sotatoimialueella sijainnut vakinainen vankila. Helmikuun lopussa 1940 rintaman siirryttyä lähemmäs vankilaa antoivat sekä Karjalan Armeijan esikunta että vankeinhoitovirasto määräyksen Konnunsuon vankilan evakuoimisesta. Vankeinhoitovirasto oli huolestunut henkilökunnan ja vankien turvallisuudesta, armeija taas tarvitsi vankilan rakennuksia omaan käyttöönsä. Pääosa van-

Vankilan aluetta vuonna 2008. (kuvaaja Suomen Ilmakuva Oy/ kuva vankilan omistuksessa).

geista lähetettiin Sukevalle ja Kuopion lääninvankilaan. Kaikkiaan maaliskuussa Konnunsuolta siirrettiin Sukevalle noin 200 vankia.

Vankilaan jäi kuitenkin viitisenkymmentä vankia ja tarvittava henkilökunta. Sodan ja pulan takia oli tärkeää pyrkiä jatkamaan elintarviketuotantoa.

Vankilan kirkkorakennuksessa toimi kenttäsairaala kesinä 1941 ja 1944. Sairaalan esikunta toimi Kansliarakennuksessa.

Vaikka vankilan alue ja rakennukset joutuivat sodan aikana vähän väliä tykkitulen ja lentopommitusten kohteeksi, rakennusten kärsimät vauriot jäivät yllättävän vähäisiksi. Kansliarakennuksen itäpäädyn tiiliseinän lävisti kranaatti kesällä 1941. Keskuspihan rakennusten ikkunoista lähes puolet särkyi pommitusten eri vaiheissa.

3.52 Rakentamista sodan jälkeen (1945-)

Vankilan tuotanto suuntautui sodan jälkeen entistä enemmän maataloudesta teollisuuteen. Erityisesti sahan ja tiilitehtaan tuotteille oli kysyntää jälleenrakennuskaudella. Uusi turvepehkutehdas Kivisaaressa aloitti toimintansa 1947.

Sodan jälkeen rakennustarvikepulan takia valtion rakentamiseen kohdistuneet rajoitukset vaikuttivat Konnunsuolla siten, että lupia uudisrakentamiseen oli vaikea saada. Koska henkilökunnan asunnoista oli pula, määräsi vankeinhoitovirasto 1946 Vuorelan, Pappilan, Päivölän, Kotilan ja Läkän no 012 jaettavan pienempiin asuntoihin. Uudisrakentamiseen voitiin saada lupia purkamalla vanhoja rakennuksia ja käyttämällä näiden rakennusmateriaaleja. Näin Pien-Läykkään rakennettiin 1949 kaksi neljän asunnon rakennusta, ns. Uusi Seelanti, kun Läkästä purettiin yksi huonokuntoinen asuinrakennus ("Hummerikuja") ja sen lähellä ollut vanhan Alatalon varasto (Vuori s.32).

Hirssaareen rakennettiin 1950-luvulla kaksi neljän perheen asuinrakennusta, joita myöhemmin on nimetty rivitaloiksi, sekä henkilökunnan sauna- ja pesutuparakennus. Vuonna 1974 Hirsisaareen rakennettiin myös tiilirakenteinen rivitalo. Kuukan alue sai oman sauna-pesutuparakennuksen 1950. Asuinalueille rakennettiin ja muutettiin aiempia varastoja autokatoksiksi ja talleiksi 1970-luvulta alkaen. Asuntojen laaja peruskorjausvaihe toteutettiin 1970-80-luvuilla.

1960-70-luvuilla panostettiin erityisesti teollisuuteen: aluetta palveleva lämpökeskus valmistui 1965, uusi saha ja höyläämö 1968 neljä vuotta aiemmin palaneen sahan tilalle, puutalotehdas 1971 ja sen viimeistelyhalli 1974.

Myös maatalousrakennusten alueella tehtiin muutoksia ja rakennettiin uutta: uusi viljankuivaamo tehtiin 1988 ja samalla osa entistä viljankäsittelytilaa (kellari) muutettiin traktoritalliksi. Alueelle tehtiin myös kaksi tuorerehusiltoa (1971 ja 1986) ja muutama hallityyppejä kylmiä maatilavarastoja (1964 ja 1975).

Vankila sai oman jätevesipuhdistamon 1982 ja samana vuonna valmistui Sellirakennuksen itäpuolelle uusi huoltorakennus, jossa on keittiö- ja ruokalatilat, liikuntasali ym huoltotiloja. Samalla Sellirakennuksen ja vanhan Talousrakennuksen välille tehtiin maanalainen huoltokäytävä keskuspihan ali.

Talousrakennuksessa vapautuneet tilat korjattiin opetustiloiksi, kirjasto siirrettiin kirkkorakennuksesta Talousrakennuksen pohjakerrokseen, ja rakennukseen tuli myös lääkärin, hammaslääkärin ja sairaanhoitajan vastaanottotilat sekä vankilan kansliatiloja.

Hirsisaaren länsipuolella oleva alue kunnostettiin 1950-60-lukujen taitteessa Konnunsuolaisten virkistysalueeksi. Alueelle tehtiin kesäteatteri, suuri heinälato kunnostettiin ”juhlaladoksi” ja kesäteatterin vieressä ollut vetinen painanne syvennettiin uimalammeksi.

3.6 Konnunsuon vankila 1.1.2001-

Vankiloiden nimet muuttuivat vuoden 2001 alussa. Rangaistuslaitosten nimistä poistuivat keskusvankilan, lääninvankilan, varavankilan, nuorisovankilan, kurssikeskuksen ja avovankilan käsitteet. Laitosten nimet ovat nykyisin kaikki pelkästään vankiloita täydennettynä sijaintipaikan nimellä.

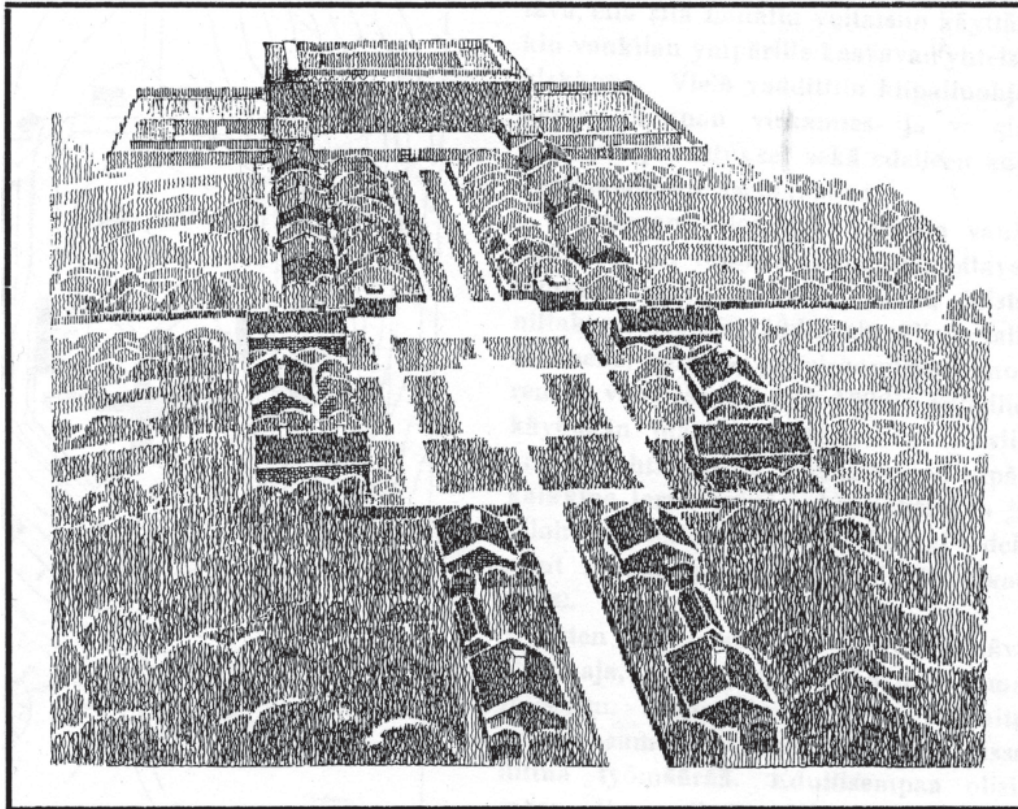
Rangaistuslaitosten vanhat nimet olivat historiallisen kehityksen tulosta eivätkä kuvanneet enää laitosten tehtäviä ja asemaa vankeinhoitolaitoksen toimintakokonaisuudessa. Asetus rangaistuslaitosten nimien muuttamisesta annettiin 25.2.2000.

Vuonna 2001 vankeinhoitolaitokseen kuului 22 itsenäistä rangaistuslaitosta, jotka jakautuvat suljettuihin laitoksiin ja avolaitoksiin. Suljettuja laitoksia ovat entiset keskusvankilat, lääninvankilat ja nuorisovankila. Näiden alla voi toimia avolaitoksina työsiirtoloita tai avovankilaosastoja. Avolaitoksia ovat entiset varavankilat, avovankilat ja kurssikeskus sekä itsenäisten laitosten alaisuudessa toimivat työsiirtolat ja avovankilaosastot.

Rikosseuraamuslaitoksen tiedotteen mukaan Konnunsuon vankila toimii Kaakkois-Suomen aluevankilan alueella sakko- ja vankeusvankien täytäntöönpanovankilana. Hallinnollisesti vankilan alaisuudessa on myös Haminan työsiirtola. Konnunsuon ohjeellinen paikkaluku on 195 miesvanki- ja 10 naisvankipaikkaa ja keskivankiluku vuonna 2008 oli 202.

Konnunsuon vankila on suljettu, työhön, ammatilliseen koulutukseen ja kuntoutukseen painottuva vankila. Työtoiminta on maataloutta ja teollista työtoimintaa. Maatalous käsittää noin 250 hehtaarin peltoalalla tapahtuvan kasvinviljelyn, minkä lisäksi vankilalla on runsaat 200 eläintä käsittävä lihakarja.

Teolliseen työtoimintaan kuuluu puusepän-, metalli- ja hirsituotteet, autokorjaamo sekä pientuoteverstaas. Vankilassa annetaan ammatillista, sosiaalista ja psyykkistä kuntoutusta sekä tehdään päihdetyötä. Työssä käytetään sekä yksilöllisiä että ryhmätyömuotoja. Päihdetyössä vankilan toiminta on osa Kaakkois-Suomen aluevankilassa toteutettavaa päihdetyöjatkumoa.

Arkkitehtitoimisto Borg, Siren & Åbergin jaetulle ensimmäiselle sijalle päässyt ehdotus yleisessä arkkitehtuurikilpailussa, joka järjestettiin Sukevan vankila-alueesta 1922 (Arkkitilehti No 3, 1922).

Eliel Saarisen Munkkiniemi-Haaga -suunnitelma oli eräs keskeisiä esikuvia 1910-1920-lukujen kaupunkisuunnittelulle (kuva kirjasta Meurman 1917). Tällaiset asemakaavalliset suunnitteluperiaatteet heijastuivat myös Konnunsuon "asemakaavaan". Alueen yleisjäsentelyssä, tieverkossa, aukiosomitelmissa ja rakennusten sijoituksessa on nähtävissä kaupunkisuunnittelun ideoita (oikealla osa vankilan alueesta ilmakuvassa vuodelta 1935).

4 KONNUNSUON ARKKITEHTUURI

4.1 Asemakaava

Konnunsuon rakentumista on käsitelty aluekohtaisesti selvityksen osassa 2 "Alueiden rakentuminen". Tässä "Konnunsuon arkkitehtuuri" osassa tarkastellaan alueen rakentamista **kaupunkisuunnittelun** historiasta käsin. 1910-1920-luvuilla asemakaavoitus kehittyi tärkeäksi osaksi arkkitehtuuria. Kun aiemmin arkkitehdit olivat keskittyneet yksittäisiin rakennuksiin, tulivat nyt mukaan kaupunkikuvalliset tavoitteet, kuten yhtenäisyys, katunäkymät päätteineen ja aukiosommitelmat. Aikakauden ihanteet kiteytti arkkitehti Gustaf Strengel 1922 julkaisemassaan teoksessaan "Kaupunki taideluomana", josta tuli laajasti luettu ja tunnettu alan klassikko.

Erityisesti 1910-luvun teollisuustuotannon voimakkaan kasvun myötä suunniteltiin kokonaisia teollisuusyhdyskuntia ja taajamiin uusia asuinalueita, mikä tarjosi monelle nimekkäälle arkkitehdille mahdollisuuksia soveltaa kaupunkirakentamisen ideoita, kuten ao. vuosikymmenellä Suomeen levinnyttä puutarhakaupunkiajattelua. Uusia suunnitteluhaasteita tarjosi myös **työväestön asutokysymys**, joka liittyi samalla oleellisesti teollisuusyhdyskuntien ja taajamien suunnitteluun. Teollisuusyhtiöiden rakennushankkeisiin kuului tehdasrakennusten suunnittelun lisäksi usein tyyppipiirustusten laadinta johtajien, virkamiesten ja työntekijöiden asunnoille. Näiden lisäksi tehtaan omistaja kustansi usein kansakoulun ja kirkon sekä yleensä elintarvikeomavaraisuuden järjestämiseen tarkoitetut, tyyppillisesti hyvin kartanomaiset maatilarakennukset, aivan kuten Konnunsuolla. Puutarhakaupunkien suunnitteluohjelmien mukaan yhdyskuntarakenteeseen kuuluivat tärkeinä puistot, leikki- ja urheilualueet, joiden oli tarkoitus edistää asukkaiden henkistä ja fyysistä terveyttä (vrt. Läkän asuinalueen keskelle alun perin suunniteltu urheilualue).

Monia teollisuusyhdyskuntia asemakaavoineen ja rakennuksineen suunnittelivat mm arkkitehtiveljekset Valter ja Ivar Thome*, joiden toimistossa Helsingissä Konnunsuon pääarkkitehtinä pidetty Uno Sjöholm työskenteli arkkitehdiksi valmistumisensa jälkeen 1916-1918. Voidaan hyvin olettaa hänen saaneen vaikutteita nuoruusvuosiensa työpaikastaan Konnunsuon asemakaavaan kuin myös yksittäisten asuinrakennusten suunnitteluun*.

*"Ensimmäisessä yleisessä suomalaisessa asutokongressissa" vuonna 1917 esiteltiin useita suunnitelmia tehdasyhdyskunnille, joista Valter ja Ivar Thome'n töinä mm Varkauden tehdasalueen ja Kankuriharjun suunnitelmat, Mäntän tehdasalue, Rauma Wood, W. Rosenlew Porissa, Leppäkoski, Puutavaraosakeyhtiö Kemin Karisaari ja Valkeakosken tehdasalue (Meurman 1917).

Konnunsuon ja Sukevan vankila-alueiden perustamista ja suunnittelua käsittelevissä asiakirjoissa puhutaan "pienoisyhdyskuntien" luomisesta. Asemakaavallisesti korkeatasoisen kokonaisuuden tärkeydestä kertoo mm, että 1920 Vankeinhoitohallituksen johtaja J.W. Castren kysyi Eliel Saarista mielipidettä Sukevan kruununpuiston "vankilayhteiskunnan" rakennussuunnitelmista, jotka oli laatinut tamperelainen maatalousrakennusten erikoistuntija Heikki Tiitola 1917. Suunnitelmat eivät todennäköisesti miellyttäneet Eliel Saarista, koska muutama vuotta myöhemmin Sukevan asemakaavan ja rakennuspiirustusten laatimisesta järjestettiin arkkitehtikilpailu, joka oli työmäärältään siihen asti järjestetyistä yksi laajimmista. Kilpailusta ei saatu valmista ratkaisua Sukevalle, mutta se antoi todennäköisesti ideoita 1922 Vankeinhoitohallituksen arkkitehdiksi nimetyille arkkitehti Uno Sjöholmille hänen alkaessaan suunnitella samanaikaisesti Sukevaa ja Konnunsuota.

4.2 Konnunsuon rakennusten arkkitehtuuri tyylihistorian näkökulmasta

Konnunsuon vankila-alueen tarkasteltavat rakennukset voidaan tyyllillisesti jakaa **klassismiin, funktionalismiin ja 1940-1950 -lukujen rakentamiseen** (1960-luvun jälkeen rakennettuja ei ole tarkemmin käsitelty selvityksessä). Klassismi on totuttu jakamaan edelleen tyylin eri vivahteiden mukaan kolmeen kronologiseen vaiheeseen, joista viimeisen katsotaan päättyneen 1932 (vrt. esimerkkikuvat ja oheisteksti /Riitta Nikula).

Suurin osa Konnunsuon rakennuskannasta rakennettiin klassismin henkeen vajaassa kymmenessä vuodessa 1920-luvun puolivälistä 1930-luvun alkuun mennessä. Lukumäärältään pienen muttei vähäpätöisemmän osan, muodostavat 1930-luvun alun jälkeen rakennetut funktionalistiset Majala, Kotila, Vuorela, Saarela ja Kuukka.

Suomessa funktionalismiin siirtymisen rajavuotena pidetään vuotta 1932. Tällöin suuri osa merkittävistä arkkitehteistä oli omaksunut töihinsä funktionalismin. Yleisesti ottaen, etenkin maaseudulla, rakentaminen jatkui kuitenkin klassismin hengessä. Vankilarakentamisessa voidaan havaita 1930-luvulla molempien tyylisuuntien yhtäaikainen soveltaminen. Tästä hyvänä esimerkkinä on koko Uno Sjöholmin ja Elina Wessmanin 1930-luvun tuotanto (vrt. esim. kuva Riihimäen vankilan asuinrakennus ja Kuukan asuinrakennus). 1940- ja 1950-lukujen rakentaminen oli Konnunsuolla vähäistä ja edeltäneisiin vuosiin verrattuna paljon vaatimattomampaa. Etenkin 1960-luvulta eteenpäin uudisrakentaminen on ollut vähäistä: asuinalueilla autotallien yms. ja maatalousalueella erityyppisten varastojen rakentamista. Merkittävin uudishanke 1960-luvun jälkeen on ollut keskuspihan rationaaliseen henkeen toteutettu huoltorakennus 1981. Yleisilmeeltään vankila-aluetta ja rakennuskantaa voidaan luonnehtia klassistiseksi.

1920-30-lukujen vankilarakentaminen ei arkkitehtuuriltaan kuulu aikakauden uutuuksia edustavaan kärkeen, ehkä Elina Wessmanin funktisrakennuksia lukuun ottamatta. Myös rakennuksissa näkyvät klassismin vaiheet vaikuttavat myöhäisimmiltä kuin taidehistorian 1900-luvun klassismille antamat aikamääreet. Tähän vaikutti epäilemättä samojen tyyppisuunnitelmien käyttö useiden vuosien ajan (vrt. esim. Läykän asuinalue). Syynä saattoi olla osin myös rakentamisprosessin hitaus: suunnitelmien toteutuminen saattoi lykkääntyä määrärahojen puutteen ja muiden kiireellisimpien rakennustöiden takia vuosiakin.

Osa Konnunsuon rakennuksista sijoittuu mielenkiintoisesti tyylivaiheiden rajapintoihin, mistä syystä monissa rakennuksissa näkyy useamman rakennustyylin piirteitä. Tosin syitä aikaisempien tyylipiirteiden siirtymiseen myöhempään voi selittää sekin, että samoja detaljipiirustuksia sovellettiin useampiin rakennuksiin (esim. ikkunaprofiili- ja keittiökalustepiirroksot). Rakentamisen tyylin valintaan näyttää Konnunsuolla vaikuttaneen myös alueen aiempi rakentaminen. Nähtävästi tavoitteena oli klassismin asemakaavoitusperiaatteiden mukaisesti aluekokonaisuuksien yhtenäisyys. Tästä on hyvänä esimerkkinä teollisuusalueella klassististen rakennusten viereen rakennettu autosuoja, jonka Elina Wessman suunnitteli 1938 pelkistetyn klassismin henkeen, vaikka oli jo useamman vuoden suunnitellut vankilalle funktistyyliä rakennuksia. Samoin esimerkkinä yhtenäisen ilmeen kunnioittamisesta on Läykän toinen saunarakennus: Uno Sjöholm suunnitteli saunan runsaan kymmenen vuotta aiemmin piirtämänsä alueen ensimmäisen saunan kaltaiseksi, vaikka 1930-luvun alussa Konnunsuolle oli rakennettu useita saunoja Läykän saunoja uudemmilla tyyppi- ja piirustuksilla.

Riitta Nikulan mukaan 1900-luvun alun klassismin voi jakaa seuraaviin vaiheisiin (Nikula 1981):

Klassismin ensimmäinen vaihe 1910-1919 (esim. suuri osa Valter ja Ivar Thome'n tuotannosta kuten Varkauden teollisuusyhdyskuntaan suunnitellut rakennukset)

Klassismin toinen vaihe 1920-26 (esim. Martti Välikankaan suunnittelema Helsingin Puu-Käpylä)

Pelkistetty klassismi 1927-1932 (esim. Helsingissä Gunnar Taucherin työväenopisto, Hilding Ekelundin Helsingin taidehalli 1929, J.S. Sirenin Eduskuntatalo 1931).

4.3 Konnunsuon arkkitehtuuri eri rakennustyypeissä

Vankila-alueella on havaittavissa melko selkeitä arkkitehtonisia eroja eri rakennustyyppien välillä, mihin vaikutti kunkin osa-alueen (vankila-, maatalous- ja asuinrakentaminen) itsenäinen rakentamista ohjaava perinne ja tavoitteet. Esim. 1920-luvulla henkilökunnan **asuntorakentamisessa** on hyvin selvästi tunnistettavissa aikakauden sosiaalisen asuntorakentamisen vaikutus, kun taas **vankilarakennukset** jatkavat 1800-luvun lääninvankiloiden luomaa linjaa puhtaaksi muurattuine julkisivuineen. Kirkkorakennusta tarkastellaan suhteessa aikakauden **kirkkoarkkitehtuurin** kehitykseen. 1920-30-lukujen **maata-**

Klassismin eri vaiheiden piirteitä Konnunsuon ja Sukevan rakennuksissa

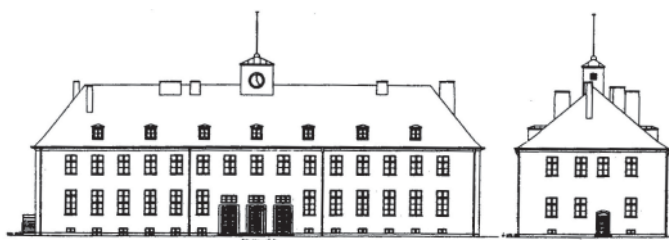

Sukevan vuonna 1924-26 rakennettu rapattu hallintorakennus on vielä ilmeeltään barokkisoivan klassistinen, mihin vaikuttaa mm kerroslistoituksen hammas, katon pyöreälinjainen vartiotori ja oviportaali. Konnunsuon rakennuksista vain Sellirakennuksen porrashuoneessa, Jurvan asuinrakennuksissa ja maatalousrakennuksista lantalassa voidaan nähdä joitain barokkiklassismin piirteitä. Keskimmäisessä kuvassa Konnunsuon 1928 valmistuneessa Talousrakennuksessa on suunnilleen sama massoittelu kuin Sukevalla. Julkisivuiltaan se on hieman "keveämpi", vaikka on Sukevan hallintorakennusta kerroksen korkeampi. Julkisivujen korkuiset tiilipilasterit muistuttavat jossain määrin aikakauden liiketalarakentamisessa suosittuja vertikaalialiehteitä. Sjöholmin luonnoksessa on Talousrakennuksessa vielä torni kuten Sukevalla (alarivissä keskellä).

Vuonna 1934 valmistunut Kansliarakennus edustaa julkisivuiltaan selkeästi pelkistettyä klassismia (kuvat oikealla): vaakasuuntaiset ikkunat ylimmässä kerroksessa, pääoven yläikkunan lasituksen "maljakkoaihe" 1930-luvulle tyypillisessä pienajaossa, sileä muuripinta ilman koristeaiheiden käyttöä, voimakkaasti tyyliteltyjä rakenneosien muotoiluja (esim. kattoratsastaja ja "ylikorkea" oviportaali).

Saksalaisia kasarmirakennuksia 1900-luvun alkukymmeniltä. Yhtäläisyydet Sukevan ja Konnunsuon vankilarakennuksiin ovat ilmeisiä (kuvat kirjasta Mäkinen 2000).

lousrakennuksissa näkyi talonpoikaisen rakentamisen perinteen yhdistäminen klassismiin. Konnunsuolla myös **teollisuusrakennuksien** julkisivusuunnittelu on sikäli mielenkiintoinen, että ne noudattavat klassismia 1930-luvun lopulle asti, vaikkakin niitä oli suunnittelemassa lähes kaiken muun Konnunsuolla 1930-luvulla funktionalismin henkeen suunnitellut Elina Wessman.

Seuraavilla sivuilla on käsitelty Konnunsuon maatalous- ja teollisuusrakennusten arkkitehtuuria, asuinrakennusten arkkitehtuuria sekä pihojen ja puutarhojen arkkitehtuuria. Keskuspihan rakennusten arkkitehtuuria on kuvattu lähemmin selvityksen osassa 2 (alueitten kuvaus) ja osassa 3, jossa keskeisistä

Seuraavalla aukeamalla on erittely Konnunsuon eri alueitten ja aikakausien arkkitehtuurista.

Keskuspiha:

- Talousrakennus 1928: vakiintunut klassismi
- Sellirakennus 1931: vakiintunutta klassismia / pelkistynyttä klassismia + takajulkisivun barokkisoiva porrastorni
- Hallintorakennus 1932: pelkistynyttä klassismia

-Kirkkorakennuksessa näkyy Alankomaista Suomeen 1920-luvun lopulla tullut tapa käyttää tiilimuurausta erilaisiin julkisivuaiheisiin ja ornamentteihin, korkean sisääntuloportaan "egyptiläisyys (arkkitehtuuriin ja sisustamiseen levinnyt historiallinen muoti-ilmiö 1920-luvulla)

Maatalous- ja teollisuusrakennukset:

- Julkisivuiltaan 1920-1930-luvun rakennukset kuuluvat kaikki vakiintuneeseen klassismiin (tosin lantalassa näkyy myös aiemman kauden piirteitä). "Maatalouden klassismi".
- Teollisuusrakennuksista paja vakiintunutta, autotalli ja muuntaja edustavat pelkistettyä klassismia
- Uudemmat rakennukset sekä vanhemmista. ladot ja veneverstas ovat ilman tyyliaiheita, lukeutuvat rationalismiin

Asuinrakennukset saunoineen ja ulkorakennuksineen

Läykän asuinalue

- vakiintunut klassismi, esikuvat ruotsalaisista työväenasuintalotyypeistä
- Asuinrakennukset ja ulkorakennukset 1926-1929
- Saunat 1926 ja 1939

Jurvan asuinalue

- Asuinrakennus 1928: vakiintunut klassismi, barokkiklassismin piirteitä
- Sauna 1933: pelkistetty klassismi

Päivölä ja Pappila:

- Asuinrakennukset 1931 ja 1932: pelkistetty klassismi

Majala

Majoitus ja kerhorakennus 1934: funktionalismi,
piirteitä pelkistetystä klassismista
Ulkorakennus 1934, muutettu, aiemmin
funktionalistinen

Vuorela

Johtajan asuinrakennus 1936, funktionalismi
Ulkorakennus 1935: funktionalismi ja klassismi

Kotila

Asuinrakennus 1936: funktionalismi, pelkistetyt
klassismin piirteitä
Sauna 1936: pelkistetty klassismi

Saarela

Apulaisjohtajan asuinrakennus 1937: funktionalismi

Kuukka

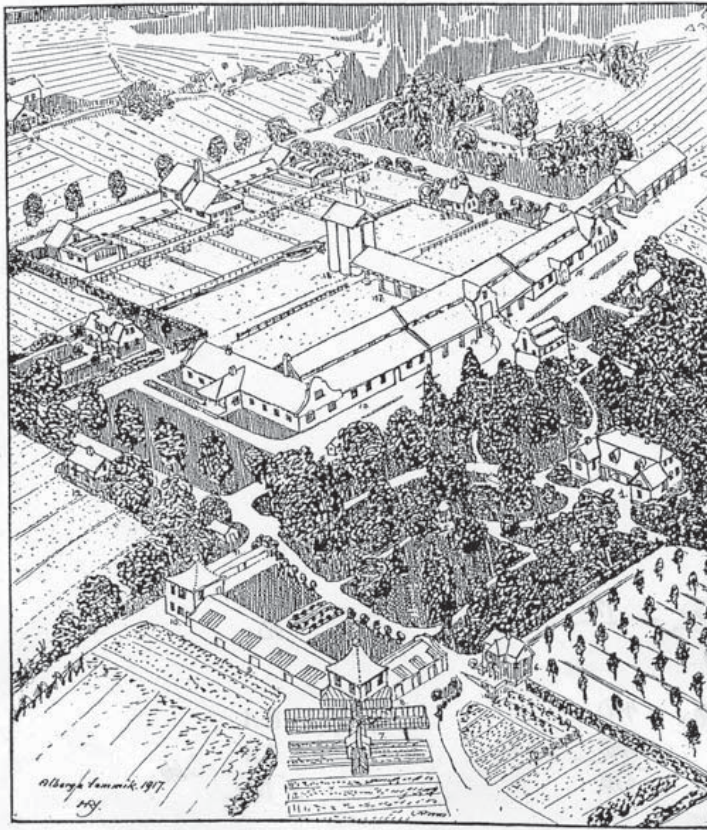
Asuinrakennus 1939: funktionalismi
Sauna 1950: jälleenrakennusaika

Hirsisaari

Asuinrakennukset 1953 ja 1956:
jälleenrakennusaika
Sauna 1953: jälleenrakennusaika

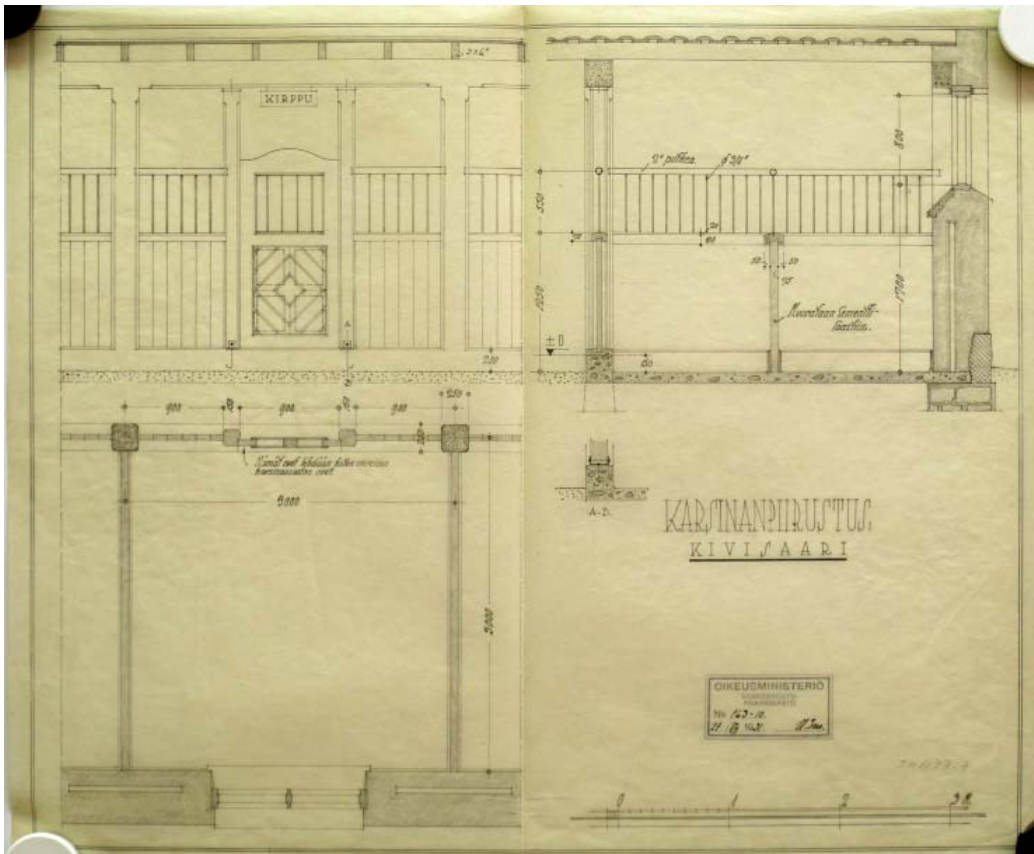
Henr. R. Helinin suunnitelma Vantaan Backaksen kartanosta vuonna 1917. Karjakartano muodostaa alueen visuaalisen keskipisteen, ei itse asuinkartano.

Konnunsuon maatalousrakennusten klassistiset julkisivut noudattelevat aikakauden oppikirjojen malleja. Alla karjarakennuksen pääty Heikki Siikosen rakennusoppaassa "Millaiseksi rakennan taloni". Kuvassa näkyvät maatalousrakennuksiin juurtuneet tyypillisemmät klassismin piirteet, vinopaneloidut ovet ja pyöröikkunat.

Kuva 112. Pääty.

Alla Sjöholmin Kivisaaren talliin laatimia karsinadetaljeja. Piirros kertoo siitä, kuinka maatalousrakennukset suunniteltiin huolellisesti detaljeja ja kalusteita myöten. Myöhemmissä korjauksissa suurin osa alkuperäisistä sisustuksista on muutettu tai poistettu, joten on vaikea arvioida kuinka tarkalleen piirustusten mukaan detaljit todella toteutettiin.

4.4 Maatalousrakennusten arkkitehtuuri

Konnunsuon vankilan maatalousrakennusten suunnitelmat muistuttavat aikakauden suurtiloille ja oppilaitoksiin tehtyjä suunnitelmia, joissa olennaisimpina piirteinä havaitaan toisaalta karjanhoidon kehityksen ja teknologian uutuuksien vaikutus rakennustyyppeihin ja toisaalta rakennusten kokonaissommittelu ja huolellinen detaljointi. 1920-luku oli maataloudessa voimallista kehityksen aikaa, joka rakentamisessa ilmeni teknisten laitteiden ja rakenneratkaisuissa etenkin betoninkäytön yleistymisenä. Alan neuvontajärjestöissä ja oppikirjoissa alettiin puhua ”maatalousteknologiasta”, joka yhä selvemmin alkoi ohjata rakennussuunnittelua. Silti maatalousrakennusten esteettisen ilmeen suunnittelu säilyi tärkeänä 1940-luvulle asti, minkä voi hyvin huomata myös Konnunsuolla.

Vaikka maatalousrakennusten suunnittelun lähtökohdat olivat rationaaliset, paneutuivat Konnunsuon maatalousrakennusten suunnittelijat Uno Sjöholm, Elli Ruuth ja Elina Wessman niin pihojen, julkisivujen kuin detaljoinninkin estetiikkaan, mikä on hieman yllättävääkin vankilan kaltaisissa ympäristöissä. Seli-tyksenä lieenee aikakauden rakentamisen ihanteet, jotka tulivat maatilarakentamiseen mm. arkkitehtien ja rakennusmestarien kirjoittamista rakennusoppaista. Ihanteina nähtiin mm. yhtenäisesti suunnitellut pihakokonaisuudet, joissa toisiinsa nähden suorakulmaisesti sijoitetut rakennukset loivat käyttökelpoisimmat ja harmoniset pihatilat. Korostuneen säntillinen järjestys nähtiin vastakohtana orgaanisemmin kasvaneille vanhoille maatilapihoille, joita pidettiin takapajuisina lukuisine rakennuksineen. Luultavasti saman yhtenäisen ja arvokkaan kokonaisuuden tavoitteen takia Konnunsuon vankilan ensimmäiset teollisuusrakennukset (tiilitehdas) suunniteltiin samaan klassistiseen tyyliin kuin maatalousrakennukset. Säännöllisten maatilapihi- ja -piirien tavoitteiden taustalla lieenee myös aikakauden kaupunkirakentamisen asemakaavoitus, jossa korostettiin kokonaisuutta yksittäisen rakennuksen sijaan.

4.41 Tilajäsentelyn ja teknologian yhteys

Vankilan maatalouden harjoittaminen rakennuksineen ja laitteineen oli alusta alkaen hyvin edistyksestä, mitä vierailevat retkikunnat tulivat ahkerasti paikalle katsomaan (Vuori 1993). Tavoitteena oli myös opettaa vangeille esimerkillistä maatilahoitoa. Maatalousrakennukset eivät olleet pelkästään edistyksestä, vaan myös kokeilevia. Näistä erillinen lantala ja viljankäsittelylaitos jäivät rakennustyyppienä harvinaisiksi, samoin väkipyöräteknikan avulla täytetyt ladot. Rakennusten edistyksestä selittää paljon suunnittelijoiden asiantuntemus. Heistä ensimmäinen, arkkitehti Henr. R. Helin toimi mm. maanviljelyshallituksen arkkitehtina ja teknillisen korkeakoulun rakennusopin professorina. Arkkitehdit Uno Sjöholm ja Eva Ruuth olivat ennen vankeinhoitolaitosta työskennelleet Suomen Agraaritoimistossa 1918-1922.

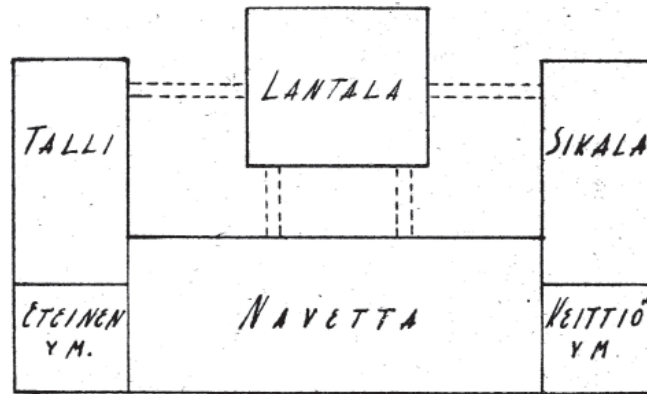
1920-30-lukujen maatalousrakennuksien mallit ja tyypit muistuttavat Konnunsuon päävankilassa, Kivisaassa ja Sukevan vankilassa tilajärjestelyjen suhteen toisiaan. Esim. Konnunsuon ja Kivisaaren *navetat* olivat ns. ”sakaramallisia”, jossa eri eläintilat olivat omissa siivissään. Tällöin kaikkiin tiloihin saatiin tarpeeksi valoa, mikä oli aikakauden tärkeä eläinjalostukseen ja -tuotantoon liittyvä näkökanta. Malli oli myös paloturvallisuuden kannalta suurta yhtenäistä rakennusmassaa käytännöllisempi. Samoista syistä lantala oli erotettu Kivisaassa ja päävankilassa kokonaan omaksi rakennukseksi. (Yksittäisten rakennusten tilajäsentelyä on analysoitu erikseen rakennushistoriaselvityksessä osassa 2)

4.42 Julkisivut

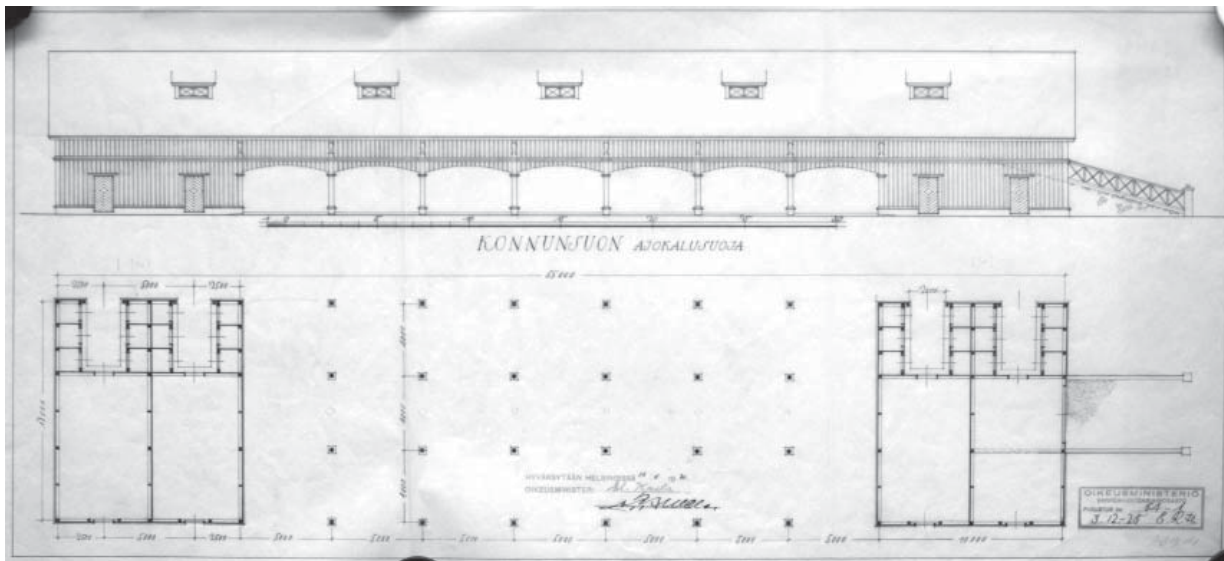
Konnunsuon karjakartano (valm. 1928-30), lantala (1928), ajokalusuoja (1926) ja viljankäsittelylaitos (1928) muodostavat maiseman kannalta edelleen eheän kokonaisuuden. Viljankuivaamo (1988) ja tuorerehusiilo (1986) täydentävät onnistuneesti komeaa maisemakokonaisuutta. Vaikka maatalouden harjoittaminen on paljon vaihdellut, uusia maatalousrakennuksia on rakennettu Konnunsuon vankilahistorian aikana suhteellisen vähän, koska maataloustuotannon muutoksissa on voitu hyödyntää vanhoja rakennuksia. Tästä johtuen rakennusten sisätilat ovat paljon muuttuneet etenkin karjarakennuksessa. Julkisivumuutokset ovat vähäisempiä.

Konnunsuon maatalouspihan rakennukset on pääosin rakennettu lyhyessä ajassa 1928-30 (karjakartano 1928-30, lantala 1928, ajokalusuoja 1926 ja viljankäsittelylaitos 1928). Uusia maatalousrakennuksia on rakennettu Konnunsuon vankilahistorian aikana maatilapihaan suhteellisen vähän, koska tuotannon muutoksissa on voitu hyödyntää vanhoja rakennuksia. Tästä johtuen rakennusten sisätilat ovat muuttuneet paljon etenkin karjarakennuksessa, mutta julkisivumuutokset ovat vähäisempiä.

Konnunsuon karjarakennusta vastaava kaaviokuva karjarakennuksen huonesijoituksesta Heikki Siikosen rakennusoppaassa "Millaiseksi rakennan taloni" vuodelta 1929.

Kuva 99.

Maatalousrakennuksissa erityisesti kylmissä suojissa, rakenteet ovat usein näkyvissä ja etenkin aiemmin järeää puutavaraa käytettäessä merkittävä arkkitehtuurin tekijä, kuvissa lantalan sisätilan kattorakennetta ja ajokalusuojan välipohjaa kannattavaa pilari-palkkirakennetta.

Konnunsuon päävankilan maatalousrakennusten julkisivut edustavat pääpiirteissään samantyylistä, maatalousrakennuksiin vakiintunutta klassismia, osin samanaikaisesta rakennusajankohdasta johtuen ja osin koska rakennuksissa käytettiin samoja (tai toistensa muunnelmia) rakennusosien piirteitä esim. ikkunoissa ja ovissa. Rakennuksien yksilölliset rakenteelliset erot luovat kokonaisuudesta mielenkiintoisen vaihtelevan. Uudet rakennukset viljankuivaamo ja tuorerehusiilo täydentävät onnistuneesti kokonaisuutta. Tuorerehusiilon julkisivut mukailevat lantalan ilmettä, kun viljankuivaamo edustaa selkeästi omaa aikaansa.

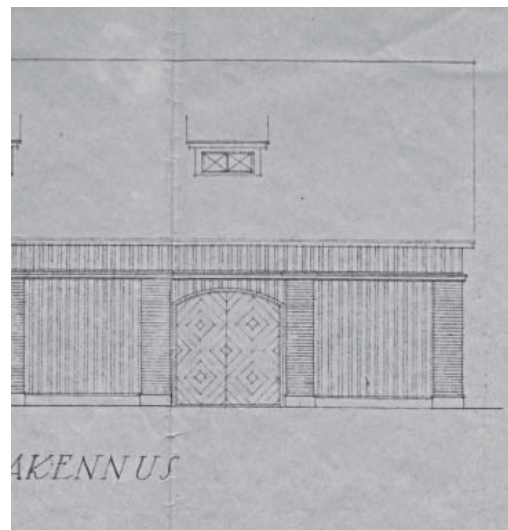
Karjarakennuksen puhtaaksi muuratuissa tiilijulkisivuissa on arkkitehtonisina aiheina komeat tiilikaariovet. Navetan parvikerroksen kapeiden ikkunakehysten vuorilaudoitukset muotoiltu tyylin mukaisesti. Ikkunoissa oli alun perin vinoruudutetut lasitukset.

Karjarakennuksen julkisivuijen klassistinen pilaripalkkiaihe: nurkissa pilastereja mukaileva muuraus kannattamassa kaksinkertaisen kerroslistoituksen avulla aikaansaatu "palkkia". Huom. alkuperäinen julkisivuverhous profiloituine kerroslistoituksineen säilynyt.

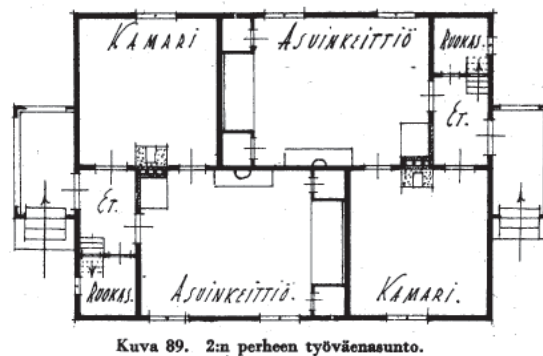
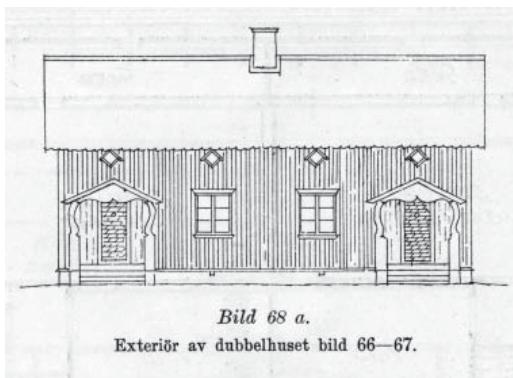
Lantalassa ja navetassa on barokkisoivia klassismin piirteitä kuten katonharjan päätyjen aumaus ja voimakkaasti kaariaiheilla muotoillut päätyräystäiden laudoitukset. Lantalan kulkuaukkojen sekä viljankäsittelylaitoksen oven yläreunan loivilla kaarilla on tavoiteltu klassistista ilmettä - rakenteellisesti luonteenomaisempaa olisi ollut tehdä aukot suorareunaisina.

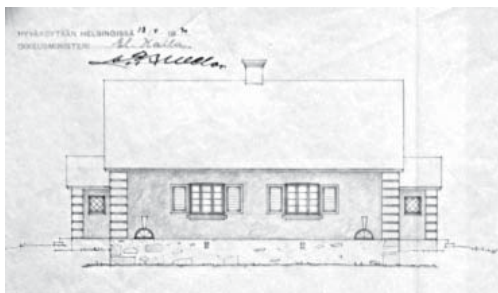
Pelkistetyimpiä maatalouspihan vanhoista rakennuksista on viljankäsittelyrakennus. Rakennuksen klassismin viittaavia piirteitä olivat ikkunat ja yläosastaan kaarevaksi muotoillut ovet, joissa oli alun perin tyylin mukainen vinopanelointi. Myös tiilipilarit ja niiden "kannattamana" suunnitelmassa korostetusti esitetty kerroslistoitukset luovat klassistisen aiheen.

Konnunsuon peltoalueiden ladot suunniteltiin ilman erityisiä tyyliäiheita. Muilla vankila-alueilla ne kuitenkin saivat ovien yläpuolelle pyöröikkunaa tai pikemmin klassistista medaljonkia muistuttavan koristeaiheen. Mahdollinen syy latojen julkisivudetaljoinnin puuttumiseen oli niiden sijainti liian kaukana, jotta yksityiskohdat olisi erottuneet.

Läykän asuintalot muistuttavat 1920 Ruotsin kaupunkiliiton julkaisemaa mallipiirustuskokoelmaa "Praktiska och Hygieniska bostäder", joista suuri osa oli arkkitehti Osvald Almqvistin laatimia (yllä vasemmalla). Näissä pystylaudoitettujen koruttomuus viittaa 1700-luvun ruukinkartanoiden työväenasuntoihin ja talonpoikaistaloihin. Ainoat koristeaiheet tuli kuisteihin ja räystääslaudoituksiin. Samat kaarevat pylväiden ja listoitusten muotoilut ovat myös yleisiä myöhemmissä suomalaisissa rakennusoppaissa kuten rakennusmestari Heikki Siikosen työväenasunnon malli kirjassa "Millaiseksi rakennan taloni" vuodelta 1929 (kuva oikealla). Läykän rakennuksiin tuli tiilikate, mikä teki rakennuksista mallikirjon ja -oppaiden ilmettä "kaupunkimaisemman". Vankilan oman tiiliuotannon käynnistyttyä muurattiin Läykän jälkeen kaikki asuinrakennukset muurattiin tiilestä 1940-50-luvulle asti. Yllä vasemmalla vartijarakennuksen tyyppipiirustus, jota sovellettiin sekä Konnunsuolla että Sukevalla.

Uno Sjöholmin vankila-alueille suunnittelema pientaloja

Suunnitelmissa ilmenee erityisesti pitäytyminen klassismissa. Jopa Sukevan vartijarakennuksen suunnitelma vuodelta 1942 edustaa vielä pelkistettyä klassismia. Mielenkiintoinen tyylipiirre on empiretematiikka Kivisaaren ja Riihimäen suunnitelmissa. Yllä vas. vartijarakennus 1928 (Uno Sjöholm; rakennettiin Jurvaan ja Sukevalle). Yllä oik. Kivisaaren esimiehen asuinrakennus 1928 (puurakenne, pystyhirsirunko?). Alempi kuva vas. Riihimäen vankilan Sammaliston Henkilökunta-asunto 1939, alla oik. vartijarakennus Sukevalle 1942.

4.5 Asuinrakennukset

Konnunsuon asuntorakentaminen jakaantuu neljään ryhmään rakennustyyppien mukaan: paritalotyyppiset Läkän ja Jurvan rakennukset, erillispientalot (Päivölä, Pappila, Vuorela ja Saarela), pienkerrostalotyyppiset Kotila ja Kuukka ja rivitalot Hirsisaaressa. Myös Majalaan tuli asuntoja: keittokomerolliset yksiöt, yhteishuoneisto ”poikamiehille” sekä väliaikaiseen majoitukseen tarkoitettu yömajahuone. Majalan asunnoissa toteutettiin funktisajan asuntoarkkitehtuuriin tuoma idea keskuskeittiöstä ruokahisseineen.

Taustaa näiden rakennustyyppien arkkitehtuurille saadaan verrattaessa samanaikaista maan asuntorakentamista sekä tarkasteltaessa samanaikaisesti rakennettuja Sukevan vankilan asuintaloja, jotka suunniteltiin pääasiassa Uno Sjöholm. Molemmille vankila-alueille sovellettiin paljon samoja tai samantyyppisiä piirustuksia etenkin alueiden ensimmäisessä rakentamisvaiheessa (vrt. Konnunsuon Pappila ja Päivölä ja Sukevan johtajan asunto) ja 1945-1950-lukujen asuinrakennuksissa. Muissa vaiheissa alueiden rakentamisen sukulaisuus näkyy selvimmin rakennusten detaljitasolla.

Asunnot suunniteltiin ja nimettiin aikakaudelle tyypillisesti käyttäjän ammatin tai tittelin mukaan. Konnunsuon asuntojen hierarkkinen luonne osoitettiin selkeästi rakennusten sijoittelussa, pohjakaavassa ja julkisivuissa. Arvoasteikolla ylimpänä johtajien ohella olivat tilanhoitaja ja pastori, joille rakennettiin omat muista alueista erilliset yhden perheen talot. Asteikolla seuraavia olivat virkailijat. Muita vankilapiirroksissa käytettyjä ammattinimikkeitä olivat vartija ja vahtimestari. Majalassa osoitettiin keittokomerolliset yksiöt sairaanhoitajattarelle ja emännöitsijälle. Vuonna 1939 rakennettu Kuukan pienkerrostalo oli ensimmäinen, jossa ei asuntoja piirustuksissa nimetty käyttäjien mukaan.

Vankiloiden asuinrakentamista maaseutuoloihin liittävä piirre on aputilojen (saunat, pyykinpesutuvat ym ulkorakennukset) sijoittaminen erillisiin rakennuksiin, jotka suunniteltiin osaksi pihakokonaisuuksia noudattaen asuinrakennusten arkkitehtuuria. Jurvassa ja Läkässä ulkorakennuksiin tuli vielä käymälät, ensimmäiset sisä-WC:t tulivat Päivölään ja Pappilaan. Ulkorakennuksiin kuului huussien lisäksi puuliiterit sekä tila kotieläimelle. Läkässä ja Jurvassa vesi kannettiin aluksi kaivosta saunoihin ja asuinrakennuksiin. Talouskellarit rakennettiin Läkässä ja Hirsisaaressa erillisinä, mutta muiden asuntojen yhteyteen talouskellarit suunniteltiin talojen alle, joskin näiden toimintaa näyttää haitanneen keskuslämmityksen sijoittaminen kellaritiloihin (esim. Päivölään rakennettiin erillinen kellari talon alle suunnitellun tilan lisäksi). Saunat ja pesutuvat rakennettiin Vuorelaa lukuun ottamatta erillisiin, aluekohtaisiin saunapesutuparakennuksiin.

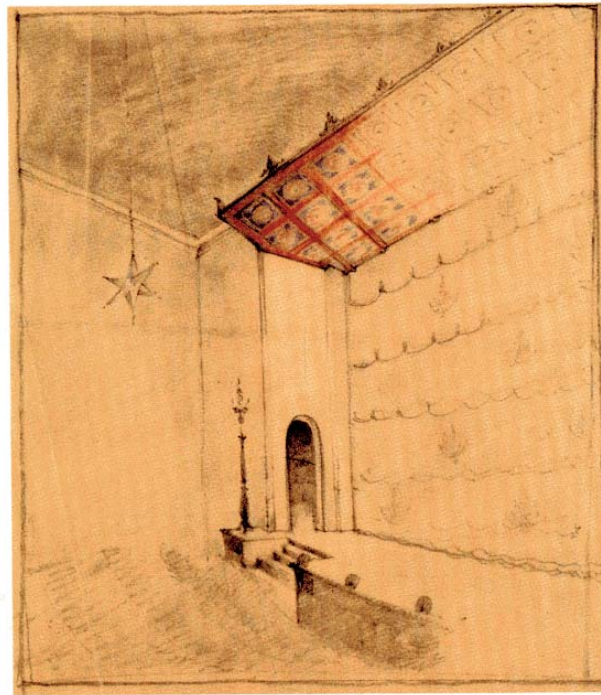
4.51 Paritalotyyppit Läkä ja Jurva

Ensimmäisen vaiheen asuntorakentamista Läkässä ja Jurvassa voidaan verrata 1910-1920-lukujen työväen asuntorakentamiseen. 1910-luvun sota- ja pula-ajasta selviytymisessä nähtiin oleellisena työväenasunto-olojen parantaminen, mihin valtio ja teollisuusyritykset monin keinoin mm kaavoituksen ja asuntotyyppien kehittämisen kautta pyrki. Rakentamisen mallien tuli olla edullisia ja siksi yksinkertaisia, mikä edesauttoi runsasmuotoisesta jugendista klassismiin siirtymistä. Rakentamisen edullisuuteen ja toisaalta asumistason, erityisesti asunohygienian parantamiseen pyrittiin laatimalla tyyppipiirustuksia ja kehittämällä rakennusosien standardointia. Toinen aikakauden työväestön asuinrakentamisen kehittämiseen liittyvä piirre oli pientalorakentamisen suosiminen puutarhakaupunki-ideoiden hengessä.

Läkän ja Jurvan paritalot oli nimetty ”vartijarakennuksiksi” sekä Läkän asuinalueen päässä suurempia asuntoja käsittävä rakennus ”vahtimestarien asunnoiksi”. Työväenasuntoihin vertautuviin vartija-asuntoihin tuli asuinkeittiön lisäksi 1-2 huonetta kun taas vahtimestareille ”asuinkeittiö” ja 3 huonetta. Läkässä ullakkokerroksiin tuli myös asunnot, Jurvassa tila oli tarkoitettu pyykinkuivatukseen. Kaikkiin asuntoihin oli suunnitelmassa omat sisäänkäyntikuistit, mutta tavoitteesta luovuttiin Läkän vartija-asuintaloissa. Läkän vartija-asunnot olivat nähtävästi tiloiltaan tavanomaista työväelle suunniteltua asuintasoa parempia, koska lähes samoilla piiroksilla rakennettiin Sukevalle virkailijoille nimetty neljän asunnon talo.

Jako huonetiloihin määräytyi rakennus- ja lämmitystekniikan mukaan: huonekohtaiset lämmitysuunit sijoittuivat rakennuksen keskiliinjan, joka jakoi tilat suurehkoihin (18-20 m²) ja siten monikäyttöisiin huoneisiin. Käytävätiloja ei tullut, kun kulku järjestettiin suoraan huoneista toiseen. Maaseutuasumiselle tyypillisesti asuntoihin ei tullut WC- ja pesutiloja.

Esikuvina olivat lähinnä Ruotsista Suomeen levinneet mallit (vrt kuvat ohessa), joissa suositeltiin mm seiiniin puurakenteita tiilirakentamiseen verrattuna edullisempänä. Yksinkertaiset mallit vakiintuivat Suomeen ”kansanklassismiksi”. Sen sijaan Konnunsuon Jurvan ja Sukevan Kortekankaan tiilirakenteiset asuinrakennukset ja näiden saunat ovat poikkeuksellisia ja yhdistyvät pohjoismaisen klassismin sijaan paremminkin englantilaisiin esikuviin.

Yllä oikealla suunnitelma Päivölän sisäänkäyntikatoksen väriyhteydestä. Pappilan sisäänkäynnin betonilipan alapuolella värit on säilytetty alkuperäisten mukaisena, mutta Päivölässä vastaavat ornamentit on myöhemmin maalattu peittoon. Pieninä pintoina käytetyt tehostevärit olivat klassismissa suosittuja erityisesti sisäänkäynneissä. Alvar Aalto käytti samoja tehostevärejä Jyväskylän työväentalon näyttämön katoksessa, josta oheinen perspektiivipiirros (1924)

Kotilassa (yllä oik.) näkyy paljon yhtäläisyyttä Majalaan (yllä vas.), jonka Elina Wessman suunnitteli pari vuotta aiemmin vankila-alueelle. Molempien kokonaishahmoissa ja sommittelussa näkyy vielä pelkistetyn klassismin juhlavuutta ja symmetriaa, mitä funktionalismin aiheet rikkovat. Vasemmalla Wessmanin Kuukan pienkerrostalo vuodelta 1939.

4.52 Erillispientalot: tilanhoitajan asunto, Pappila, Vuorela ja Saarela

Konnunsuon ja Sukevan edustukselliset asunnot rakennettiin erillistaloina omien puutarhojensa keskelle. Kaikki nämä suunnitteli Elina Wessman. Näistä samoilla piirustuksilla rakennetut tilanhoitajan talo 1929, rakennetut pappila 1931 ja Sukevan vankilan johtajan asunnot kuuluvat tyyliltään pelkistettyyn klassismiin, kun taas ja Vuorela 1936 ja Saarela funkikseen 1937. Erillistaloissa käyttäjän arvoa ei tuotu esille vain huoneiden lukumäärässä vaan myös huoneiden sijoituksessa ja kulkuyhteyksissä.

Eri tyyliä edustavien rakennusten julkisivujen ja massoitteiden ilmeisten erojen sijaan pohjaratkaisuissa, erityisesti tilahierarkiassa, on paljon yhtäläisyyksiä: kaikissa erotettiin palvelijahuone ja keittiö sisäänkäyntineen omaksi vyöhykkeeksi, kaikkiin tuli WC ja kylpyammeelliset pesuhuoneet. Huonekohtaisten lämmitysuunien sijaan tuli keskuslämmitys. Mielenkiintoinen funktionen tuoma piirre on oleskelutilojen avotakat, joita ei Päivölään ja Pappilaan vielä tullut. Erityyppisiä oleskelu- ja edustustiloja on kaikissa 3 kpl (sali tai olohuone, ruokailuhuone ja työhuoneena käytettäväksi tarkoitettu huone). Lisäksi kaikissa oleskelulle on varattu myös laatoitetut ulkoterrassit. Varustukseltaan ylellisin oli luonnollisesti johtajan asunto Vuorela, johon Elina Wessman suunnitteli myös tyylinmukaisia irtokalusteita kiinteän kalustuksen lisäksi. Ensimmäisenä Konnunsuon asunnoista Vuorelan kellariin tuli sauna ja pesutupa. Uutta oli myös jääkaappi, jolle oli suunnitelmassa varattu paikka keittiöeteiseen. Luonnospirroksissa kellariin oli ehdotettu myös autotalli.

Edustusvaateittensa takia yksittäisasunnot suunniteltiin detaljeiltaan muita asuntoja tarkemmin. Piirustuksissa on säilynyt mm. terrassien ja sisäänkäyntien laatoitusten suunnitelmia, porraskaidepiirroksia, sekä muutamia väriyssuunnitelmia, jotka osoittavat sekä klassistisissa että funktionalistisissa rakennuksissa käytetyn hyvinkin voimakkaita tehostevärejä.

4.53 Pienkerrostalotyytit Kotila ja Kuukka

Vankilan virallisen valmistumisen (1934) jälkeen jatkettiin edelleen asuntojen rakentamista työntekijöiden määrän kasvaessa. Vuorelan ja Saarelan erillistalojen lisäksi uudet asunnot tulivat kahteen funktiohenkiseen pienkerrostaloon. Kaupunkimaisen talotyytin valintaan vaikutti ilmeisesti tämän edullisuus verrattuna pienempiin yksiköihin kuten paritaloihin. Kerrostalotyytin valintaa puolsivat käytännössä myös talotekniset ratkaisut kuten vesi- ja viemärointi ja keskuslämmitys. Myös kerrostaloasumisen arvostus oli noussut funktionalismin myötä uusine avarine pihoineen ja luontoon sulautuvine asemakaavoineen. Toisaalla, Sukevalla rakennettiin uudet asunnot 1930-luvulla edelleen pientaloina (paritalot Etuharjuntien).

Kerrostaloista ensimmäinen, Kotila oli tarkoitettu "virkamiehille", mistä johtuen asuntojen pohjakaavoissa näkyy vanhoja edustuksellisuuden piirteitä kuten erilliset keittiösisäänkäynnit ja palvelijattaren huoneet. Kun keittiöaskareiden liat ja höyryt kuten myös hellapuiden kellarista kantaminen erotettiin käytävillä ja välillä muista tiloista, asuntopohjista tuli osin melko sokkeloisia. Tämän vastapainoksi pohjia avartaa funktionalismille tyyppillisenä hyvät yhteydet ja näkymät ulkotiloihin: kaikista asunnoista tuli joko suora yhteys pihalle tai omalle parvekkeelle, ikkunoita sijoitettiin päätyhuoneissa jokaiseen mahdolliseen ilmansuuntaan. Kotilan porraskäytävästä tuli myös uloskäynnit talon molemmille puolelle. Kotilan asuntopohjien erikoispiirteenä oli kahteen asuntoon rakennetut, ulkolinjasta sisään vedetyt parvekkeet (muutettu myöhemmin), jotka avautuivat ja toivat valoa eteiseen. Omien sisäänkäyntiensä takia talot muistuttavatkin paljon paritaloratkaisuja. Osin ulkoyhteyksien tarvetta selittää sauna- ja pyykinpesutilojen sijoittaminen erilliseen piharakennukseen.

Kotilassa näkyy paljon yhtäläisyyttä Majalaan, jonka Elina Wessman suunnitteli pari vuotta aiemmin vankila-alueelle. Molempien kokonaishahmoissa ja sommittelussa näkyy vielä pelkistetyn klassismin juhlavuutta ja symmetriaa, mitä funktionalismin aiheet rikkovat:

4.54 Rivitalotyytit

Neljättä asuinrakennustyyppiä edustavat Hirsisaaren 1953 ja 1956 valmistuneet rivitalot, joiden suunnittelua ja rakentamista sävytti sodan jälkeinen pula-aika. Tiiliseiniä ei hyväksytty alle kolmikerroksisiin asuintaloihin, mistä syystä Hirsisaaren rakennukset tehtiin puurunkoisina. Ero 1930-luvun asuntojen varusteluun ja viihtyisyyden tavoitteluun oli huomattava. Talotekniikassa palattiin vanhoihin ratkaisuihin kuten huonekohtaiseen uunilämmitykseen. Myös huonetilojen jako asuinkeittiöön ja siitä kahden oven erottamaan asuinhuoneeseen on vanhakantainen. Pesuhuoneet puuttuivat kokonaan asunnoista. Julkisivuiltaan ja pohjiltaan rakennukset edustavat sodanjälkeisen ajan rakennustyyppiä, jota rakennettiin taajamien, teollisuusyritysten ym. työväestölle.

4.6 Rakennusten toteutustapa, materiaalit ja tekniikka

4.61 Urakoitsijat ja vankityövoima

Oikeusministeriö oli määrännyt käyttämään keskusvankilan rakennustöissä etupäässä vankityövoimaa.

Oikeusministeriön kirje Vankeinhoitohallitukselle 6.7.1922.

Läykän alueen ensimmäisten rakennusten työt teetettiin kuitenkin pääosin urakoitsijoilla ja vankityövoimaa käytettiin lähinnä parakkien pystyttämiseen. Ensimmäiset asuinrakennukset tehtiin hirrestä ja töillä oli kiire. Syynä ulkopuolisten ammattimiesten käyttöön saattoi olla se, ettei vangeissa ollut riittävästi kirvestyötaitavia.

Myös vankilarakennusten muuraustöissä käytettiin vielä osittain urakoitsijoita. Samoin vaativissa rakennustöissä, kuten tiilitehtaan piipun ja konehuoneen muuraamiseen käytettiin siviilityövoimaa. Tähän menettelyyn oli epäilemättä useita syitä: vangeissa ei ehkä ollut rakennustöitä taitavia miehiä riittävästi eikä vankilalla ollut vielä pätevää henkilökuntaa töitä johtamaan. Lisäksi vangeille oli ylin kyllin muuta työtä kuten suon raivaus, teitten rakentaminen ja maataloustyöt. Oli myös paljon rakentamiseen liittyviä apuita, joihin oli palkattua työvoimaa edullisempaa käyttää vankeja, kuten kaivutyöt ja rakennustarvikkeiden siirrot sekä sahan ja tiilitehtaan työt.

Kun rakennustoimikunta joulukuussa 1925 oli päättänyt, että ”nykyään Sukevalla työskentelevät ammattitaitoiset vartijat ja rakennusmestari Hakala siirrettäisiin vastaaviin toimiin Konnunsuolle”, tilanne helpottui, ja 1920-luvun lopulla rakennustyöt saatiin suoritettua pääosin omin voimin eli vankityönä. Vankilarakennusten muuraustöissä kerrottiin vankien työnjäljen olleen jopa parempaa kuin urakoitsijoiden.

4.62 Rakennusmateriaalit

Lähtökohtana oli, että rakentamisessa käytetään mahdollisimman paljon alueelta saatavia rakennusaineita. Vankilalle oli annettu oikeus ottaa alueen metsistä puutavaraa, mutta puutavaran arvo oli korvattava metsähallitukselle. Läykässä ja muissa saarissa kasvoi ikimäntyjä ja –kuusia, joista jalostettiin rakennustarpeita omalla sahalla. Rakennustöiden edetessä sahatukkeja jouduttiin ostamaan myös ulkopuolisilta.

Sirkkeli pystytettiin Läykään jo vuonna 1919 ja pian hankittiin myös raamisaha. Uusi kaksiraaminen saha valmistui vuonna 1930. Sahat tuottivat lauta- ja parrutavaraa, mutta myös ensimmäisiin asuinrakennuksiin tarvittut hirsipelkat sahattiin raami- tai sirkkelisahalla.

Läykän saaren korkeasta sorakummusta, joka oli suunnilleen nykyisen huoltorakennuksen paikalla, saatiin oivallista rakennussoraa ja myös kiviä sepelin raaka-aineeksi. Lähistöltä löytyi tiilenvalmistukseen soveliaista savea. Tiilet poltettiin omassa tiilitehtaassa, joka valmistui teollisuusalueelle vuonna 1925. Polttoaineena käytettiin todennäköisesti turvetta.

Vankilarakennusten perustuksissa ja sokkeleissa ja käytettiin lohkontua luonnonkiveä. Vaativammissa kohteissa, kuten Kansliarakennuksen ja kirkon julkisivuissa, kivet ovat tarkasti haluttuun muotoon hakattuja. Materiaalina on käytetty sekä harmaata että punaista graniittia. Perustuksiin saatettiin käyttää lohkontuja maakiviä, mutta suuremmat kappaleet ja vaativammat kohteet tehtiin kalliosta louhituista kiviharkoista (louhintapaikka ei ole tiedossa).

Turvepehkua saatettiin käyttää myös rakenteiden eristeenä, ainakin sitä mainitaan käytetyn kellarien ”peitteenä” (lisäksi Sukevan Iskolan työselostuksessa mainitaan turvepehkun käyttö yläpohjan täytteenä).

Muualta hankittavia rakennustarvikkeita olivat mm. kalkki, sementti, rauta, lasi ja maalit sekä erilaiset rakennusosat, joita ei pystytty vankilan verstaissa valmistamaan. Tällaisia olivat myös talotekniikan eli lämmitys-, ilmanvaihto- ja sähköjärjestelmien osat.

4.63 Koneet ja laitteet

Rakennusmateriaalien kuljetuksessa työmaille hyödynnettiin kapearaiteista rautatietä, joka valmistui 1924. Lisäksi työmaille tehtiin kevyempiä kenttäratoja rakennustarvikkeiden siirtoja varten.

Varsinaisten vankilarakennusten työmailta varten hankittiin mm. betoninsekoittaja, diafragmapumppu (joka soveltui hiekkaisen veden pumppaamiseen) ja 5 ja 12 hevosvoiman sähkömoottorit, joita nähtävästi käytettiin eri laitteiden voimanlähteenä, käsivintturi ja 50 m teräsköyttä. Jo aiemmin Läykkään oli hankittu sirkkeli, jota arvattavasti voitiin hyödyntää myös rakennustyömaan tarpeisiin. Sähkö saatiin Konnunsuon työmaille jo 1924, ennen keskuspihan rakennusten töiden aloittamista.

Muutoin rakennustyöt tapahtuivat miesvoimin – esimerkiksi tiilet kannettiin perinteisesti ”jäniksellä” ylös telineille.

4.64 Rakennetekniikkaa

Rakennuksissa tehtyjen havaintojen ohella rakenneratkaisuja on voitu selvittää joistakin alkuperäispiirustuksista, mutta rakennuksista koskevia työselostuksia ei tutkimastamme aineistosta löytynyt. Sen sijaan Sukevan vankilaa koskevista rakennustyöselityksistä saatiin rakenteiden ja muun tekniikan osalta viitteitä Konnunsuonkin rakentamiseen, koska näitä vankiloita suunnittelivat samat arkkitehdit ja insinöörit.

Läykän ensimmäiset asuinrakennukset tehtiin perinteisellä hirsirakentamisen tekniikalla. Asuinrakennusten piirustuksissa ei seinien rakennetta ole mainittu (ulkoseinien paksuudeksi on ilmoitettu vain 175 mm, joten kyse on joka tapauksessa puurakenteesta). Seinähirret sahattiin omalla sahalla.

Keskuspihan rakennuksien kantavat ulko- ja väliseinät muurattiin tiilestä, perustuksiin ja väli- ja yläpohjarakenteisiin käytettiin betonia (”rautabetonia”). Merkillepantavaa on, että 1930-luvun taitteessa rakennusten suunnittelussa oli jo mukana rakennesuunnittelija (Rakennuskonstruktioimisto J. I. Packale´n), mikä oli betonirakenteiden käytön yleistymisen mukanaan tuoma piirre.

Vesikattojen kantavat rakenteet ovat puuta ja vesikatteet peltiä.

Vankilarakennusten julkisivut tehtiin tiilestä puhtaaksimuurattuina. Sen sijaan myöhemmin 1930-luvulla valmistuneitten rakennusten, kuten Majalan ja Kotilan julkisivut ovat rapattuja.

Useampikerroksisten rakennusten ulkoseinät ovat noin 60 cm paksuja kahden kiven seiniä, kantavat väliseinät 1,5 tai 1 kiven seiniä. Julkisivujen muuraus tehtiin ristilimityksellä. Aukkojen työnaikaisena tukena toimivat ikkunoitten ja ovien karmit, jotka sijoitettiin paikoilleen jo muurausvaiheessa. Aukkojen ylitykset tehtiin muuraamalla käyttäen sekä kaariholveja että suoraa holveja, betonipalkkeja ei aukoissa vielä käytetty.

4.65 Talotekniikkaa

Vuoden 1924 aikana saatiin vedettyä sähköjohto Joutsenosta Konnunsuolle (rak.tmk 1925). Kaikkiin rakennuksiin asennettiin sähköt, lähinnä valaistusta varten.

1926 päätettiin vankilalle hankkia 30-numeroinen puhelinkeskus, josta vedettäisiin Lappeenrantaan kaksoisjohto ja Joutsenoon yksinkertainen (rak.tmk 1926).

Varsinaisista vankilarakennuksista ensimmäisenä valmistuneen Talousrakennuksen yhteyteen tehtiin kattilahuone, josta vedettiin maanalaiset putkikanaalit muihin keskuspihan rakennuksiin. Näin kaikki keskuspihan rakennukset saatiin lämmitettyä yhdestä paikasta käsin. Lämmitysjärjestelmän suunnitelmallat laati Voima- ja polttoainetaloudellinen yhdistys EKONO.

Vankilarakennuksiin oli keskuslämmitys tullut jo 1870-luvun uusien vankilarakennusten myötä. Vankilat olivat itse asiassa ensimmäisiä keskuslämmityksellä varustettuja rakennuksia maassamme. Syynä tähän oli siirtyminen vankien majoitukseen aiemmin käytetyistä yhteistiloista yksittäisselleihin. Huolto- ja turvallisuussyistä ei voitu ajatella, että pieniin yksittäisselleihin sijoitettaisiin lämmitysuuneja, vaan läm-

mitys oli ratkaistava keskitetysti.

Keskuslämmitysjärjestelmät olivat aluksi vapaakiertoisia, mikä rajoitti järjestelmän käyttömahdollisuuksia. Koska Konnunsuon rakennukset olivat suuria ja lämmitys tapahtui keskitetysti, laitteistoon kuului todennäköisesti kiertovesipumput.

Esimerkiksi Kuopion lääninvankilan uudisrakennukseen 1880-luvun alussa asennettu keskuslämmitys vaati kaksi eri osissa rakennusta olevaa kattilaa, koska muutoin lämmitysveden kiertoa putkistossa ei olisi ristinmallisessa rakennuksessa saatu hoidettua.

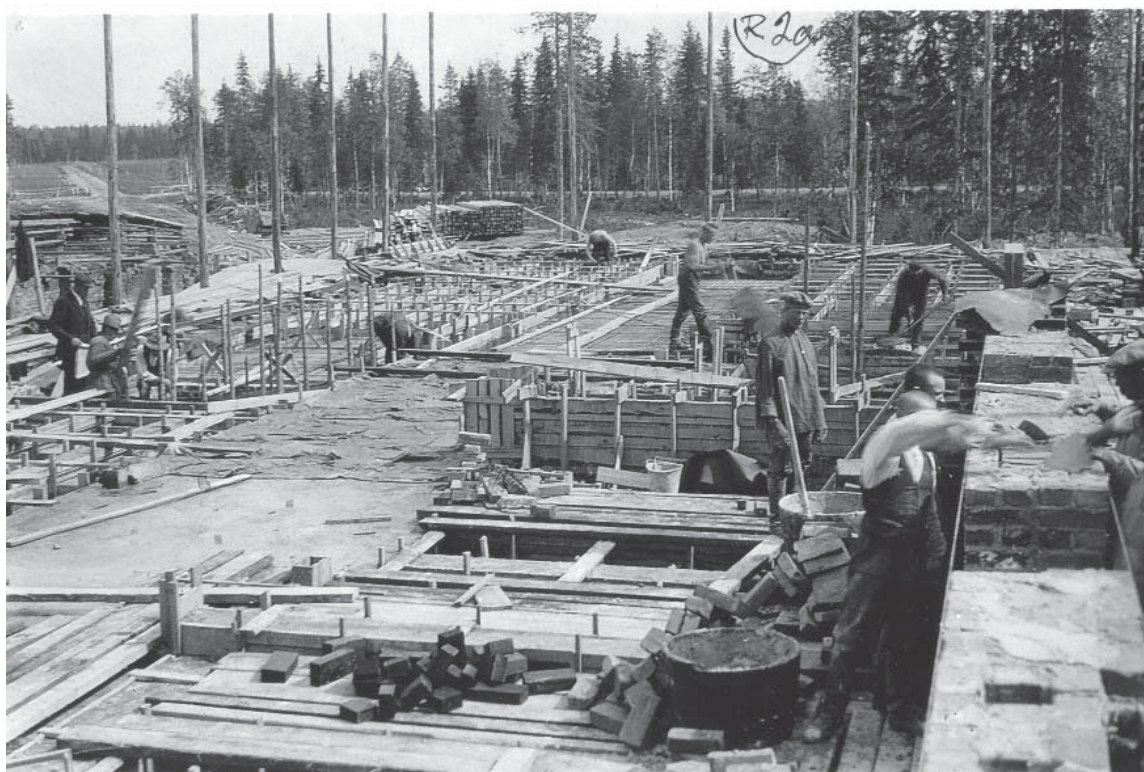
Käyttövettä varten Talousrakennuksen ullakolle rakennettiin noin 20 m² vesisäiliö. Alkuaikoina vesi nostettiin säiliöön käsipumpulla. Rakennuksiin asennettiin myös viemäroinnit, mutta WC:t tulivat aluksi vain Kanslia- ja Kirkkorakennuksiin. Talous- ja Sellirakennuksissa oli vanhemmista vankiloista tuttu käymäläsystemi, 1920-luvun asuinrakennuksissa puolestaan käymälät sijaitsivat piharakennuksissa. Vasta 1930-luvun alkuvuosina toteutettuihin Päivölään ja Pappilaan tehtiin sisä-WC:t.

Vankilan keskeisiin rakennuksiin tuli myös säädettävissä oleva ilmanvaihto, sähkövalot ja puhelinyhteydet.

Talousrakennuksen työmaa kesällä 1926. Muuraus on meneillään ensimmäisen kerroksen tasolla. Rakennuksen ympäristö on vielä kaivamatta tasaiseksi.

Huom. nostolaitteen torni keskellä rakennusta. Työmaalle oli hankittu sähkövintturi ja 50 m teräsköyttä.

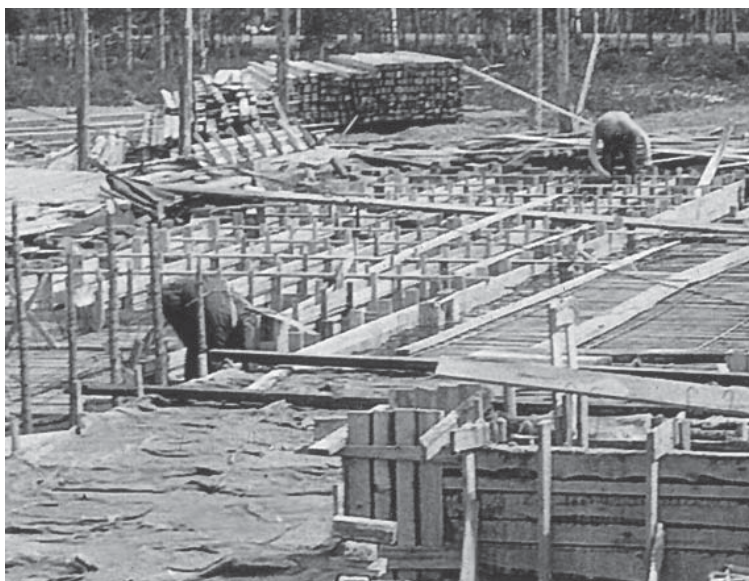

Yllä Talousrakennuksen työmaa
1926. Kuvassa oikealla muurariyhmä
työssään.

Oikealla osa yllä olevasta kuvasta:
kaksi miestä raudoittaa perustusten
muottilaudoituksia betonivalua varten.

Alhaalla vasemmalla osa em.
kuvasta, jossa ilmeisesti työnjohtaja ja
mittamies.

Alhaalla oikealla osa edellisen sivun
kuvasta, jossa mies kantaa "jäniksellä"
tiiliä rakennukselle.

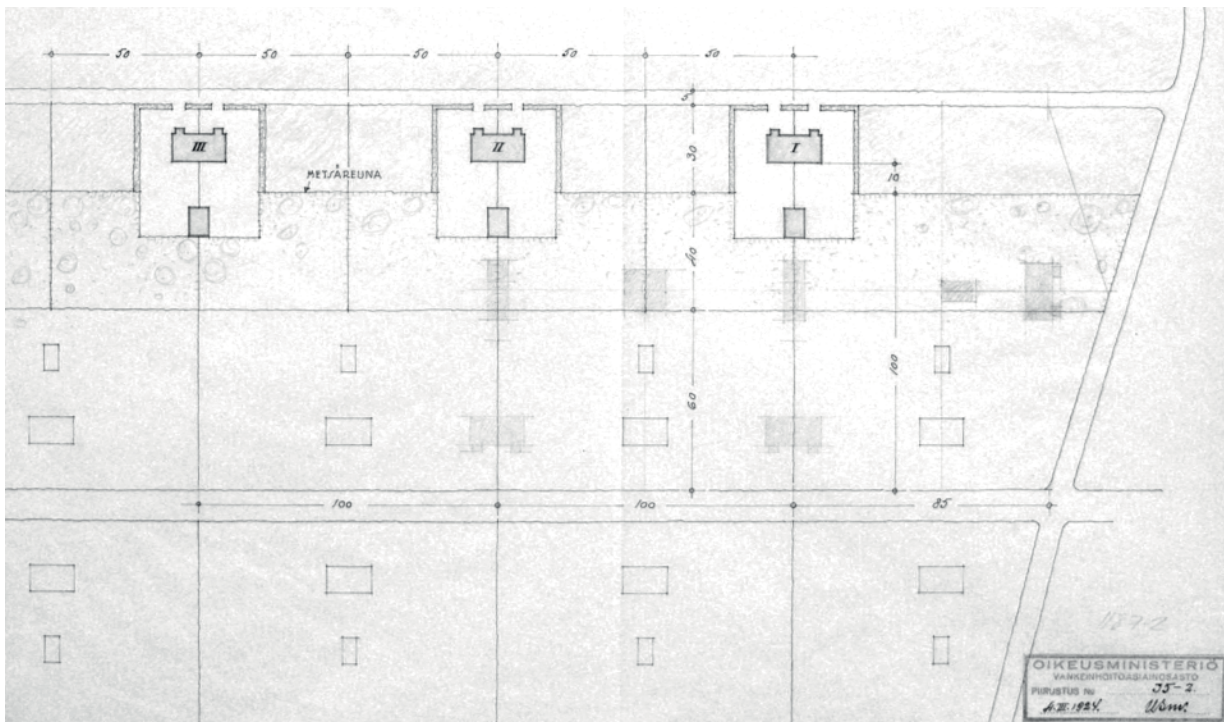
4.7 Maisemakuva, pihat ja puutarhat

4.7.1 Maisemakuva

Konnunsuo kuuluu ensimmäisen Salpausselän kaakon ja eteläpuoleisiin alaviin vyöhykkeisiin, jonka maisemia ovat merkittävästi muokanneet 1900-luvun aikana tehty laajamittaiset peltojen raivaukset. Rakentaminen on perinteisesti sijoittunut kumpareille laajojen peltoalueiden keskelle luoden rytmikkään ja tasapainoisen maisemakuvan. Asutus ja metsäalueet hahmottuvat saarekkeina peltoalueilla, kun taas samanaikaisesti Sukevalle rakennettu vankila-alue peltoineen hahmottuu pikemminkin laajana saarekkeena loputtomien metsäalueiden keskellä. Kumpikin vankila rakennettuna kulttuuriympäristönä on huomiota herättävä ja kontrastinen maakuntiansa maaseutumaisemassa.

4.7.2 Kokonaissuunnitelma ja sen jakautuminen alueisiin käytön mukaan

Konnunsuon 1930-luvun kartoista ja asemakaavoista voidaan havaita aikakauden kaupunki- ja yhdyskuntarakentamisessa vallinneita ihanteita, jotka on pyritty sovittamaan alueen lähtökohtiin. Vanhin löytynyt alueen suunniteltu rakennuksia esittävä, päiväämätön ja nimeämätön asemakaava on piirustukseen merkityistä rakennuksista päätellen 1930-luvun puolivälistä (kartta kirjassa Vuori 1993). Pien-Läykän, Hirsisaaren ja Kuukan alueet eivät näytä kuuluneen tässä vaiheessa vielä rakennussuunnitelmiin. Piirroksessa on nähtävissä rakennusten ja kulkuteiden hierarkia: tärkeimpiä maanteitä reunustaa puukujat, jotka suuntaavat suoralinjaisesti kohti keskeisiä rakennuksia. Näistä Kansliarakennus eli Hallintola hahmottuu keskeisimmäksi. Merkittävimpien rakennusten arvokkuutta on korostettu sisäänkäyntien edustoille piirretyillä etupihoilla, joissa liikenteen sujuvuus on huomioitu pyöreälinjaisella muotoilulla. Keskeisimpien kulkuväylien leikkauspisteeseen on piirretty liikenneympyrä, aivan kuin aikakauden suurkaupunkisuunnitelmissa.

Vanhimman asuinalueen Läykän kartoissa on pihajärjestelyt esitetty hyvin suurpiirteisesti. Perusjäsentelynä näyttää olleen tavoite luoda suurkortteli, jota väljästi reunoille sijoitetut asuinrakennukset kehystävät. Piha-alueita jäsentävät asumiseen liittyvät ulkorakennukset, kaksi sauna-pesutuparakennusta puuliitereineen ja kellarikummut. Alueen väljyyttä lisää keskiosan halkaiseva rakentamaton, urheilulle varattu alue.

Vanhimmissa asemapiirroksissa näkyy, kuinka asuinrakennuksen ja ulkorakennuksen muodostamaa perusyksikköä on toistettu tasaisin 100 metrin välein. Rakennusten lähialue on tarkasti rajattu pensasaidan avulla suorakulmion muotoisena ympäröivästä pellostä ja rakennusten väliin jäävästä metsästä, jonka suojaan jää saunarakennukset. Kuvasta näkyy myös, kuinka päätien eteläpuolelle oli suunniteltu asuinrakennuksia, joita ei kuitenkaan toteutettu.

Toiminnot on sijoitettu kahteen koordinaatistoon: asuinalueet suorakulmaisesti Lappeenrantaan johtavan itä-länsisuuntaisen maantien varrelle, kun taas keskuspihan ja maatalousrakennusten koordinaatisto suuntautuu lounaasta koilliseen. Alueen ydinalueen muodostavat keskusvankilan ja maatalousrakennusten vierekkäiset pihakokonaisuudet, josta teollisuusalue on sijoitettu maisemassa selkeästi taka-alalle. Asuinrakennusten arvo näkyy rakennusten sijainnissa: johtajan ja ylimpien virkamiesten (pastori ja tilanhoitaja) asunnot ovat erillään muista olevia, arkkitehtien suunnittelema puutarhojen kehystämiä yhdenperheen taloja.

Laajojen peltöjen pitkät näkymäakselit luovat asemakaavassa tavoiteltua luonnetta. Tasaisesta pelto-alueesta kohoava tiivis keskuspiha ja maatalousalue hahmottuvat jo kaukaa linnakemaisena ja arvokkaana. Tietoisesti näkymäakseleita on käytetty sijoittamalla johtajan asunto Vuorela korkealle mäelle vankilan sisään-tuloaukiolta Kansliarakennuksen edustalta alkavan noin kilometrin mittaisen näkymäakselin ja tien päätteeksi.

4.73 Keskuspihan piha-alue

Neljän rakennuksen ja tiilipilariaitojen ympäröivä aukiopiha on olennainen osa keskuspihasommitelmaa. Pihan ankara ja askeettinen aksiaalisuus keskelle sijoitettuine lipputankoineen vastaa muodoiltaan ja symboliikaltaan täysin rakennusten arkkitehtuuria.

Pihalla on sitä muurimaisena ympäröivien rakennusten takia hyvin vahva huonetilan luonne, vaikkakin maisema avautuu pihan nurkista tiilipilariaidan lomasta. Aitamallin valinta lienee palvellut ideaa vankilan puoliavoimesta järjestelmästä. Aiemmissa keskusvankiloissa aita rakennettiin umpinaiseksi muuriksi.

Piha-alueen sisempi aitaus on alkuperäinen sekä pinnoitteet kuten nurmikko, keskiosan tiilikäytävät ja sivuilla kiertävät betonilaatat ovat alkuperäisen suunnitelmien mukaiset. Suunnitelmissa oli määritelty betonilaatan kooksi 2000x2000x150! Lipputanko jalustoineen on uusittu.

4.74 Asuntoalueiden pihat ja puutarha-alueet

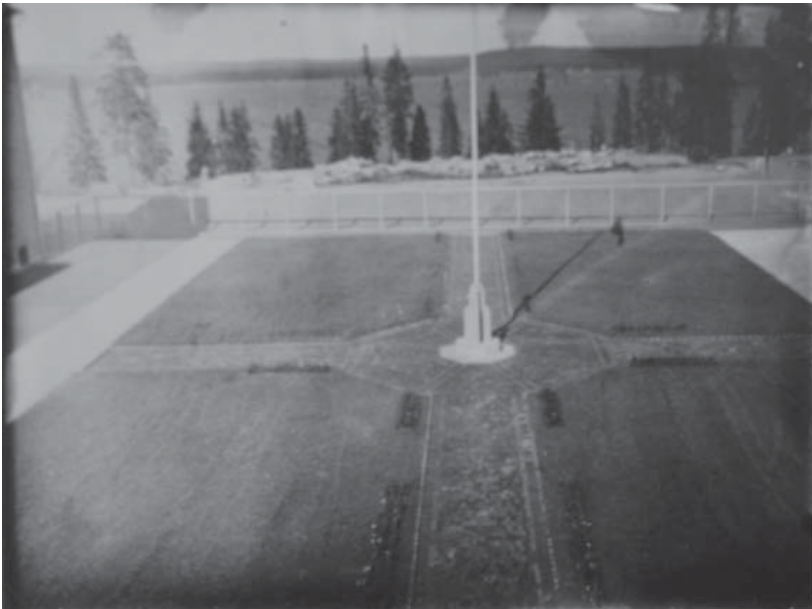
Puutarha-alueet ja pihat kuuluivat osana maatalousvankilan suunnitteluohjelmaan. H. Helinin ehdotuksessa (selostus 1921) esitettiin jopa vangeille vankilarakennusten piha-alueille kasvupalstoja. Myös Sukevan varhaisissa vankilasuunnitelmissa ehdotettiin vangeille omia puutarha- ja viljelypalstoja. Molempien vankiloiden suunnitelmat heijastelevat vankeinhoidollisten näkemysten lisäksi vahvasti aikakauden puutarhakaupungin ideoita, mikä näkyy hyvin esim. Sukevan vankilan suunnittelusta järjestetyn arkkitehtikilpailun tuloksissa (Arkkitehtilehti 1922). Näissä vankilan osa-alueet on jäsennelty toisiinsa liittyviksi erilaisilla aukioilla ja puukujilla. Pihojen aksiaalinen muotokieli liitti ulkotilat osaksi rakennusten klassistista arkkitehtuuria.

Vangeille ei kummassakaan vankilassa tullut kuitenkaan puutarhapalstoja, vaan ne toteutettiin vain henkilökunnan asuinalueilla. Näillä viljelymahdollisuuksien toivottiin helpottavan asukkaiden ruokailua ja tekemisen alueista työpaikkana houkuttelevampia, sijaitsivathan maatalousvankilat varsin syrjässä taajamista.

Ensimmäisen rakennusvaiheessa (1924-1932) työntekijöiden asunnot tulivat Jurvassa ja Läkässä säännönmukaisten yhteispihojen ympärille, kun taas arvovaltaisemmalle henkilöstölle varattiin muusta rakennetusta alueesta erotetut asuntotontit, joille laadittiin myös puutarhasuunnitelmat (tilanhoitajan asunto ja pappila). Myöhemmässä rakennusvaiheessa (funkisrakennukset) asemapiirrosta soiset pihasuunnitelmat laadittiin ainakin koulutontille, johtajan asunnolle Vuorelaan sekä Kotilaan ja Saarelaan. Kuukasta ja Hirsisaaren ei ole löytynyt asemapiirroksia. Kaikille pihaille, myös koululle, kuului hyötypuutarha. Johtajan, pappilan ja tilanhoitajien pihalle oli esitetty myös pergoloita, kivettyjä käytäviä, lehtimajoja ja erilaisia pelikenttiä (kroketti- ja tenniskenttiä). Suunnitelmat vastaavat kyseisissä kohteissa rakennusten arkkitehtuuria: klassismia edustavissa pappilassa ja Päivölässä pihat ovat aksiaalisia sekä selkeästi ympäristöstään rajattuja, kun taas funkisrakennusten pihat on pyritty sulauttamaan paikan luontoon. Tavoitteena oli, ettei rakennuspaikan luontoa paljon muutettaisi. Konnunsuon funktionalismia edustavat rakennukset sijoitettiin metsikköön siten, että asumiseen liittyvät toiminnot kuten sauna-pesutupa, kasvimaat ja ulko-oleskelu sijaitsevat väljästi muodostamatta päärakennusten kanssa selvärajaisia pihvoja

Läykän alue 2000-luvun ilmakuvassa. Konnunsuon "asemakaavan" periaatteet ovat keskeisellä alueella edelleen selvästi nähtävissä. Vankilarakennukset, asuinalueet ja muut toiminnot ovat saarekkeina avoimessa peltomaisemassa.

Keskuspiha 1930-luvun alussa

Vankilan keskuspiha valmistui ennen kirkkorakennusta.

Ristikäytävä, jonka keskellä on lipputanko, ladottiin tiilestä. Käytäviä rajaavat kukkapenkit tai matalat pensasistukset.

Alemmassa kuvassa piha kirkon valmistuttua. Huomaa, että kirkon rakennuspaikkaa korotettiin jonkin verran. Tällä tavoiteltiin aikakauden kirkkosuunnitelmille tyypillistä monumentaalisuutta.

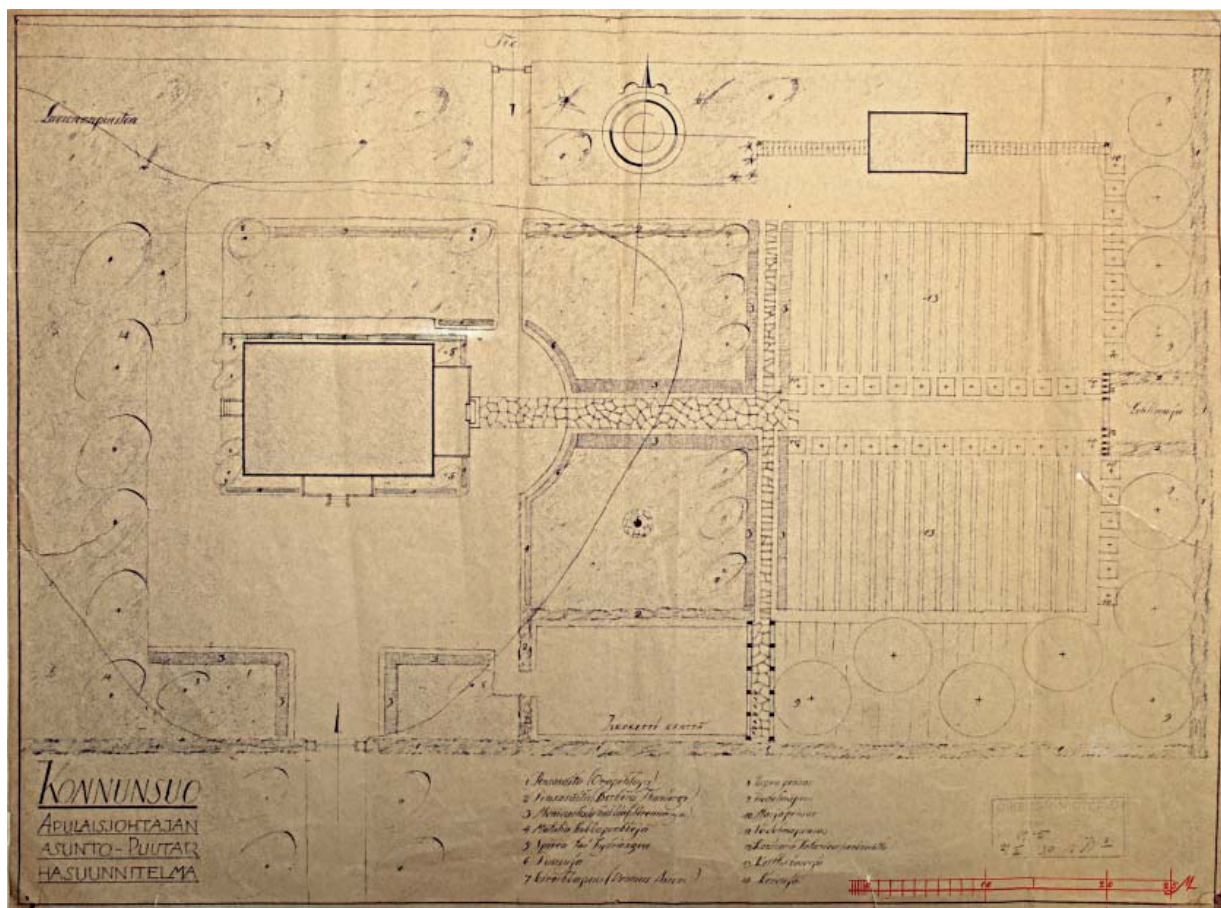
Keskuspiha nykyisin

Piha on säilynyt jäsentelyltään alkuperäisenä.

Keskuspihan aita

Keskuspiha ympäröitiin verkkoaidalla, jonka sokkeli valettiin betonista ja pilarit muurattiin tiilestä. Panssariverkko on kiinnitetty teräspankkirunkoon.
Oikealla 1990-luvulla tehtyä uutta aitaa Kansliarakennuksen nurkalla.

Apulaisjohtajan asunnon pihasuunnitelma (yllä)

Ensimmäisen rakennusvaiheessa varsinaiset puutarhasuunnitelmat laadittiin ainakin pappilaa ja tilanhoitajan asuntoa (Päivölää) varten. Elina Wessmanin allekirjoittama kuvassa oleva puutarhasuunnitelma on päivätty 29.10.1930 ja nimetty "apulaisjohtajan asunnon" puutarhasuunnitelmaksi. Tyyliiltään "arkkitehtonisessa" suunnitelmassa talon ympärille kiertyvä piha-alue on jaettu tarkkaan eriluonteisiin tiloihin käyttäen rajauksina laatoitettuja käytäviä, pergolarakenteita ja täsmällisesti linjattuja istutusalueita. Pihan tilallista luonnetta korostaa sen selkeä rajaus leikattujen pensasaitojen ja hedelmäpuurivistöjen avulla ympäröivistä pelloista, metsistä ja tiestä. Sekä pappilan että tilanhoitajan asunnoille on suunnitelmissa piirretty tuloteille talon arvokkuutta lisäävät puukujat, jotka johtavat kohtisuoraan pääportaalle. Pappilan pihalle johtaa edelleenkin koivukuja, Päivölän sisääntulotien reunustat ovat metsäisempiä.

Kasviluettelo piirustuksessa: 1. orapihlaja (tonttia rajaava pensasaita), 2. Berberis thunbergii (Japanin happomarja), 3. Monivuotisia kukkia (perennoja), 4. Matalia kukkapenkkejä, 5. Spirea tai hydrangea (Hortensia), 6. Ruusuja, 7. Kirsikkapuu, 8. Hopeapensas, 9. Hedelmäpuu, 10. Marjapensas, 12. Lonicera Tatarica (Kuusama), 13. keittiökasveja.

Kasvien lisäksi piirroksessa on esitetty krokettikenttä, pergola- ja porttirakenteita, lehtimaja, liuske kivillä (?) päällystettyjä puutarhakäytäviä ja keittiökasvimaa.

Johtajan asunnon asemapiirros /Elina Wessman 1936 (viereisellä sivulla).

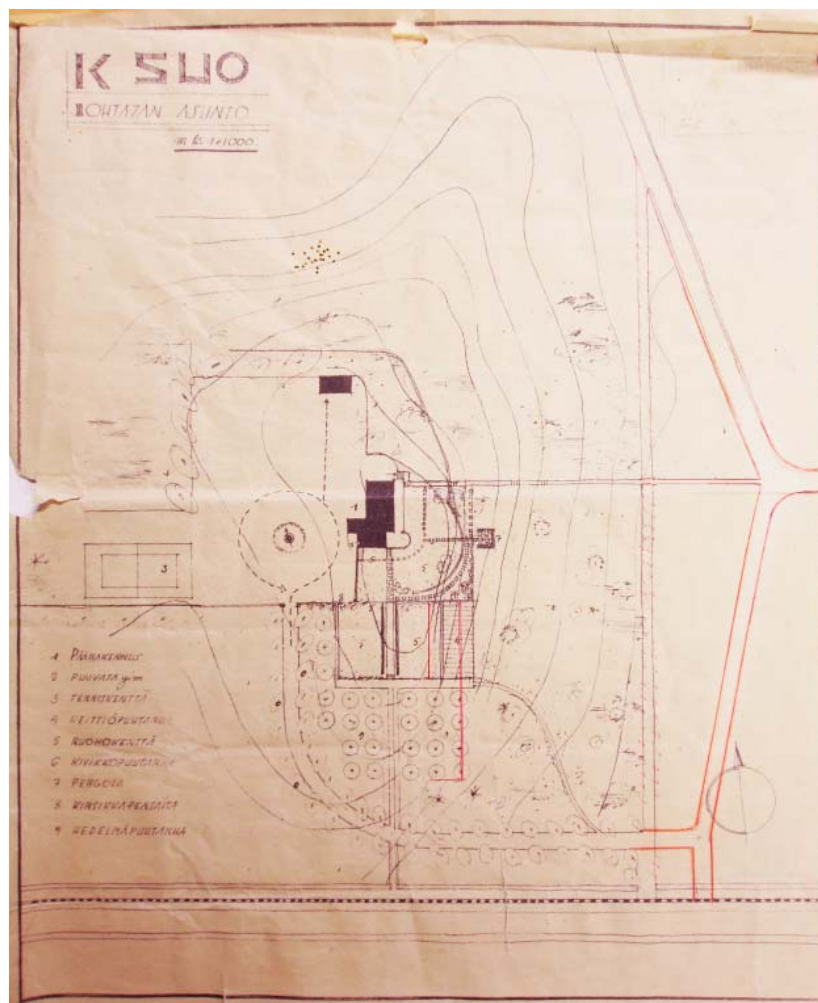
Vuorelan asemapiirroksen pihajärjestelyt ja tiet vastaavat rakennuksen funktisarkkitehtuuria. Kun rakennuksen huonetilat yhdistyivät terassien ja ikkunanäkymien kautta ympäröiviin pihatiloihin, sulautuu myös itse piha-alue, toisin kuin klassismia edustavissa Pappilan ja Päivölän pihossa, ilman selvää rajausta ympäröivään metsään. Asemapiirroksen tiet ja polut ovat aiempaa enemmän funktisen muotokielen mukaisesti kaarevalinjaisia: myös itään päin avautuvan terassin muoto toistuu puutarhan kaarevassa muodossa.

Asemapiirroksen on merkitty rakennuksen ympärille ruohokenttä, jota talon itäpuolelle rajaa metsästä kivikkopuutarha. Metsän puolelle on piirretty pieni kivilaatoilla päällystetty pergola, jonne johtaa suora laatoitettu polku nurmikon poikki talon terassilta. Talon länsipuoli on nähtävästi liikenteen ja huollon takia avara ja ilman istutuksia. Alue on rajattu nurmipäällysteisistä pihosta kiviadalla. Piirroksen on piirretty ajoreittiä kuvaava katkoviiva.

Pihan tulotien ja talon pääsisäänkäynnin suhde on edeltäneisiin klassistisiin rakennuksiin verrattuna muuttunut suoraviivaisesta pääportaalle saapumisesta hienovaraisemmaksi. Kun aiemmissa Vuorelan sijaintia esittävässä suunnitelmassa (esim. koko alueen asemakaava yllä) Vuorelan sisääntulotie johdettiin suoraan puukujaa pitkin asunnon tulopihalle, tarkemmassa ja myöhemmässä Elina Wessmanin 1936 laatimassa asemapiirroksessa tielinjaukset ovat jalostuneet vastaamaan funktionalismin ihanteita: saapumislinjat vankilalta idästä ja Lappeenrantaan johtavalta päätieltä (etelästä) on muutettu puutarhan ja metsän läpi johdetuiksi poluiksi tärkeät näkymälinjat säilyttäen. Varsinainen ajotie kaartaa maaston muotoja seuraillen asunnon tulopihalle.

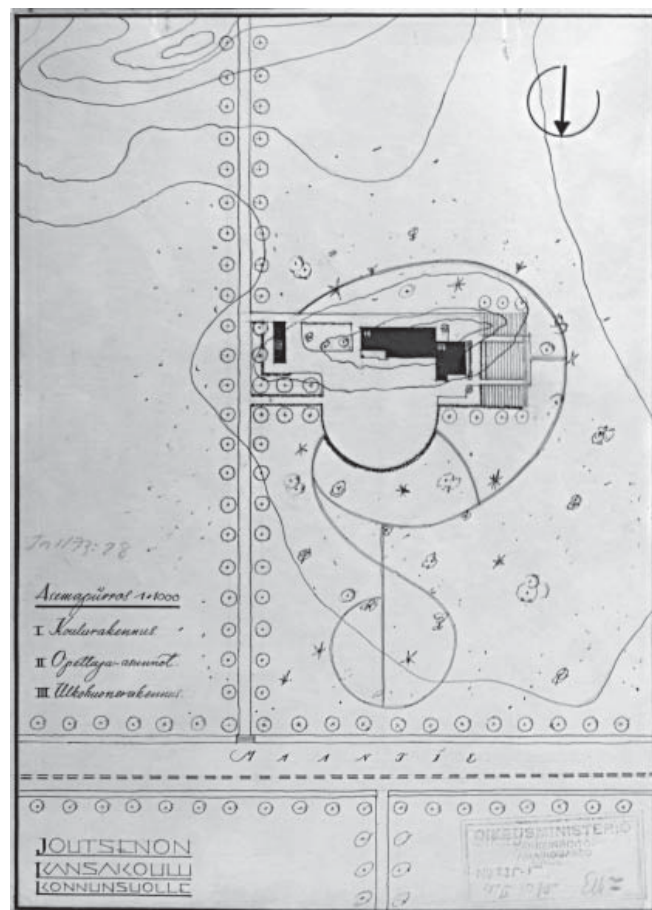

(kuvateksti edellisellä sivulla)

Koulun asemapiirros /Wessman 1931

Vuotta aiemmin johtajan asunnon pihan suunnittelua Elina Wessman laati Konnunsuolle suunnittelemaansa kansakoulua varten mielenkiintoisen asemapiirroksen. Koulun hiekkapiha rajautuu puolipyöreänä ympäröivästä metsästä, jonne on piirretty kaartuvia polkuja. Ne vaikuttavat paremminkin piirustuksen sommitelmaan sopivilta kuvioilta kuin mihinkään erityiseen käyttöön tarkoitetuilta. Konnunsuon vankilan historiikin kirjoittanut ja kyseistä koulua lapsuudessaan käynyt Pertti Vuori muistelee koulun valmistumista ja sitä, kuinka ympäröivään metsään tehtiin hiekkakäytäviä, joiden tarkoitus ei hänelle koskaan selvinnyt.

**Pappilan, Päivölän ja Vuorelan pihat
(vrt. kuvat ja teksti edellisellä aukeamalla)**

Yläriivissä kuvissa Pappilan puutarhaa nykytilassaan ja maantieltä pihaan johtava koivukuja.

Keskellä Päivölän puutarhan kiviportaita ja -muureja.

Päävankilasta johtavan akselin päätteellä on metsän läpi johtava polku, jonka loppuosassa nousevat kiviportaat Vuorelan pihaan (kuva vasemmalla).

4.8 Arkkitehtien rooli ja henkilökohtainen vaikutus vankila-arkkitehtuuriin

Konnunsuon arkkitehtuuria tarkasteltaessa on huomattava keskusjohtoinen suunnitteluorganisaatio ja sen yksittäisten **arkkitehtien rooli**. 1918 Suomen valtion itsenäistymisen ja keskushallinnon uudistamisen myötä monet suunnittelutehtävät olivat siirtyneet sektorikohtaisille, omien ministeriöidensä alaisuudessa toimiville hallituksille. Näitä olivat Puolustusministeriön, Rautatiehallituksen, Sosiaalhallituksen ja Maataloushallituksen omat suunnitteluorganisaatiot kuten myös Oikeusministeriön vankeinhoito-osasto. Aiemmin tehtäviä hoiti Yleisten rakennusten ylihallitus.

Vahon eli Vankeinhoitohallituksen suunnitteluorganisaatio oli huomattavasti pienempi verrattuna esim. puolustusministeriön vastaavaan: arkkitehti Uno Sjöholmin kanssa samanaikaisesti 1920-1930-luvuilla Vahossa näyttää työskennelleen vain 1-2 avustavaa arkkitehtiä tai muuta suunnittelijaa. Koska Uno Sjöholm oli Vahon arkkitehtina eläkkeelle siirtymiseensä asti 1950-luvun lopulle, voidaan suuri osa Suomen vankilarakentamisesta 1920-1950-luvuilla laskea hänen töikseen. Uno Sjöholm vastasi kyseisillä vuosikymmenillä ainakin lähes kaikista Sukevan ja Riihimäen sekä suuresta osasta Konnunsuon rakennusten suunnitelmia.

Yllä mainittujen muiden hallinnonalueiden alaisuudessa suunniteltuja rakennuksia on mielenkiintoista verrata vankila-alueiden arkkitehtuuriin. Puolustusministeriön alaisen kasarmirakentamisen ja muun sotilasarakentamisen tyyliksi omaksuttiin tietoisesti funktionalismi edistyskäsittelynsä, tekniikan ihannoinnin ja toisaalta sotilaallisena pidetyn tarkoituksenmukaisuutensa takia (Mäkinen 2000). Sairaalarakentamiseen funktionalismi sopi symbolisten merkityksensä lisäksi hygieenisyyden ja terveellistä elämää edistävien suunnitteluratkaisujen takia. Konnunsuolla funktionalismi näkyi myöhään, vasta 1934 alkaen ja lähinnä vain Elina Wessmanin töissä.

Keskusjohtoisten suunnitteluorganisaatioiden takia arkkitehtien henkilökohtainen panos arkkitehtuuriin näyttää kuitenkin olleen merkittävä. Keskusjohtoisuuden takia suunnittelijat pääsivät nähtävästi työskentelemään ilman tavanomaisen arkkitehti-asiakassuhteen paineita. Hyvä esimerkki on Konnunsuon ja Sukevan vankiloiden kansakoulut, jotka Elina Wessman suunnitteli tyyliään funktionalistisina, mikä oli erittäin harvinaista maalaiskouluissa.

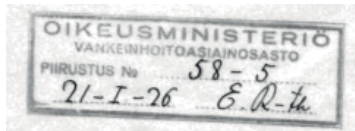
1929 alkaen Konnunsuon rakennuksia suunnitelleen Wessmanin työt ovat Sjöholmin töihin verrattuna huomattavan eloisia ja uusia arkkitehtuurivirtauksia tuoreeltaan soveltavia, mm. kaikki Konnunsuon funktisarakennukset ovat Wessmanin suunnittelemia. Sjöholmin töissä ei 1930-luvun funkista puhtaasti näy, vaan työt edustavat pelkistettyä klassismia 1940-luvun sodan jälkeiseen funktionalismiin asti. Kuuluiko kuusi vuotta Wessmania vanhempi Sjöholm vanhempaan arkkitehtisukupolveen, jonka sanotaan olleen vaikea omaksua 1930-luvun funktionalismia? Toisaalta Sjöholm näyttää ottaneen töihinsä Wessmanin aiemmin funktisarakennuksissa käyttämiä aiheita, joskin sommittelu oli usein Wessmaniin verrattuna kömpelömpää (vrt. kuvat Kuukan ja Sukevan asuinrakennusten sisäänkäynneistä).

Samana vuonna 1939 rakennettujen asuinrakennusten julkisivut ja pohjat Konnunsuon ja Riihimäen vankiloille: vasemmalla Elina Wessmanin suunnittelema hyvin persoonallinen Kuukan asuintalo ja oikealla Uno Sjöholmin Riihimäelle suunnittelema, julkisivultaan ja pohjaltaan täysin symmetrinen, pelkistettyä klassismia edustava asuintalo.

Kuukan asuintalossa 1939 Wessman käytti puhtaaksimuurattua tiilipilaria kontrastina rapatuille seinille sisäänkäynnissä tyylikkäänä sommitteluaiheena tasapainottamaan päädyn epäsymmetriaa. Uno Sjöholm otti pilariaiheeseen seuraavalla vuosikymmenenä käyttöönsä Sukevalla useampiin rakennustyyppeihin, kuten 1943 suunnittelemaansa virkailijoiden asuinrakennukseen. Kuvapari näyttää kuinka tasapainoinen julkisivu sommittelu ilman symmetriaa oli varsin haastavaa useita vuosikymmeniä klassismin sommitteluperiaatteilla työskennelleelle Uno Sjöholmille.

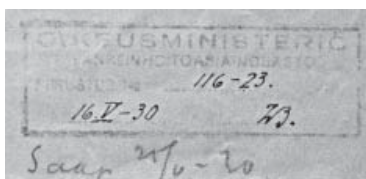
Uno Sjöholmin nimikirjaimet piirustuksessa vuodelta 1925.

Elli Ruuthin nimikirjaimet piirustuksessa vuodelta 1926.

Elina Wessmanin nimikirjaimet piirustuksessa vuodelta 1933.

Tunnistamattomat nimikirjaimet WB, joita esiintyy piirustuksissa vuosina 1930-32.

Henrik Helin (Hämeenlinnan kaupungin historia).

Uno Sjöholm (Suomen vankeinhoidon matrikkeli 1881-1988).

4.9 Konnunsuon rakennusten suunnittelijoiden henkilökuvia

Henrik Helin

Henrik Reinhold Helin (1868-1923), arkkitehti. Toimi monivaiheisen uransa aikana mm. Mustialan maanviljelyopiston arkkitehtina 1896-1908, opettajana Helsingin maanviljelyslyseossa ja yliopiston maatalousosastolla ja vuodesta 1918 Teknillisen Korkeakoulun professorina. Helin toimi myös Maanviljelyshallituksen arkkitehtina suunnitellen rakennuksia kautta maan. Tunnetuksi Helin tuli useista maatalouskouluja varten kirjoittamistaan rakennusopin kirjoista.

Helin harjoitti myös yksityispraktiikkaa, erityisesti Hämeenlinnassa, jonka monet jugendrakennukset ovat hänen suunnittelemaansa. Alkuvaiheessa Helinin työt edustivat kertaustyyliä, mutta myöhemmin hän siirtyi ”orgaaniseen jugendiin” (Marianne Koskimiehen tiedonanto).

Helin oli perehtynyt maatalouden rakennussuunnittelutehtäviin. Eräs tärkeä valtion laitoksen suunnittelutehtävä oli Jokiniemen maatalouden tutkimuslaitoksen laitos- ja maatalousrakennusten suunnittelu vuodesta 1906 lähtien. Helin suunnitteli myös mm. Vantaan Backaksen kartanon barokkiklassismia edustavat maatalousrakennukset.

Helin toimi asiantuntijana maatalousvankiloitten suunnittelun alkuvaiheessa ja laati ensimmäisen luonnoksen Konnunsuon vankilan keskeisistä rakennuksista. Suunnitelmasta on säilynyt kirjallinen selostus, mutta siihen liittyviä piirustuksia ei ole löytynyt. On ilmeistä, että Uno Sjöholm noudatti Konnunsuon maatalousrakennusten osalta Helinin yleissuunnitelmaa.

Uno Sjöholm

Uno Alexander Sjöholm (1889-1981), arkkitehdintutkinto 1916 Teknillinen korkeakoulu. Arkkitehtitoimisto Valter & Ivar Thomen palveluksessa toimistoarkkitehtina 1916-18, Toimistoarkkitehtina Ab Lantmannabyggnader (O.Y Maatalousrakennuksia) nimisessä yhtiössä 1918-1922, Vankeinhoitohallituksen arkkitehti 1922-1957.

Tutkinut vankilarakennuksia Ruotsissa, Tanskassa ja Saksassa 1922. Samoin Saksassa, Itävallassa, Sveitsissä, Ranskassa, Belgiassa, Hollannissa ja Tanskassa v. 1929. Samoin Saksassa 1930 (nimikirja /kansallisarkisto)

Suunnitellut pääosin mm. Konnunsuon, Sukevan ja Riihimäen vankilarakennukset.

Elli Ruuth

Elli Maria Ruuth (1893-?), arkkitehdintutkinto 1920. Toimi vuosina 1920-21 Ab Lantmannabyggnader -nimisessä yhtiössä ja 1922-23 Viipurin kaupunkisuunnittelukonttorissa. Vuosina 1924-27 hän oli Uno Sjöholmin apulaisena Vankeinhoitohallituksessa ja sen jälkeen vankiloiden puutyötuotannon johtajana. Vankeinhoitohallituksesta hän siirtyi 1953 rakennushallitukseen.

ER suunnitteli puisia kalustekokonaisuuksia, jotka valmistettiin vankiloissa (mm. Töölön yhteislyseon ja Suomen Moskovan suurlähetystön kalusteet).

ER toimi Bostadsföreningen -yhdistyksessä osallistuen erityisesti keittiöiden ja kalusteiden suunnitteluun ja rationalisointiin 1940-luvulta lähtien.

Elina Wessman

Elina (Elin) Wessman (o.s. Nissilä) (1895-1968) valmistui arkkitehdiksi vuonna 1919. Vuosina 1918-1921 hän työskenteli Nils Wasastjernan arkkitehtitoimistossa ja vuodesta 1922 yleisten rakennusten ylihallituksessa. Vuosien 1929-39 välillä hän toimi myös vankeinhoitohallituksessa osallistuen Konnunsuon vankilan rakennusten suunnitteluun. Merkittäviä hänen kokonaan suunnittelema kohteita ovat etenkin Konnunsuo 1930-luvun funkishenkiset rakennukset.

EW:lla oli yhdessä miehensä Ragnar Wessmanin kanssa oma toimisto vuosina 1928-30 ja uudelleen vuodesta 1957.

Wessmanin suunnitelmien mukaan on rakenneltu Östanlidin parantola Pietarsaareen, Pohjois-Kymen aluesairaala Kuusankoskelle, Etelä-Saimaan keskussairaala Lappeenrantaan, Loimaan seudun aluesairaala ja monet muut pienemmät sairaalat eri puolille maata. Lisäksi Wessmanit ovat suunnitelleet

Helsinkiin useita liike- ja asuintaloja. Elina Wessmanin kädenjälki näkyy erityisesti heidän suunnittelemissa rakennusten sisustuksissa ja tekstiileissä. Toimisto sijaitsi heidän kotinsa yhteydessä Kansakoulukadulla Helsingissä. (Riekkö 2005)

Wessman oli opiskeluaikaan ja uransa alkuvaiheessa tehnyt useita opintomatkoja ulkomaille: vuonna 1916 kolmen kuukauden matka Ruotsiin, jossa hän tutki pohjoismaista arkkitehtuuria ja erityisesti huonekalutyylejä, 1920 kahden kuukauden matka Saksaan ja 1924 kuukauden kestänyt matka Ranskaan ja Belgiaan.

Urpo Nummela

Urpo Vilhelm Nummela (1914-?), rakennusmestari Helsingin teollisuuskoulusta 1938.

UN toimi vuodesta 1932 lähtien eri vankiloissa vartijaharjoittelijana, rakennusmestarina ja rakennustöiden johtajana. Vankeinhoitoviraston rakennusmestariksi hänet nimitettiin 1949, myöhemmin vanhemmaksi toimistorakennusmestariksi ja 1978 rakennustarkastajaksi. Eläkkeelle hän jäi 1981.

UN oli Konnunsuon vankilan ensimmäisen johtajan Alarik Nummelan poika.

Henno Kamppuri

Henno Orvo Pellervo Kamppuri (1909-1980), arkkitehti 1935.

Arkkitehtitoimisto Jalmari Lankisen (Viipuri) palveluksessa 22. n. 1936—7.10.1959. Askon Teh-taat Oy:n rakennusosaston arkkitehti 1940—1941. A. Ahlström Oy:n Varkauden tehtaiden puuteollisuusosaston arkkitehtiosaston päällikkö 1944—1946. Oma arkkitehtitoimisto Helsingissä 1946 lähtien. Ylä-Kokemäenjoen seutukaavoitusliiton suunnittelija 1.1.1948 — 31.12.1955. Oikeusministeriön vankeinhoito-osaston arkkitehti 1955-1974

TAULUKKO KONNUNSUON RAKENNUSTEN SUUNNITTELIJOISTA

nimi	s/k	koulutus	valm.vuosi	työskentely vankeinhoito- virastossa*)	nimi- kirjaimet **)	suunnittelukohteita Konnunsuolla
Henrik Helin	1868-1923	arkkitehti	?			Konnunsuon vankilan ensimmäinen luonnossuunnitelma
Uno Sjöholm	1889-1981	arkkitehti	1916	1922-1957	U.S-m	Konnunsuon keskusvankilan yleissuunnitelma ja etenkin 1920-luvulla useimpien Konnunsuon rakennusten pääsuunnittelijana
Ellä Ruuth	1893-?	arkkitehti	1920	1924-27	E.R-th	vartijarak., ajokalusuoja, talousrak., viljankäsitt.rak., Läkän sauna, Läkän as.rak. det.
Elina Wessman (os. Nissilä)	1895-1968	arkkitehti	1919	1930-39	E.W-n	mm. kanslia, Pappila ja Päivölä, Majala, Kotila, Vuorela, Saarela, Kuukka, tuorehusiilot
WB?				1930-32	WB?	sellä, kirkko
Ragnar Wessman	1894-1977	arkkitehti	1921	1930	R.W-n?	Päivölän det.
UMbg?				1949	UM-bg	viljankäsittelyrak. muutos
Urpo Nummela	1914-?	rak.mestari	1938	1949-1981	UN	useiden K-suon rakennusten muutoksia
E. Laasonen				1972	EL	
Henno Kamppuri	1909-1980	arkkitehti	1935	1955-1980		Hirsisaaren rivitalot
xx Kajanus				1973		
Heikki Elomaa		arkkitehti		1977 (konsultti)		Uusi huoltorakennus
Keijo Karttunen				1989	KK	
OP?				1979	OP	Vuorelan muutos
Tuomo Westerlund	1951-	arkkitehti	1978	1980-l alku		mm. Talousrak. muutos
LL?				1983	LL	Vuorelan sisustussuunn.

*) Sjöholmin, Nummela ja Kamppurin osalta tiedetään vuodet, jotka he olivat virassa vankeinhoitovirastossa. Muiden kohdalla tarkoitetaan vuosia, joilta on löydetty heidän allekirjoittamiaan Konnunsuon rakennuksia koskevia piirustuksia.

**) Varsinkin 1960-70-luvuille asti suunnittelijat allekirjoittivat laatimansa piirustuksen vain nimikirjaimillaan.

5 LÄHTEET

5.1 Painatut lähteet

- Aro 1989: Jari Aro, Sukevan keskusvankilan historiikki. Sonkajärvi 1989.
- Konnunsuon vankila. Vankeinhoito nro 10/ 1933
- Helin 1915: Henr. R. Helin, Huonerakenteiden oppikirja maatalouskouluja varten. Helsinki 1915.
- Koskimies 1970: Marianne Koskimies, Henrik Reinhold Helin ja jugendarkkitehtuurin tulo Hämeenlinnaan. Arx Tavastica 2. Hämeenlinna 1970.
- Leiponen 1981: Kauko Leiponen, Suomen tiiliteollisuus 1860-1978. Suomen tiiliteollisuuden historia. Julkaisijat Suomen Tiiliteollisuusliitto r.y. ja Tiilikeskus Oy, Helsinki 1981.
- Nikula 1981: Riitta Nikula, Yhtenäinen kaupunkikuva 1900-1930. Suomalaisen kaupunkirakentamisen ihanteista ja päämääristä, esimerkkeinä Helsingin Etu-Töölö ja uusi Vallilla. Helsinki 1981.
- Meurman 1917: Ensimmäinen yleinen suomalainen asuntokongressi. Näyttelyopas. Laatinut O.-I. Meurman. Näköispainos 2010.
- Mäkinen 2000: Anne Mäkinen. Suomen valkoinen sotilasarkkitehtuuri 1926-1939. Bibliotheca Historica 53. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Vammala 2000.
- Neuvonen 2002: Petri Neuvonen, Erkki Mäkiö, Maarit Malinen, Kerrostalot 1880-1940. Rakennustietosäätiö RTS, Hämeenlinna 2002.
- Nuorteva 1989: Jussi Nuorteva, Suomen vankeinhoidon matrikkeli 1881-1988. Suomen vankeinhoidon historiaa, osa 2. Helsinki 1989.
- Riekki 2005: Helena Riekki, Kuopion kaupungin rakennushistoria. Kaupungin rakentumisvaiheita vuodesta 1875. Kuopion historia 6, Kuopio 2005.
- Ropponen 1997: Jari Ropponen, Joutsenon historia, Jyväskylä 1997.
- Soine 1968: Valentin Soine, Viisi vuosikymmentä vankeinhoitoa Konnunsuolla. Vankeinhoito nro? 1968.
- Standertskjöld 2006: Elina Standertskjöld, 1900-1920, Arkkitehtuurimme vuosikymmenet. Hämeenlinna 2006.
- Vuori 1935: Erkki Vuori, Konnunsuo ennen ja nyt. Vankeinhoito nro 5-6/ 1935.
- Vuori 1982: Pertti Vuori, Reima Perento, 50-vuotias Konnunsuon koulu. Lappeenranta 1982.
- Vuori 1993: Pertti Vuori, Konnunsuon keskusvankilan historia. Konnunsuon 75-vuotisjuhlakirja. Julkaisija Konnunsuon keskusvankila. Imatra 1993.
- Vuori 2003: Pertti Vuori, Sotien ajan Joutseno. Tulentallojain tarinoita XII. Joutsenon kotiseutuyhdistyksen julkaisu n:o 12. Imatra 2003.

5.2 Arkistolähteet

Museoviraston rakennushistorian osasto

Konnunsuon vankilaa koskevat asiakirjat (erikoistutkija Jarkko Sinisalon käyttöömme luovuttama materiaali).

Kansallisarkisto

H.Helin: Rakennusselvitys ja työehdotus Konnunsuon keskusvankilan yleissuunnitelmaa varten.

(Päiväämätön asiakirja, jonka päällyslehdellä on käsin kirjoitettuna: "Arkkitehti Helinin ehdotuksia, joiden pohjalla Vankh. teki ehdotuksensa Konnunsuon rakentamiseksi, mistä seurasi Valtioneuvoston päätös 6/7 22"; Vankeinhoitohallituksen esitys Oikeusministeriölle on päivätty 7.9.1921, joten asiakirja on laadittu ennen sitä)

Konnunsuon ja Sukevan vankiloita varten asetetun rakennustoimikunnan pöytäkirjat 1924-26.

Maatalousministeriön kirje Vankeinhoitohallitukselle 28.10.1920 N:o 4119

Oikeusministeriön kirje Vankeinhoitohallitukselle 6.7.1922

Perustelut ja suunnitelma Sukevan ja Konnunsuon keskusvankiloita varten, 17.1.1921 (Vankeinhoitohallituksen laatima esitys Valtionvarainvaliokunnalle)

Selostus vuosina 1918-1922 suoritetuista Konnunsuon kuivatustöistä (laatija ja pvm puuttuu)

Vankeinhoitolaitoksen Kansallisarkistoon luovuttamat Konnunsuon, Sukevan ja Riihimäen vankiloita koskevat rakennuspiirustukset.

Senaatti-kiinteistöt Oy

Konnunsuon vankila-alueen inventointiraportti, 30.9.2009, ISS Proko Infra Oy, Juhani Vehkaoja ja Jenni Komppa.

Konnunsuo, raportti 7.9.2009 (kiinteistöjen kunnon arviointi ja tyhjäkäyntiehdotus, LVI-tekniikka), ISS Proko Oy, Kiinteistöjen käytönohjaus, Teijo Jurvanen.

Konnunsuon vankila

Kiinteistöinventaario: Konnunsuon keskusvankila, inventointilaskelmat vuonna 1996. Vankeinhoitolaitos, Konnunsuon keskusvankila/ Tuomo Ylöstalo, Seppo Hirvikallio, Jorma Toivonen, Jukka Hirvi. 26.11.1996. (moniste)

Vankilan vuosikertomukset 1920-1930-luvuilta

Vankilan hallussa olevat rakennuspiirustukset ja vanhat valokuvat

5.3 Haastattelut ja tiedonannot

Erikoistutkija Jarkko Sinisalo, Museovirasto.

Arkkitehti Pekka Lehtinen, Museovirasto.

Amanuenssi Miikka Kurri, Etelä-Karjalan museo.

Rakennusarkkitehti Marketta Rissanen, Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö.

Kotiseutuneuvos Pertti Vuori, Konnunsuo 1.2.2010 (lisäksi kirjeenvaihtoa ja puhelinkeskusteluja).

Konnunsuon vankilan henkilökunnan haastattelut kenttätyökäyntien yhteydessä.

Marianne Koskimies, Hämeenlinna (puhelinkeskustelu).